

17514

T.C.  
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI  
TÜRK VE İSLAM SANATLARI PROGRAMI

SON İKİYÜZYIL İÇİNDE  
KONYA'NIN OBRUK BÖLGESİNDE HALI SANATI

(Yüksek Lisans Tezi)

8810 NALAN TÜRKMEN  
DANIŞMAN: Prof. NEJAT DİYARBEKİRLİ

İSTANBUL-Mayıs-1991

# İ Ç İ N D E K İ L E R

## ÖNSÖZ

### I. GİRİŞ

- I.1. TÜRK HALI SANATININ TARİHİ GELİŞİMİ ..... 1-15  
I.2. KONYA YÖRESİNİN TÜRK HALI SANATI  
İÇİNDEKİ ÖNEMİ .....16-23

### II. OBRUK HALILARI

- II.1. OBRUK VE ÇEVRESİNİN COĞRAFİ DURUMU .....24-25  
II.2. OBRUK HALILARINDA RENK ANLAYIŞI .....26  
II.3. OBRUK HALILARINDA SÜSLEME VE YORUM .....27-32

### III. KATALOG .....33-102

### IV. DEĞERLENDİRME

- IV.1. OBRUK HALILARININ, TÜRK HALI SANATINDAKİ  
MALZEME VE RENK ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDEN  
DEĞERLENDİRİLMESİ .....103-116  
IV.2. OBRUK HALILARININ TÜRK HALI SANATINDAKİ  
SÜSLEME VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ  
YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ .....117-120

|                          |         |
|--------------------------|---------|
| V. SONUÇ .....           | 121-125 |
| VI. SUMMARY .....        | 126-128 |
| VII. BİBLİYOGRAFYA ..... | 129-136 |
| VIII. ÇİZİM LİSTESİ      |         |
| IX. RESİM LİSTESİ        |         |



## Ö N S Ö Z

Sanat eserleri, ait olduğu toplumun kültürünü yansıtarak, o kültürün adeta canlı bir ifadesi olan, yüzyıllarca meydana getirilen gelenek ve göreneklerin, düşünce ve duyguların somutlaşarak, anlam kazandığı önemli bir unsurdur. Bir toplumun eşsiz sosyal mirası olan sanat eserleri, kollektif hafızadan bireye yansıyarak çağlar boyunca devam etmiştir.

Yaratıcılığın önemli bir ifadesi olan sanat eserleri açısından, oldukça zengin bir toplumuz. Türk milli sanatının kollarını meydana getiren halı, kilim, kumaş, işleme, yazma, minyatür, tezhib, ebru, taş, çini, keramik, maden, cam örnekleri bunu açıkça ortaya koyar. Bunlardan konumuz olan, halı, büyük bir medeniyetin sembolü olup, biz Türklerin diğer dünya topluluklarına armağanıdır. Bu nedenle denilebilir ki, Türk zekasını, yeteneğini ve sanat zevkini yansıtan canlı bir göstergedir. Halı, emektar Türk kızının, kadınının, elinde hayat bularak, onun duygularını, sevincini, derdini, çilesini, yazgısını paylaştığı bir eski dost, bir sırdaş olmuştur. Bu özelliği ile yüzyıllarca nesilden nesile kutsal bir emanet olarak günümüze ulaşmıştır. Halıdaki her motif, onun alın terinin, el emeğinin, göz nurunun ve derin yaratma gücünün bir parçasıdır.

Yüksek lisans tez konusu olarak çalıştığım Obruk halılarının, dokundukları köy ve çevresi, I. Dünya Savaşı esnasında harabe haline geldiğinden yöre halkı evlerini terk etmek zorunda kalmış. Bu göz önüne alınırsa yaklaşık yüzyıldır bu yörede halı dokunmadığı düşünülmemtedir. Bu nedenle Obruk halılarını ancak çevre ilçe ve köylerde dokunan örneklerinden tanıyoruz.


Çalışmamın katalog bölümünde de görüleceği gibi, mevcut örnekleri kompozisyon şemalarına göre ayırarak, kuruluş düzenlerini ortaya çıkarmaya çalıştım. Diğer taraftan bu halıların teknik analizleri üzerinde araştırmalar yaparak bu yönden de özelliklerini imkan ölçüsünde, yayınlara dayanarak belirledim.

Obruk halıları konusunda çalışmamı öneren ve bu konuda her türlü yardımlarını esirgemeyen, tezimi yönlendiren Sayın Hocam Prof. Nejat DİYARBEKİRLİ'ye teşekkür borçluyum. Bu arada Obruk halı motifleri ve kompozisyonlarının çizimlerinde yardımcı olan Asiye KAFALIER'le, Araş. Gör. Yaşar ÇORUHLU'ya teşekkür ederim.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışma ile Anadolu Halı Sanatı'na bir katkı olursa kendimi mutlu sayarım.

İstanbul, 1991

Nalân TÜRKMEN



## I. GİRİŞ

## I.1. TÜRK HALI SANATININ TARİHİ GELİŞİMİ

Türkün asırlarca gündelik yaşayışının vazgeçilmez bir parçası olma özelliğini kaybetmeyen halı sanatımız, "Türk Sanat Tarihi"nin önde gelen dallarından birini teşkil etmiştir. Türk halı sanatı ilk olarak Orta Asya'da Türk topluluklarının yaşadıkları bölgelerde, zengin sanat anlayışları; kompozisyon şemaları, motif, renk dünyası, asırlar boyu büyük bir gelişme göstererek, Ortadoğuya Türkler'le beraber inmiş, İslam dünyasına Türkler tarafından tanıtılmıştır (1).

Türkler'in ata sanatı olarak belirttiğimiz halı sanatı, geleneksel motifleri, kompozisyonları ve düğüm teknikleri açısından günümüze kadar devam etmiş ve bugün devletimizin ekonomik hayatına katkılar sağlayan ihraç maddelerinden biri haline gelmiştir.

Sanat tarihimizde böylesine seçkin bir yere sahip olan halıcılığımızın kısa tarihine göz gezdirdiğimizde, ince zerafeti ve benzersiz özellikleri ile doğu ve batı halılarından ayrıldığına tanık oluruz. Türk halıları bitkisel boyaların başarıyla uygulanması sonucunda elde edilen parlak, canlı ve solmaz renk çeşitliliği, nitelikli malzeme, teknik anlayış ve kendine özgü zengin motif dünyası ile seçkin olma özelliğini açıkça ispat etmiştir.

Türk halı sanatının tarihçesi hakkında bilgi vermeden önce, halı kelimesini etimolojik açıdan inceleyelim.

(1). Nejat Diyarbekirli, "Türklerde halıcılık", Türk Edebiyat Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 44-49.

Kaynaklar, "halı" kelimesinin, hangi dilden ve nasıl geldiği konusunda farklı görüşler öne sürmektedir. Halı kelimesi, Türkçe "kal" ile doğrudan doğruya ilgilidir. "Ka-" kökü, katmak, toplamak, biriktirmek, bir araya getirmek şeklindedir (2). Batı Türkçesi'nde, kelimenin başında yer alan "k" sesleri, Batı Türkçesi'nin Azeri kolu başta olmak üzere çoğu Türk şivesinde "h" sesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelime doğu, batı, kuzey ve güney Türk lehçelerinde halı yada kalı şeklinde söylenmektedir. Radloff sözlüğünde "kalı" kelimesinin "geline verilen mihir ve çeyiz" manasını taşıdığını belirtmektedir (3). Ayrıca kullanılan "kaliçe" kelimesi de, eski Osmanlıca'da daha küçük halı anlamındadır. "Ça, çe" eki Farsçada küçültme eki olsa da kelimenin kökü Farsça değil, Türkçe'dir (4).

Halı sanatının Türkler'e bağlı olarak onların ikâmet ettikleri bölgelerde gelişmiş olduğunu görürüz. Abbasiler devrinde, düğüm tekniği, Orta Asya'dan batıya getirilmiş ve daha sonra Selçuklu Türkleri'nin egemenliği ile İslam dünyasına yayılmıştır (5). Böylece halı sanatı, Türkler'in geleneksel sanatı olarak, motifleri ve düğüm tekniği ile günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Türk halısının bu özelliği, düzenli ve sürekli gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Uhlemann, Menghin ve Koppers gibi kültür tarihçilerine göre step (bozkır) kültürü ve bu kültürün oluşturduğu hayat şartları halı sanatının çıkış noktasını meydana getiren en önemli faktördür. Birçok veriler, "atlı bozkır kültürüne" mensup göçebelerin, halı dokuyan ilk ustalar olduğu yolundadır. Bilindiği gibi "atlı bozkır kültürü", her an hareket halinde bulunan göçebe topluluklarının yaratmış olduğu kültürdür (6).

---

(2). Halil Açıkgöz, "Türkçe'de halı ve halıcılık terimleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s.137-188.

(3). Besim Atalay, Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları. Ankara, 1967, s. 11.

(4). Lydia Rásonyi, "Türkler'de halıcılık terimleri ve halıcılığın menşei", (Çev.: Öksel Göçmen) Türk Kültürü, IX/103, Ankara, 1971, s. 46-59.

(5). Oktay Aslanapa, "Konya Selçuklu Halıları'nın menşei ve gelişmesi", Türk Edebiyatı Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 15-16.

(6). Nejat Diyarbakırlı, "İslamiyetten Önce Türk Sanatı" (Hunlar-Göktürkler-Uygurlar). Ankara, 1977, s.4.



Hiç şüphesiz borkır kuşağının en eski göçebe toplulukları İç Asya'da yaşayan Türk boylarıdır. O. Menghin, bahsettiğimiz bu bölgede gelişen eski Türk kültürünün dünya tarihine iki büyük etkisi olduğunu öne sürmüştür (7). Bunlardan ilki, hayvan besleyiciliğini geliştirmek ve yaymak açısından ekonomiktir. Karşılığında bir şey vermeden yalnız almayı düşünen asalak ekonomi anlayışı yerine, insanları verimli hale getirmekle iktisadi açıdan büyük bir adım atılmıştır. Diğer de toplumsal organizasyonu başarı ile sağlamaları açısından sosyaldır. Bozkır Türk ekonomisinin temelini teşkil eden hayvan yetiştiriciliği (özellikle koyun) büyük önem taşımaktadır. Zira halı imalatının da ham maddesini genellikle koyun yapağı oluşturmaktadır.

Halı dokumacılığının kaynağı, araştırıldığı takdirde, ister istemez Türkler'in en erken devirlerden beri yaşadıkları ve hayvan yetiştiriciliğinin de yaygın bir şeklide yapıldığı İç Asya bölgesi ile temas kurmak gerekmektedir. Doğudaki halı üretiminin sınırları, hemen hemen doğu batı yönünde, Kuzey Çin'den, Karadeniz'e kadar, kuzey-güney yönünde ise Kazak bozkırlarından İran ve Hindistan'a kadar uzanmaktadır. Bu sınırlar tarihi platformda çağlar boyunca büyük uygarlıklara damgasını vuran çeşitli Türk topluluklarının sınırları ile aşağı yukarı aynıdır (8).

İç Asya'da yaşayan topluluklar, halının arkaik durumdaki ilk örneklerini, hayvan postlarını taklit etmek suretiyle vermişlerdir. Bunu da hayvanların yünlerinden elde ettikleri yün ipliklerin uç kısımlarını dışarı doğru sarkacak şekilde düğümlenmek yoluyla başarmışlardır. Daha sonra motifleri ortaya çıkarabilmek için uçları dışarı sarkan yün ipliklerini kesmeye başlamışlardır. Böylelikle üzeri kadife gibi havlı olan yaygıyı yani halıyı elde etmişlerdir.

---

(7). İbrahim Kafesoğlu, Türk Bozkır Kültürü. Ankara, 1987, s. 10.

(8). Lydia Rásonyi, a.g.m., s. 48.

Diğer taraftan, doğu halıcılığının ortaya çıkış sebepleri, "atlı bozkır kültürüne" mensup göçebelerin yaşam tarzlarıyla sıkı sıkıya bağlıdır (9). Hayvan yetiştiren bu atlı göçebeler, konar-göçer yaşayış içinde bir yerden başka bir yere göç ederken daima tetikte hazır bir durumda bulunmalarını sağlayan, dolayısıyla kolay nakledilebilen barınaklara yani çadırlara ve bu çadırların tanziminde gerekli eşyalara ihtiyaç duymaktadırlar. Bozkırlarda yaşayan bu göçebe Türk toplulukları, günlük yaşamlarında gerekli olabilecek her türlü malzemeyi (çadırı örtecek keçe, soğuk ve pürüzlü olan toprak zeminden korunabilmek için yerlere serilen halılar, çadırın içini donatabilecek dokumalar, elbiseler, çoraplar, vb.) ve diğer süsleyici unsurları kendi yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yararlanarak meydana getirmişlerdir. Kısacası ellerinin altında kolaylıkla bulabildikleri yün malzemeden en iyi şekilde istifade etmeyi bilmişlerdir (10).

Günümüze kadar bilinen en eski dokuma halı, Altay dağlarının eteklerinde yer alan Pazırık bölgesinde Sovyet arkeologu Rudenko tarafından 1947-49 yılları arasında yapılan arkeolojik kazılar neticesinde bulunmuştur (11). Türklerin en eski yurtlarında "kurgan" olarak adlandırılan mezarlarında (tümülüs) gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda, Büyük Hun Devleti çağına ait birçok buluntu ele geçirilmiştir. M.Ö.IV ila III. yüzyıla tarihlenen Pazırık kurganlarının inşasından hemen sonra içine yağmur sularının girip donmasıyla ölü ile beraber gömülen tüm eşyalar çürümeden 2500 yıl kadar önceki tazeliği ile günümüze kadar ulaşabilmiştir (12). V. Pazırık kurganından çıkartılan ve bugün halen Leningrad Hermitage Müzesi'nde teşhir edilen Pazırık halısı, kurgandan gün ışığına çıkartılan en önemli buluntudur. Pazırık halısı, Orta Asya halı sanatının gerek uslûp ve gerekse tekniğini en iyi şekilde yansıtmakta olup, İç Asya'da yaşayan Türkmen dokumacılığının çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır (13).

---

(9). Lydia Rásonyi, a.g.m., s. 46.

(10). Nejat Diyarbekirli, Hun Sanatı. İstanbul, 1972, s. 55.

(11). Nejat Diyarbekirli, a.g.m., İstanbul, 1984, s. 45.

(12). Nejat Diyarbekirli, a.g.m., İstanbul, 1984, s. 45.

(13). Nejat Diyarbekirli, a.g.e., İstanbul, 1972, s. 132.

Bilinen bu en eski düğümlü halı, 1.89 x 2 metre ölçüsünde olup, bir cm<sup>2</sup>'ye 36, bir m<sup>2</sup>'de ise 360.000 Türk (Gördes) ilmesi gelecek şekilde çok ince olarak dokunmuştur. İki geniş üçü dar olmak üzere beş bordürü vardır. Orta zemini bir dama tahtası gibi 4 x 6 cm ölçülerinde eşit 24 kareye bölünerek, kenarları ince bir çerçeve ile çevrilmiştir. Karelerin içleri çiçek motifleriyle dolgulanmıştır. Bu çiçek motifleri, çapraz biçimde birleşen dört yaprağın bir yıldız gibi gelişerek aralarına küçük çiçek motiflerinin yerleştirilmesi ile meydana gelmiştir. Türkmen halılarında görülen "sekizgen Türkmen gülü" nakışının en erken örneğini bu motifte bulmaktayız (14). Daha sonraları bu motifin gelişimini Orta Asya Türk toplulukları arasında rahatlıkla takip edebiliriz.

Pazırık halısının dokuma tekniği, düğüm biçimi ve motif anlayışının, günümüzdeki uygulamalarla aynı olması, halı dokuma tekniğinin zamanımıza kadar en ufak bir değişikliğe uğramadan bir halı sanatı olarak sürüp geldiğini göstermektedir.

Sir Aurel Stein Doğu Türkistan bölgesinde Uygur Türkler'inin yaşadıkları mıntikalarda yapmış olduğu araştırmalar neticesinde bir çok buluntuları gün ışığına kavuşturarak bu bölgenin kültür tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. Sözü edilen buluntular arasında çeşitli halı parçalarının ele geçmesi bu bölgelerde köklü bir dokuma geleneğinin olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim VII. yüzyılda Hoten'de, X. XI. yüzyıllarda Uygurlar'ın Turfan Ovası'nda halı dokunmaktaydı (15).

Bilindiği gibi Türkistan oldukça eski bir dokuma merkezidir. Özellikle bu merkezin Doğu Türkistan kısmında, ortaçağ'da zengin bir

---

(14). Nejat Diyarbekirli, a.g.e., İstanbul, 1972, s. 142-143

(15). Faruk Sümer, "Orta Asya halıcılık tarihinin eski devirlerine dair bazı notlar", Türk Edebiyatı Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 20

dokuma anlayışının olduğu dikkati çekmektedir. Zaten meşhur Pazırık halısının bulunduğu Pazırık yöresi de bu bölgeden pek uzak değildir (16).

Pazırık halısının keşfinden önce Sir Aurel Stein, 1906-1908 yılları arasında yaptığı arkeolojik araştırmalar, Lou-lan kuyu mezarında ve Lop Nor'da bir Budist tapınak içerisinde bulunmuş, III. ve IV. yüzyıllara tarihlenen ilk düğümlü halı parçalarını gün ışığına çıkarmıştır (17). Bu halıların kompozisyonları baklavalar, şeritler, stilize edilmiş çiçek motiflerinden meydana gelmiştir. Malzemesi kalın ve sert, üstelik boyanmamış yünden bükülmüş ipliklerdir. Bunlar tek argaçlar üzerine düğüm atılarak bazen de beş sıra arış geçirilerek oluşturulmuştur (18). Bugün bu halı parçaları, Londara'da British Museum ve Hindistan'da Yeni Delhi müzesinin vitrinlerinde teşhir edilmektedir.

Von Le Coq, 1913 yılında Doğu Türkistan'ın Turfan bölgesi ve çevresinde yaptığı çeşitli araştırmalar esnasında Kızıl'da bir mabedin kubbeli odasında bazı mühim halı parçaları ele geçirmiştir. M.S. III ilâ VI. yüzyıllar arasında tarihlenen bu halı parçaları, düğümler açısından, Pazırık halısı ile kıyaslanmayacak kadar kaba olup ilmekleri, tek argaça düğümlendiği için dayanıksız bir yapıya sahiptir. Fakat buna karşılık sarkan uzun yün ipliklerin uç kısımları kesildiğinden, örnekler belirgin bir şekildedir (19).

---

(16). Nejat Diyarbekirli, "Pazırık Halısı" Türk Dünyası Araştırmalar, S. 32, İstanbul, 1984, s. 1-8

(17). Oktay Aslanapa - Yusuf Durul, Selçuklu Halıları (Başlangıcından onaltıncı yüzyıl ortalarına kadar Türk Halı Sanatı). İstanbul, 1973, s. 55.

(18). Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı. İstanbul, 1987, s. 10.

(19). Oktay Aslanapa - Yusuf Durul, a.g.e., s. 50.

Aynı şekilde Batı Türkistan'da da eskiden beri halı dokumacılığının yapıldığı bilinmektedir (20). Örneğin VIII. yüzyılda Buhara Hükümdarının Çin İmparatoruna hediye olarak değerli halılar gönderdiği İslâm kaynaklarınca belirtilmektedir.

El-İstahrî, Hudûd'ul-âlem ve el-Mukaddesi gibi İslam coğrafyacılarının X. yüzyılda yazdığı eserlere göre, Batı Türkistan yani Maverâ'n-nehr bölgesi, sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan İslam Dünyasının önde gelen merkezlerinden biriydi. X. yüzyılda Batı Türkistan'ın birçok şehrinde öncelikle Buhara'da halılar ve seccadeler dokunuyor ve hatta bunlar en beğenilen ticari meta olduğu için dışarıya bile gönderiliyordu.

Bu arada Carl Lamm tarafından Fustat'ta (Eski Kahire) IX. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bazı halı parçaları gün ışığına kavuşturulmuştur. Bugün İsveç'teki Gothenburg Röhs Müzesi ve Stockholm Milli Müzesi'nde bulunan bu halı parçaları, tek argaça bağlı olarak kısa bir düğümle yapılmıştır. Teknikleri açısından da Doğu Türkistan'da bulunan halı parçaları ile bir benzerlik göstermektedir. Bu devirde Abbasiler'in merkezi olan Samerra'nın (838-883) Türk koruma birlikleri için kurulmuş bir Türk şehri olduğunu göz önünde bulundurduğumuz takdirde IX. yüzyıl erken Abbasi Devri halı sanatı ile rahatlıkla bir bağlantı kurabilmemiz mümkündür. Ayrıca gerek teknik açısından ve gerekse baklava dilimlerinden oluşmuş kompozisyon şeması açısından, eski Türk halıları ile büyük benzerlikler taşımaktadır.

Orta Asya'da Türk halı sanatının en önemli bulgularına kısaca değindikten sonra, gözlerimizi Anadolu'ya çevirdiğimizde, Türk halı sanatı'na ait en eski bilgileri, XIII. yüzyılda yaşamış ünlü coğrafya bilgini İbn Sa'îd tarafından kaleme alınmış, "Kitâb bastu'l-arz fît-tûl

---

(20). Faruk Sümer, a.g.m., İstanbul, 1984, s. 20.

ve'l-arz" adlı eserinde bulabiliriz (21). İbn Sa'îd bu eserinde, ünlü Türkmen halılarından bahsederken bunların dış ülkelere de ihraç edildiğini belirtmektedir. Ayrıca, XIII. yüzyıl Selçuklu Türkiyesi'nin en büyük ve en mamur şehirlerinden biri olan "Aksaray" hakkında bilgi verirken de, bu şehirde, güzel yün halıların dokunduğunu ifade etmiştir.

1332-1333 tarihle arasında Anadolu'da bulunan ünlü seyyah İbn Batuta'da, Aksaray şehrinde, hiç bir ülkede benzeri olmayan halılar dokunduğuna işaret ederek, bu halıların malzemesinin kendi adıyla tanınan "Aksaray" koyumundan elde edildiğini ve bunların Suriye, Mısır, Irak, Hind, Çin ve diğer Türk ülkelerine de satıldığını belirtmiştir.

XI. yüzyılda Maverain'-nehr'deki ilk yurtlarından Ortadoğu'ya inen Selçuklular İç Asya'nın en eski dokuma geleneklerini de beraberinde getirmişlerdir. Fakat bununla birlikte, Büyük Selçuklular Devri'ne ait halı parçaları günümüze ulaşmamıştır. Selçuklular'ın Anadolu'ya gelmeleri ile birlikte sanatın her dalında olduğu gibi halı sanatında da bir canlanma, bir gelişme dikkat çekmektedir. İstikrarlı bir gelişim çizgisi takip ederek Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan Türk Halı Sanatı içinde "Anadolu Selçuklu halıları"nın büyük değer taşıdığı inkâr edilmez bir gerçektir. Moğollar'ın gelişinden önce en büyük ve en gelişmiş Selçuklu kenti olan Konya'da bulunan bir grup halı "Konya halıları" adıyla bu devirden kalan eserleri yansıtır. Bu dönem halıları, daha sonraki halı sanatının gelişmesinde ilk örnekleri oluşturması açısından büyük önem taşımaktadır (22). Bu halıların sekiz tanesi Konya Alâeddin Camii'nden, üç tanesi Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden, yedi tanesi de Fustat'tan (eski Kahire) gelmek üzere bütün ya da parça olarak toplam 18 tanedir (23). Bu halılar, teknik kompozisyon

---

(21). Faruk Sümer, "Anadolu'daki Türk Halıcılık tarihine dair en eski bilgiler", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s. 44-51.

(22). Oktay Aslanapa, a.g.m., İstanbul, 1984, s. 15.

(23). Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı. İstanbul, 1974, s. 25-26.

ve renk anlayışı hususunda, Selçuklular'ın ne kadar ileri bir aşamada olduğunu kanıtlayan seçkin nitelikli örneklerdir. Teknik açıdan, Türk (Gördes) düğümünün kullanılmış olması ve malzeme açısından da sadece yünün tercih edilmesi, ortak bir özelliği meydana getirmiştir. Kompozisyon şeması açısından da zemini süsleyen unsurlar, geometrik motifler ve geometrik şekillendirmeye uygun stilize edilmiş bitki motifleridir. Zemin, aynı motifle sonsuza kadar uzanan bir görünüm içindedir. Nitekim bu sonsuzluk anlayışı, temel unsur olarak Türk halı sanatında halı zeminlerini süslemiştir. Ayrıca bordürlerinde görülen kûfi yazmaya benzeyen frizler de, bu devir halılarının vazgeçilmez süslemeleri arasındadır (24). Nitekim bu tezyinatın, uzun bir süre halılarımızda değişik bir üslûpla devam ettiğini görüyoruz. Bu yazı bordürünün, iri ve dik hatlı harflerden meydana gelmiş ilkel görüntüsü, zaman içinde gelişerek örgülü, çiçekli kûfi çeşitlerine dönüşmüştür.

Selçuklu halılarının renk anlayışına gelince; genellikle, koyu mavi ya da koyu kırmızı zemin üzerine, açık mavi ya da açık kırmızı motifler dikkat çekmektedir. Ayrıca dekoratif etkiyi arttırmak için az da olsa sarı, yeşil, beyaz gibi renklere de yer verilmiştir. Bu arada açık, koyu renklerin çeşitli nüansları da kullanılmıştır.

Türk tarihinde ikinci önemli devreyi, Beylikler Dönemi oluşturmaktadır. XIV. yüzyılda Anadolu'da bulunan beyliklerden siyasi açıdan en güçlü olanları Osmanlı ve Karaman Beylikleri idi. Her iki beylik de halı dokumacılığına büyük önem vermiştir (25). Hatta Karamanoğlu Alaaddin Bey, Osmanlı hükümdarı I. Murat'ın Balkanlar'da kazandığı başarıyı kutlamak amacıyla içinde halıların da bulunduğu değerli hediyeler yollamıştır. Gönderilen bu halılar "Karaman halısı" olarak nitelendirilmektedir. Fakat yine de söz konusu olan bu halılar hakkında geniş

---

(24). Yusuf Durul, "Halılarda kûfiye benzer bordürler", Türk Etnografya Dergisi, S. VII-VIII, (Ayrı Basım), İstanbul, 1966, s. 1-4.

(25). Faruk Sümer, "Anadolu'daki Türk Halıcılık tarihine dair en eski bilgiler", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s. 49.

bilgi mevcut değildir. Beylikler Dönemi'nde de Aksaray, tıpkı Selçuklu Dönemi'nde olduğu gibi nitelikli halıların dokunduğu bir merkez olup, dış ülkelere ihraç edebilecek düzeyde idi. Bütün bu bilgiler, XIII. ve XIV. yüzyılda Anadolu'daki Türkmenler'in halı dokuduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

XIV. yüzyılda görülen hayvan figürlü halılarla birlikte Türk halı sanatında yepyeni bir sayfanın açılmış olduğunu görürüz. Hayvan figürleri ve kompozisyonları açısından zengin bir grubu teşkil eden bu grup, ilk olarak Avrupalı ressamların tablolarındaki halı tasvirleriyle tanınmıştır. Bu halı tasvirlerinde genellikle resmedilmesi kolay olan kompozisyonlar tercih edilmiştir. Halıların orjinallerine sadık kalmakla birlikte, ressam kendi hayal gücünü de katmayı ihmal etmemiştir (26). Daha sonraları bu halıların orjinallerinin bulunmasıyla, bu halı tasvirlerini değerlendirme yoluna gidilmiştir. Halıların zeminleri küçük ya da büyük olmak üzere karelere ayrılarak, içlerine sekizgenler yerleştirilmiştir. Bunların da içlerine bir takım stilize hayvan figürleri dokunmuştur. Geometrik bölümlenmelerin içine hayvanlar çift olarak yerleştirildiği gibi, tek kuş, ya da dört ayaklı bir hayvanla da doldurulmuştur. Bunun yanı sıra stilize edilmiş bir ağacın iki yanında birer kuş figürünün yer aldığı örnekler de mevcuttur. Ayrıca bu gruba giren heraldik durumda tek hayvanlar ya da çift ve tek başlı kartal tasvirleriyle süslü halıların varlığı da ilgi çekicidir.

Hayvan figürlü halılar grubu içinde gün ışığına kavuşturulan, ilk orijinal halı Ming Halısı'dır. Ming halısı, İtalya'nın orta kesiminde bir kilisede bulunmuştur. Bunu takip eden yıllarda Ming Halısı'nın bir benzeri de İsveç'te ucra bir yerde bulunan Jamland'da Marby köyü kilisesinde ele geçirilmiştir. Ayrıca Fustat'ta yapılan araştırmalar sonucunda ele geçirilen diğer hayvan figürlü orijinal halı parçaları da vardır. Verdiğimiz bu örnekler, Anadolu'da dokunan hayvan figürlü halıların ne kadar geniş bir sahaya yayıldığını ve diğer ülkeler tarafından aranılan halılar olduğunu kanıtlaması açısından önemlidir.

---

(26). Şerare Yetkin, a.g.e., İstanbul, 1974, s. 27.



XIV. ve XV. yüzyıllarda gelişme gösteren hayvan figürlü halıların paralelinde bir grup halı daha vardır (27). Halı zemininin karelere bölünerek içlerine geometrik motiflerin yerleştirilmesinden oluşan bu gruba ait ilk halı örneklerine XIV. yüzyıl başlarına tarihlenen Avrupa resimlerinde rastlanmaktadır. Daha sonra bu halılar gelişme göstererek, kaynaklarda yanlışlıkla "Holbein Halıları" olarak geçen grubun ilk öncülerini oluşturmuşlardır. Güçlü bir geometrik anlayış çerçevesinde stilizasyona uğramış bitkisel motifler ile dikkat çekmektedir. Bu grup halılar, Türk halı sanatında XV. yüzyıldan XVI. yüzyıla geçişi sağlaması açısından ayrı bir değer taşımaktadır.

Holbein Halıları'nı dört grupta inceleyebilmek mümkündür (28). I. tip Holbein Halıları, kaydırılmış eksenlerle düzenlenmiş baklava şeklindeki motifler ile sekizgenlerin alternatif olarak dizilenmesinden meydana gelmiştir. II. tip Holbein Halıları, bitki motiflerinden oluşan haça benzer zengin baklavalara ve konturları kaybolmuş sekizgenlerle aynı şemadadır. II. tip Holbein Halıları XVI. yüzyılda Venedikli ressam Lorenzo Lotto'nun resimlerinde de görüldüğü için "Lotto Halıları" olarak da anılmaktadır. I. ve II. tip "Holbein Halıları"nın bordürlerinde görülen küfili anlayış, zamanla yerini kıvrık dallar, çiçekler, rumîler ve bulut motiflerine bırakmıştır. Bu halılar motif, renk ve teknik açısından Uşak halılarıyla yakınlık göstermektedir. Konuya bu açıdan yaklaştığımızda bu halılarla, Uşak halılarının aynı bölgede dokunmuş olabileceği fikrini doğurmaktadır.

III. tip Holbein Halılarının zeminini kaplayacak şekilde yerleştirilmiş, içi sekizgenlerle dolu büyük bir kare biçimi vardır. Bu büyük kare, uzunlamasına iki ya da dört defa tekrarlanır. Sekizgenlerle doldurulmuş büyük karelerin altında ve üstünde ikişer küçük sekizgenin yer aldığı örnekler de IV. tip Holbein Halılarını meydana getirir. Bu son iki tip Holbein Halıları, Bergama halılarına geçişi hazırlayacak niteliktedir.

---

(27). Şerare Yetkin, a.g.e., İstanbul, 1974, s. 44.

(28). Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatı. İstanbul, 1972, s. 8.

Öte yandan XV. yüzyılda görülen geometrik anlayışlı halılar içinde farklı bir kompozisyon şemasıyla karşımıza çıkan bir grup daha vardır. Flaman sanatçısı Hans Memling tarafından birçok defa tuvale aktarıldığından dolayı bu halılar Memling Halıları olarak tanınmaktadır. Bunlar; ortası basamaklı, konturları kancalı, baklava dolgulu sekizgenlerin alt alta ya da üst üste sıralanmasından meydana gelmiştir (29).

XVI. yüzyılda siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan doruk noktasına ulaşan Osmanlı İmparatorluğu, bu başarısını sanat alanında da göstermiştir. Bu yüzyıl konumuz olan Türk halı sanatında klasik bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem halıları motif dünyası açısından yepyeni bir anlayışla zenginleşerek, mükemmel bir tekniğe ulaşmıştır.

XVI. yüzyılda Anadolu halılarının çok önemli bir grubunu meydana getiren Uşak halıları, Selçuklu halılarından sonra Türk halılarının ikinci parlak devrini oluşturmaktadır. Uşak halıları "Madalyonlu ve Yıldızlı" olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Gelişim çizgisini XVIII. yüzyıla kadar sürdüren ve bugün elimizde birçok örneği mevcut olan "Madalyonlu Uşak Halıları" yaklaşık 10 m uzunluğundadır. Orta ekseninde yuvarlak madalyonlar yer alırken, yan eksenlerde sivri dilimli madalyonlar bulunmaktadır. Zaman içinde madalyonlar, şekil itibarıyla değişikliğe uğrayarak, kimi zaman ovalleşmiş kimi zaman da yuvarlaklaşmıştır.

İlk kez XVI. yüzyılın başlarında görülen ve XVII. yüzyılın sonunda ortadan kalkan ve adını yıldız biçimindeki madalyonlardan alan "Yıldızlı Uşak Halıları", Türk halı sanatındaki sonsuzluk prensibini vurgulayan bir grubu oluşturmaktadır. Madalyonlu Uşak Halılarına göre daha küçük ölçeklerde dokunmuş bu grup halı örnekleri, aynı sıra üzerinde sekiz köşeli yıldız biçimli madalyonlar ile küçük baklavaların alternatif düzende sıralanmasından meydana gelmiştir (30).

(29). "Türkmen Gülü" ile ilgili ayrıntılı bilgi için "Obruk Halılarında Süsleme ve Yorum" bölümüne bakınız.

(30). Şerare Yetkin, a.g.e., İstanbul, 1974, s. 77-81.

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu XVI. yüzyılda, her alanda doruk noktasına ulaşmıştır. Daha önceleri sarayda sade bir yaşam tarzı benimsenmişken İmparatorluğun yükselişine paralel olarak parlak ve görkemli bir yaşama doğru yönelinmiştir. Saray tefrişi ve giyimine ait birtakım ihtiyaçların özel olarak karşılandığı atölyeler kurularak en yetenekli usta ve çırakları çalıştırmak kaydıyla kumaş ve halılar dokutulmuştur (31). Nitekim sarayın Ehli-Hıref teşkilatı içinde bir çok değerli halı dokuyucularının yani kalîçebaflar'ın görev aldığını kaynaklardan öğreniyoruz (32). Bunların dokudukları halılar ipék, yün, altın, gümüş gibi malzeme kullanılarak sık ilmekli canlı ve parlak renklerin egemen olduğü zengin motif anlayışına sahiptir. Bu devirde gerek lonca teşkilatı ve gerekse sarayın titiz çalışmaları sayesinde esnaf ve sanatkârlar denetlenerek kalite kontrol sağlanırdı (33). XVI. yüzyılın ikinci yarısında görülen Anadolu halılarının klasik anlayışından farklı bu tip halıları "Osmanlı Saray Halıları" adı altında toplanmaktadır. Bu halılar, Tebriz ve Kahire'nin Osmanlı topraklarına katılmasıyla, Türk halı sanatında görülen gerek teknik ve gerekse desen açısından farklı bir anlayışın ürünleridir. Bu bölgenin halılarından alınan etkiler, Türk halı sanatımızda özümmlenerek yeni bir tip oluşturmuştur (34). Belirli bir gelişim çizgisi takip etmeden birdenbire ortaya çıkan bu halılar, XVI. yüzyıl İran Halı sanatından esinlenerek dokunmuştur. Sivri hançer biçimli yapraklar, kıvrık dallar, iri palmetler, Türk uslubundaki natüralist lâle, sümbül, karanfil ile biraraya gelerek yeni bir desen zenginliği meydana getirmiştir. Düğüm açısından da o zamana kadar kullanılan Türk düğümü yerine, bu tip desenlerin dokunmasına imkan tanıyan, İran düğümü tercih edilmiştir.

---

(31). Kenan Özbek, "Anadolu halı seccadeleri", Kılavuz Kitaplar XXII, El Sanatları XI, Ankara, [1948], s. 1-13.

(32). Bige Çetintürk, "İstanbul'da XVI. Asır sonuna kadar Hâssa halı san'at-kârları", Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C. I (Ayrı Basım), İstanbul, 1963, s. 1-19.

(33). Yusuf Durul, "El dokuma halıcılığının içinde bulunduğü sorunlar ve çözüm yolları", Türk El Dokuma Halıcılığı Semineri, Ankara, 1979, s. 72-80.

(34). Şerare Yetkin, "Osmanlı Saray Halılarından yeni örnekler", Sanat Tarihi Yıllığı, VII, İstanbul, 1977, s. 143-164.

"Osmanlı Saray Halıları" ihtişamını, XVI. yüzyılın ikinci yarısından XVII. yüzyılın sonuna kadar sürdürmüştür. XVII. yüzyılın sonunda ise eski görkemini yitirerek, kalitesinden çok şey kaybetmiş olarak varlığını XIX. yüzyıla kadar "Smyrna Halıları" adı altında devam ettirmiştir (35).

XVIII. yüzyılda ise batılılarla girilen sıkı kültür ilişkileri neticesinde, Türk Kültür yaşamında yeni bir stilin doğduğuna tanık oluruz. Klasik disiplinden farklı olarak daha canlı, bir anlayış içerisinde, Barok, Rokoko gibi batı üslûplarının süsleme biçimleri, mimari yapıların yanısıra minyatür, el işlemleri ve halı gibi diğer el sanatlarında da kendine geniş bir uygulama alanı bulmuştur (36). Barok kartuşlar, Rokoko gırlımlar, istiridye kabuğu, "C", "S" kıvrımları, natürmortlar, manzara, gemi ve mimari yapı tasvirleri batı etkilerini yansıtan belli başlı motifler arasına girmektedir. Özellikle manzara üniteleri, Türk halı dokuyucularının büyük ilgisini çekmiştir.

Bu tip halılar, Batılılaşma Dönemi'nde XVIII. yüzyılın son çeyreği ve XIX. yüzyıllarda, çoğunlukla Kula (Gördes) ve Kırşehir dolaylarında dokunmuş olup, batılı uzmanlar tarafından yanlışlıkla "mezarlıklı halılar" olarak adlandırılmaktadır. Batılılaşma Dönemi Türk Sanatı süslemesinde, manzara tasvirlerinin yanısıra sevilerek dokunmuş bir diğer motif de, tek olarak ev, camii gibi mimari yapılardır. Şematik bir tarzda işlendiğinden dolayı, çocuksu ve naif görüntüsü ile kavram resmi niteliği taşırlar.

---

(35). Şerare Yetkin, a.g.m., İstanbul, 1977, s. 154.

(36). Rüçhan Arık, "Manzaralı halılar", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. V, Ankara, 1983, s. 23-30.

Günümüz halıcılığına kısaca söz gezdirdiğimizde; Prof. Diyarbekirli'nin halı dokumacılığında endüstrileşmiş merkezler olarak bilinen, zengin nakış ve kompozisyon dünyasıyla dokunarak, kendilerine özgü kalite ve standartları belli olan dokuma bölgelerini üç gruba ayırdığını görürüz. Birinci gruba Hereke, Sivas, Kayseri, Tokat, Burdur, Isparta ve Kula gibi bölgelerde dokunan halılar girmektedir. Bu bölgelerin bir kısmında "Osmanlı Saray Halıları" tipi dokunmaktadır. Bu tip halılar, Avrupa ve Amerika'da rağbet gördüğü için halı ihracaatı yapan birçok kuruluşlar, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yer alan dokuma merkezlerine siparişler vermektedir. İkinci grup da ise, Yahyalı, Ayvacık, Ezine, Milas, Dazgırı, Çanakkale, Yağcı Bedir, Kula, Kağızman, Terekeme gibi bölgelerde dokunan halılar yer almaktadır. Halk tarafından çok beğenilen bu halılar, geleneksel malzeme, teknik, renk, uslup ve kompozisyon anlayışını yüzyıllardan beri koruyarak, günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. "Yörükler" in dokudukları halılar da üçüncü grubu oluşturmaktadır. Bu topluluklar, yaşam tarzları nedeniyle kırlık bölgelerde ikamet ettikleri için kasaba ve şehirlerle pek temasları olmadığından, eski halı geleneklerini bozmadan devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Bitkisel boyalarla boyadıkları yünlerden dokudukları halılar, yıllar geçtikçe daha değer kazanmaktadır.

Bu bölümde, Türk Halı sanatının erken devirlerinden günümüze kadar olan gelişim çizgisini, tarihi perspektif içinde kısaca aktarmaya çalıştım. Bundan sonraki bölümde de, Obruk bucağının bağlı olduğu Konya yöresinin Türk halıcılık tarihindeki önemine işaret edeceğim.

## I.2. KONYA YÖRESİNİN TÜRK HALI SANATI İÇİNDEKİ ÖNEMİ

Bilindiği üzere Anadolu, Bizans İmparatorluğu devrinde iktisadi ve sosyal açıdan parlak bir durumda değildi.

Selçuklular'ın Anadolu'da büyük bir siyasî güç olarak ortaya çıkışları, dünya tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Oğuz Türklerinin, Selçuklu hanedanının yönetiminde, Anadolu'yu yurt tutmalarıyla birlikte hızlı kalkınma hareketleri de başlamış oldu. Bu devirde, şehirler süratle inşa edilmeye başlanarak, camii, medrese, kervansaray, hastahane gibi kamu yararına pek çok mimari eserler meydana getirilmişti.

Anadolu'yu, Uluslararası platformda bir ticari merkez haline getirmek için de birbirine bağlı yollar zincirine, ayrı bir önem vermişlerdi. İhracaat ve transit olaylarının gelişmesiyle birlikte Venedik, Cenova, Kırım ve Doğu ülkeleriyle ticari ilişkiler kurulmuştu (37). Selçuklu Sultanlarının izlediği bilinçli iktisadi politika sayesinde zamanla diğer ülkelerle de yoğun bir ticari ilişkiye girilerek, gümüş, bakır, şap, demir, boraks, kereste, tahıl, meyve, deri, balık, at, koyun, yün, tiftik ve halı gibi birçok maddeler ihraç ve ithal edilmeye başlanmıştı (38). Özellikle konumuz olan halı, gerek Türkmenler ve gerekse II. Kılıç Aslan tarafından kurulan Aksaray şehrinde dokunuyor ve dünyanın dört bir tarafında alıcı bulabiliyordu (39).

---

(37). Lászlo Rásonyi, Tarihte Türklük. Ankara, 1988, s. 194.

(38). Faruk Sümer, Yabanlu Pazarı (Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük bir Fuar). İstanbul, 1985, s. 5.

(39). Faruk Sümer, a.g.e., s. 8.

Nitekim aynı şekilde Osmanlı Türkleri de Anadolu'ya yerleştikten hemen sonra örgütlemeyi gerekli buldukları sanat merkezlerini geliştirme yoluna giderek, her yörenin yerel sanat anlayışının, yine aynı bölgede devam etmesini ve gelişmesini sağlayacak çeşitli tedbirler almışlardı. Bu nedenle Selçuklu ve Beylikler dönemine ait sanat usûpları, aynı bölgelerde, Osmanlılar devrinde de devam etmişti (40).

Oğuz Türkleri'nin 11. yüzyıldan itibaren Maverâin-nehr'deki ilk yurtlarını terk ederek Anadolu'ya göç etmeleri neticesinde, İç Asya'nın pek çok ananevi değerlerini de beraberlerinde getirdiklerine tanık oluruz. Selçuklular'ın buraya yerleşmeleriyle birlikte mimari, çini, minyatür, kumaş ve halı olmak üzere sanatın her dalında büyük bir canlılık ve gelişme dikkat çekmektedir. Bu canlılık ve gelişme onların zevk ve kabiliyetlerinin anlamlı bir göstergesidir.

Bilindiği gibi Türkler'in en önemli özelliklerinden biri de, zapt ettikleri her yeni ülkenin oluşturduğu kendi öz sanatını işleyerek, kendi sanat anlayışları doğrultusunda, o sanata güçlü, yeni bir ifade, yeni bir anlam katmasıdır (41). Nitekim Türkler'in, Anadolu'ya göç etmesi sonucunda da, beraberindeki getirdikleri maddi ve manevi kültür değerlerinin kuvvetleriyle bu bölgede önceden varolan ve çağlar boyunca oluşturulan muazzam kültür birikimini kendi bünyesinde yoğurarak, Türk damgasını bir kez daha vurması da bu hususu işaret ediyor. Bunun en güzel kanıtı, Anadolu'nun dört bir tarafının, sanatın her dalında Türk ırkının belirgin karakterini yansıtan eserlerle donatılmış olmasıdır.

Konya Selçuklu Devri'ne gelinceye kadar halı sanatının ilk gelişmesini üç devreye ayırmak mümkündür (42). M.Ö. III. yüzyıl Asya Hunlar'ı tarafından dokunan Pazırık Halısı ve Doğu Türkistan'da yapılan arkeolojik kazılar neticesinde gün ışığına kavuşturulan, III. ve

(40). Kenan Özbel, a.g.m., Ankara, [1948], s. 7.

(41). J.Strzygowski-H.Glück-F.Köprülü, Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi. (Çev.: A.Cemal Köprülü), [Ankara], (1975), s. 158.

(42). Oktay Aslanapa, a.g.m., İstanbul, 1984, s. 15.

VI. yüzyıllar arasındaki 400 yıllık bir devreyi kapsayan halı parçaları, birinci ve ikinci devreyi oluşturmaktadır. IX. yüzyıl erken Abbasi Devri halı sanatının örneklerini oluşturan geometrik anlayışlı kompozisyon düzenlemelerine sahip halı parçaları ile birlikte, XII. yüzyıl ortasından kalan Konya Alâeddin Camii'nden meydana çıkartılan ve XIII. yüzyıl ilk yarısına tarihlenen halılar da üçüncü devre olarak kendini göstermektedir.

Halı sanatımızın gelişmesinde ve güçlenmesinde Konya'nın büyük payı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Konya, uzun bir süre köklü ve yaratıcı bir devlet olan Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik görevini üstlenmiş, geçmişinden aldığı örf ve adetleri yakın zamana kadar korumayı başarabilmiş nadir şehirlerimizden biridir. Başkentliği esnasında, İslam kültürünün de önemli merkezi olan Konya, İran, Arap ve diğer ülkelerden gelen çeşitli Türk ve yabancı sanatçıların uğrak yeri haline gelmiştir.

Konya halıcılık tarihi açısından da düzenli ve sürekli bir gelişim çizgisi takip etmiştir. Bunun en göz kamaştırıcı delili, XIII. yüzyılda, büyük ebadlarda dokunmuş, birbirinden değerli Selçuklu halılarıdır (43). Bu halılar, bütün Anadolu halı sanatının gelişmesinde kaynaklık görevini üstlenmiştir. Başka bir deyişle, Türk halı sanatının XIII. yüzyıldan, XIX. yüzyıla kadar uzanan bölümünün ilk büyük ve kıymetli halkasını meydana getirmektedir (44).

Daha sonraları Konya Selçuklularının, Beylikler'in etkisi ile tarihi platformda, siyasi ve ekonomik önemini yitirmeye başlaması ile birlikte sanat ortamında başarı grafiğinin giderek düşme kaydettiği gözlenir. Fakat Osmanlı Türkleri'nin dektekleri ile tekrar o zengin sanat anlayışına doğru, sağlam adımlarla ilerlemeye başlamaları pek

---

(43). Çalışmamızın "Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişimi" başlığı altında toplanan bölümünde, Selçuklu halılarına ait detaylı bilgi verilmiştir.

(44). Şerare Yetkin, a.g.e., İstanbul, 1974, s. 15.



uzun sürmemiştir. Zaman içinde Konya'nın yerini Bursa alarak, özellikle dokuma sanayi açısından dünyanın ileri gelen merkezi olmuştur. Halı dokumacılığı, Bursa'da gereken ilgiyi görmese de, Anadolu'daki yöresel halı faaliyetlerine büyük destek vermiştir (45).

Diğer taraftan Konya halıcılık tarihinde, Türkmen oymaklarının dokudukları, halk sanatının tüm özelliklerini ve kıymetini kuvvetle yansıtan halıların da ayrı bir önemi vardır. Değişik halı türlerini dokuyan Oğuz boylarının çeşitli aşiretlerinin bölgelere göre yerleşme durumlarını incelemek faydalı olacaktır. Bu doğrultuda Konya yöresinde gerçekleşen iskân hareketlerine kısaca bir göz gezdirelim.

Bahsettiğimiz gibi Anadolu'ya göç eden Selçuklu Türkmenleri'nin bir devamcısı olan Türkmen oymakları, yarı göçebe yaşam tarzı ve bunun getirdiği iktisadi düzeni benimsemiş bir topluluktur. Bu oymaklar, Anadolu'da Türk birliği kurmayı başaran Osmanlı Devleti zamanında bu yaşam tarzını terk ederek, yavaş yavaş yerleşik hayata geçmişlerdir. Bu yeni hayat tarzlarında da, tıpkı XIII. ve XIV. yüzyıllarda olduğu gibi dokumacılığa devam etmişlerdir.

Çoğu kez büyük nüfus kütlelerinin yer değiştirmesi sonucunda yeni devletlerin kurulduğuna ve aynı zamanda bu yer değiştirmenin, devletlerin sonunu hazırlayan bir faktör olduğuna tanık oluyoruz. Nitekim adını dünya tarihine altın harflerle yazdıran Osmanlı İmparatorluğu da böyle bir olay neticesinde kurulmuştur.

Zaman içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun büyüyüp gelişmesinde, konar-göçer aşiretlerin büyük payı vardır. Zira onlarla birlikte ele geçirilen bölgeler Türkleştirilirken, yeni kasaba ve köyler kurularak boş bölgeler de şenlendiriliyordu. Devletin yapmış olduğu teşvikler

---

(45). Kenan Özbel, a.g.m., Ankara, [1948], s. 7.

sonucunda, çeşitli aşiretlere mensup aileler, Orta Anadolu'nun bozkırlarını da yurt tutarak köyler kurmuşlardır. Aşiretleri bozkır bölgesine yerleştirmek için girişilen bu çalışmalar, 1840 yıllarına kadar uzanmaktadır. Ancak bundan 20 yıl sonra bu bozkır bölgelerine büyük rağbet olup, özellikle eski meskûn yerleri uygun bulmuşlardır (46).

Türkmen oymaklarının iskânını gerekli kılan en önemli etken, onların yaşam tarzları nedeniyle, yaylak-kışlak arasında gerçekleşen hareketler neticesinde yerleşik yöre halkına zarar vermeleridir. Ayrıca harap veya boş duran bazı yerleşim merkezlerinin imar edilmesini sağlamak, henüz ekilmemiş toprakların işlenmesini temin etmek gibi amaçlar ve siyasi bir takım nedenler de devletin iskan hareketlerini hızlandıran faktörlerdir (47).

Özellikle Tanzimat Devri'nde Türkmenler'in iskânı daha ciddi bir biçimde ele alınmıştır. Göçerlere ziraat ile uğraşmak kaydı ile toprak verilerek onlar için yeni köyler kurulmuştur.

Konumuz olan eski Konya'ya bağlı Kaş, Sahra, Hatun-Saray, Lârende, İn Suyu, Saîd-İli, Bel-Virân, Ala-Dağ, Eski İl, Kaş, İlgun, Ereğli, Turgud kazalarına; Kayı, Kayı-Üyüğü, Yenice-Kayı, Bayad, Bayad-Üyüğü, Yağlı-Bayad, Ağaçlı-Avşar, Avşarcık, Avşar-Virânı, Eyûluca-Afşar, Alân-Afşar, Beg-Dili, Karkın, Bayındır, Çavundur, Cepni, Salur, Mescitlu-Salur, Salurcuk, Mürsellu-Salur, Virânlu-Salur, Yaka-Salur, Salur-Kışla, İğdir, Eken-İğdir, Yıva, Kınık, Yazı-Kınık gibi boylar yerleştirilmiştir (48).

---

(46). Cengiz Orhonlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda aşiretlerin iskânı", Türk Kültürü Araştırmaları, C. XV, S. 1-2, Ankara, 1976, s. 269-288.

(47). Cengiz Orhonlu, a.g.m., s. 274.

(48). Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler, Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları). Ankara, 1972, s. 423-460.

Bütün bu hareketlilik ekonomik anlayışa yepyeni bir soluk getirmiştir. Yörtük erkeklerinin yetiştirdikleri hayvanlar, kadınlarının göznuru dökerek dokudukları halılar, Orta Anadolu pazarında tercih edilen malların başında geliyordu.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Orta Anadolu'ya iskân edilen Türkmen oymakları, zamanla yerleşik hayata geçmelerine rağmen, yabancı etkilere uzak durarak kendi gelenek ve göreneklerini korumaya çalışmışlardır. Nitekim Konya yöresi Türkmen oymaklarının dokuduğu halılar, kilimler ve diğer dokumalar günümüzde iç ve dış pazarda büyük rağbet görmektedir.

Bu arada Türk halıcılık tarihinde Konya'nın seçkin bir kent olduğunu kanıtlayan bir diğer unsur da, tarihte ilk kez "Halı ve Kilim Sergisi"nin burada gerçekleşmiş olmasıdır (49). Beş hafta süreye açık kalan bu sergiye çeşitli yörelerden beşyüze yakın halı, kilim gönderilmiş olup, yapılan açılış konuşmalarında konunun önemi belirtilerek bir de değerlendirme yapılmıştır. Yurt çapında büyük ilgi uyandıran bu serginin düzenleyicisi ise 1889 yılında Konya'ya vali olarak atanan Mehmed Ferid Paşa adında değerli bir devlet adamıdır. Eğitim ve yapılaşma hareketlerine büyük önem veren, dolayısıyla tarihe damgasını vuran bu kişinin en büyük hizmetlerinden biri hiç kuşkusuz 3 Mayıs 1901 yılında Konya'da açtığı "Mekteb-i Sanayi" yani Sanat okuludur. Geleneksel el sanatlarımızı yaşatmak, geliştirmek ve bunları gelecek nesillere aktarmak amacı güdülen bu okulun programında, halı, kilim ve seccadeleriyle üne kavuşmuş, Konya ve çevresinde özellikle Ladik, Karaman, Karapınar, Obruk, Kavak, Sille gibi ilçe ve bucaklarda el tezgahlarına bilgili ve yetenekli ustalar yetiştirmek de vardı.

Bu ilk Konya Halı ve kilim servisinde en dikkat çekici halı, bugün Mevlâna Mizesi halı ve kumaş seksiyonunda teşhir edilmekte olan

---

(49). Mehmet Önder, "Gazete halı", Türk Edebiyat Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 27-28.

ve Akşehir tezgahlarında özel olarak dokutulan Konya Gazete halısıdır. Konya'da çıkarılan ve "Konya Vilayet Gazetesi"nin başlığının ve ilk sayfasının bir örneği olan bu halı, krem rengi zemin üzerine siyah renkle çekilen hatlarla tam bir gazete görünümündedir.

Konya'nın tarihi platformdaki siyasi ve sosyal önemini yitirmeye başlamasına paralel olarak, Konya yöresi halıcılığı da, tarihsel süreç içinde görkemli günler yaşamasına rağmen, bu parlak devrini çeşitli sebeplerden dolayı koruyamayarak, günden güne gerileme aşamasına gelmiştir. Fakat zaman içinde küçük yöresel nitelikli halıların dokunmaya başladığına tanık oluruz. Konya halıcılığı, köklü, sağlam ve nitelikli halı geleneğinin tüm özelliklerini bünyesinde topladığından, kısa bir zamanda geniş bir alana yayılarak, Orta Anadolu Halıcılığının merkezlerinden bir olmayı da başarmıştır.

Bugün Konya'ya bağlı Karapınar, Karaman, Ladik, Taşpınar, Saray, İnlıce, Kavak, Kışımuhşine, Sille ve Obruk gibi ilçe ve bucaklarda dokunan halılarda renk, motif ve kompozisyon şemaları, kendine özgü bir anlayış çerçevesinde gelişmiştir. Bir yörenin, diğer yörenin halı geleneğinden etkilenmesi söz konusu değildir. Bahsettiğimiz bu ilçe, bucak ve köyler arasındaki mesafe az olmasına karşılık, dokudukları halılarda bu unsurların birbirlerinden böylesine farklı bir çizgi takip etmesi, yöreye yerleşmiş bulunan Türkmen oymaklarından kaynaklanmaktadır.

Yaşama biçiminin değişmesi sosyal ve ekonomik değişimlere paraleldir. Günümüzde Konya halıcılığı, bu ile ilgili ilçe ve köylerde çiftçilikle uğraşan köylü ailesinin, tarımdan geri kalan boş zamanlarında, hem kişisel ihtiyacını, hem de maddi ihtiyacını karşıladığı, ayrıca yöredeki hammaddeleri ve boş duran işgücünün de değerlendirildiği bir yan uğraş olma niteliğindedir.

Bugün Karapınar, Karaman, Ladik, Taşpınar, Saray, İnlice, Kavak, Kiçimuhsine, Sille ve Öbrük gibi ilçe, bucak ve köylerde halıcılık, eski geleneksel halı anlayışı çerçevesinde devam ettirilmeye çalışılmışsa da, halının bir takım karakteristik niteliklerinin dejenere olmaktan kurtulamadığı açıkça bellidir.





## II. OBRUK HALILARI

## II. 1. OBRUK VE ÇEVRESİNİN COĞRAFİ DURUMU

Konya İli, İç Anadolu Bölgesi'nde,  $36^{\circ} 22'$  ve  $39^{\circ} 08'$  kuzey enlemleri ile  $31^{\circ} 14'$  ve  $34^{\circ} 27'$  doğu boylamları arasında yer alır. Alan bakımından Türkiye'nin en büyük ili olan Konya'nın yüzölçümü  $47.420 \text{ km}^2$ 'dir. İl toprakları, güney, güneydoğu ve güneybatıdan, Batı ve Orta Toros Dağları ile, öbür yönlerden de İç ve İçbatı Anadolu platoları ile çevrilidir.

İl merkezinin yükseltisi 1.027 metredir. Konya, kuzeyden Ankara'nın Şereflikoçhisar, Balâ, Haymana ve Polatlı; Eskişehir'in Sivrihisar; batıdan Afyonkarahisar'ın Emirdağ ve Sultandağı ile Isparta'nın Yalvaç, Şarkikaraağaç ve Sütçüler; doğudan Niğde'nin Ulukışla, Bor ve Aksaray; güneybatı ve güneyden Antalya'nın Manavgat, Akseki, Gündoğmuş, Alanya ve Gazipaşa; İçel'in Merkez, Anamur, Gölner, Mut, Silifke, Erdemli ve Tarsus ilçeleri ile komşudur.

Halılarını incelediğimiz Obruk, Konya ili merkez ilçeye bağlı Konya-Aksaray-Nevşehir yolunun 73. kilometresi üzerinde yer alan bir bucaktır. Çağatay lehçesinde "oprük" denilen obruk kelimesi, mağara, oyuk, çökük, içi boş, müakkar, münhedim, anlamlarını taşıyan öz Türkçe bir kelimedir (1).

---

(1). İbrahim Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Konya, 1964, s. 12.

Konya ilinde tüm yeryüzü şekillerine rastlayabilmek mümkündür. Yöre coğrafi açıdan, suyu çabuk geçiren ve üçüncü zamanın neojen devrinde meydana gelmiş olan kireçtaşı (göl kalkerleri) ile kaplıdır. Yeraltısuları, yeraltında, yerkabuğundaki gözenek ya da boşluklarda bulunan sulardır. Genel olarak şekillenme üzerinde korozyon yani eriterek aşındırma ve biriktirme yolları etkili olur. Söz konusu olan etki, özellikle eriyebilen kayalardan yani kalker, jips, kayatuzu, tebeşir ve dolomitten oluşmuş sahalarda önemlidir. Bu da karst topoğrafyası adı altında toplanan karstik yerşekillerinin meydana gelmesini sağlar. Bu şekillerin önde gelenlerini, obruk, lapy, düden, uvala, dolin ve polye gibi yerüstü şekilleri ile galeri ve mağra gibi yeraltı şekilleri meydana getirir. Bunları asıl olarak oluşturan, yeraltı sularının eritme yoluyla yaptıkları aşındırmadır. Yerüstü şekillerinin yani obruk, uvala, düden ve dolinlerin meydana gelmesinde kısmen de olsa yerüstü sularının aşındırmaları ve çökmeler de etkilidir (2).

Obruk, kalkerli toprakta kalkerlerin erimesi ya da mağaraların çökmesi sonucu meydana gelen, derinliği 40 ilâ 300 metre arasında değişen, dik kenarlı, konik veya silindir şeklinde doğal kuyulardır. Başka bir deyişle obruk gölleri, obrukların suyla dolması sonucu oluşur. Bunların en önemlisi, Konya il merkezinin kuzeydoğusunda, Obruk Yaylası'nda yer alan 130-140 m. derinliğinde, 200 m. çapında Kızören Obruğu'dur. Cumra'nın güneydoğusundaki Timraş Obruğu ile Obruk Yaylası üzerinde bulunan Kuruobruk ve Mehil obrukları ise daha küçük obruklardır.

---

(2). Yıldız Hoşgören, Jeomorfoloji'nin Ana Çizgileri. İstanbul, 1983, s. 122-123.



## II.2. OBRUK HALILARINDA RENK ANLAYIŞI

Obruk halıları, yörenin kendine özgü klasik, orjinal renklerini bünyesinde toplamıŐtır. Temel olan renkler, vermiyon kırmızı, fes kırmızısı, yörede Obruk sarısı olarak tanımlanan cehri sarısı ya da saman sarısı ve açık kavuniçidir. Ayrıca indigo mavisi, küf yeşili, zeytuni kirli yeşil, veronez yeşili, krem, fildişi beyazı ve tabii kahverengi de kullanılmıştır. Sıcak ve soğuk renkler arasındaki uyum, Obruk halılarının en belirgin özelliğidir. Bunun yanıŐıra renk monotonluğunu kırarak, sıcak-soğuk renk kontrastı yaratan indigo mavisi de, hemen her halıda azda olsa kullanılmıştır.

Obruk halılarının ikinci grubunu oluşturan Çubuklu ve Kolonlu Obruk halılarında, zeminin bütününi kaplayan her çubuk ve kolon ard arda dizilerek rengarenk bir düzen oluŐturur. Bunların üzerine ya da aralarına değişik canlı renkte motifler yerleştirilir.

Üçüncü grubu meydana getiren ve elimizde tek örneği bulunan rozet şeklinde üsluplamıŐ kır çiçeekleri motiflerinin zemine yerleştirilmesinden oluşan halının kompozisyonuna baktığımızda, diyagonal anlayışın renk ile sağlandığını görtürüz. Çiçeeklerin zeminde alternatif şekilde sıralanmasına karşılık, diyagonal diziliŐ renk unsuru sayesinde farkedilmektedir.

Obruk halılarının kompozisyon Őemalarında, motif ya da motif grubunun farklı renk varyasyonları egemendir.

### II. 3. OBRUK HALILARINDA SÜSLEME VE YORUM

Yaptığım araştımlar neticesinde bulabildiğim Obruk halı örneklerini kompozisyon şemalarına göre kendi aralarında üç ana gruba ayırmayı uygun buldum.

- A. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örnekleri.
- B. Çubuklu ve kolonlu halı örnekleri.
- C. Rozet şeklinde üsluplaşmış kır çiçeklerinin zemine yerleştirilmesinden oluşan halı örnekleri.

Motifler kökenleri ve gelişim çizgileri incelenirken, bize en etkili ip uçlarını, o bölgenin din, tarih, etnografik anlayışları ve aşiret özellikleri vermektedir.

Obruk halılarının kompozisyon şemaları ve motiflerine baktığımız takdirde, bu yöre halılarının hemen tanınmasını sağlayan temel motif ve kompozisyonların sürekli ve düzenli bir biçimde, uzun zamandır dokunmuş olduğuna tanık oluruz. Bu bilginin ışığı altında Obruk halılarında en çok rastlanan motifleri ve kompozisyon şemalarını bu üç grup çerçevesinde göz gezdirelim.

## A. İRİ GÜLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEKLERİ

Bu grubu oluşturan halıların satıh dekoru, altıgen ya da sekizgen biçimli eşit ölçülerde iri göllerin zemin bölmesi esasına dayanır. XV. yüzyıl Erken devir Osmanlı halılarında gördüğümüz flaman ressam Hans Memling (1430-1494) tarafından resmedildiği için "Memling Gülü" şeklinde ifade edilen, ortası basamaklı, konturları kancalı, sekizgen "Türkmen Gülü" motifi, ard arda dizilerek kimi zaman tek, kimi zamanda iki ya da üç sıra oluşturacak şekilde halı zeminini bölümler. Zeminde en az sekiz, en fazla yirmi Türkmen Gülü motifi yer almaktadır. Kompozisyon şemaları, Türkmen Gülü motifinin farklı renk varyasyonları ile zeminin tamamının dolgulanmasından meydana gelmiştir.

Prof. O. Aslanapa'ya göre Türkmen Gülü motifi, Kazak halılarında ve hatta bazı seccadelerinde XIX. yüzyıl boyunca kullanılmış olup, bugün bile Yörükler tarafından dokunarak, zamanla doğudan batıya bütün Anadolu'ya yayılmıştır. XIX. yüzyıl Kazak halılarında bu motiften oluşmuş kompozisyon düzeninin yoğun olarak kullanılması, Prof. K.Erdmann'ı da, bu tip halıların Doğu Anadolu ve Kafkas kaynaklı olduğuna, dolayısıyla Kuzey Avrupa'ya Karadeniz yolu ile ihraç edilmiş olabileceği fikrine yöneltmiştir (3).

"Türkmen Aynası" olarak da bilinen bu motif; Ağrı, Bitlis, Muş, Elazığ, Erzurum, Malatya ve Tunceli köylerinde dokunan halılarda da kendini göstermektedir (4). Özellikle Neriman Görgünay'ın 1968-70 yılları arasında gerçekleştirdiği araştırmalar esnasında Ağrı'nın Bardaklı, Tunceli'nin Ayazpınar, Malatya'nın Yalınkaya köylerinde bulunduğu halılarda, bu bilgileri teyid eder (5).

---

(3). Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı. İstanbul, 1974, s. 74.

(4). Neriman Görgünay, Doğu Yöresi Halıları. Ankara, [1976], s. 55.

(5). Neriman Görgünay, a.g.e., s. 55-56.

Türkmen Gülü motifini, İzmir'in Bergama, Denizli'nin Çal, Çanak-kale'nin Ayvacık yörelerinin halılarında da bulabiliyoruz. Zira Orta Asya'dan göç ederek Batı Anadolu bölgesi ve Konya bölgesini yurt tutan oymakların aynı aşiretin kolu olması dolayısıyla birbirlerinin motiflerini dokumalarında kullanmaları pek şaşırtıcı olmasa gerek.

Konya halılarında pek sık rastlanan kancalı sekizgen motifleri, Tekke, Yomud, Ersari, Afgan ve Salorlar'ın kullandıkları motiflerde de değişerek yaşamaktadır. Bu yaşayış, bölgeler arası göçlerle açıklanabilir (6).

Bu grup halılarda, bir baklava motifinden çıkan haçvari şekildedeki çubukların uç kısımlarının koç başları ya da boynuzları biçiminde kıvrılıp, sekizgenlerle çevrelenmesinden meydana gelen motifler de kullanılmıştır. Kimi zaman bu sekizgenler kademeli olarak çerçeve yapar. Yine bu gruba dahil bazı halılarda sekizgenlerin içine yerleştirilen ve "sinek" adı verilen küçük noktalarla kaplanmış kareleri çevreleyen çubukların koç boynuzları ile nihayetlenmesinden oluşan motifler de yer almaktadır. Ard arda dizilerek tek ya da çift sıra oluşturan bu göller de farklı renk varyasyonları ile zeminin tamamını dolgular. Özellikle tek sıra halinde dizilen üç ya da dört göl kompozisyonu çok sık olarak kullanılmıştır. Bu göller halı zemininin üçte birini kaplayacak büyüklüktedir.

Koç boynuzu ya da başı, uçsuz bucaksız Avrasya steplerindeki çeşitli asilzade kurganlarından çıkartılan ağaç ya da madenden yapılmış birçok kullanım eşyasının üzerinde kendine geniş bir süsleme alanı bulmuştur. Bu motif; Oğuzlar, Avarlar, Kırgızlar, Kazaklar, Karakalpaklar, Türkmenler gibi daha birçok Türk topluluklarında sevilerek dokunmuş ana motiflerden biridir (7). Dokuma tekniğinde daha köşeli ve geometrik

---

(6). M.Dimand-J.Mailey, Oriental Rugs in the Metropolitan Museum of Art. New York, 1973, s. 286-294.

(7). Nejat Diyarbekirli, Hun Sanatı. İstanbul, 1972, s. 93.

biçim alan bu motife, gerek Anadolu'da ve gerekse Anadolu dışındaki Türkmen aşiretlerinde "koç boynuzu" adı verilmiştir. Kaynağını Orta Asya'dan alan ve yaklaşık M.Ö. 1000 yılından beri kullanılan bu motifi, bugün bile Oğuz boylarının yaşadıkları bölgelerde ve İç Asyadaki Türk topluluklarının halı, kilim, cicim gibi kalın dokumalarında görebilmek mümkündür.

#### B. ÇUBUKLU VE KOLONLU HALI ÖRNEKLERİ

Bu grup Obruk halıları, birbirini takip eden renkli şeritlerden meydana gelmiştir. Çubuklu Obruk halılarında şeritlerin eni 2-3 cm iken, Kolonlu olanlarında bu sayı, 15 ilâ 20 cm arasında değişmektedir.

#### C. ROZET ŞEKLİNDE ÜSLUPLAŞMIŞ KIR ÇİÇEKLERİNİN ZEMİNE YERLEŞTİRİLMESİNDEN OLUŞAN HALI ÖRNEKLERİ

Çalışmanın katalog kısmında bu gruba ait ancak tek bir örnek mevcuttur. İki kır çiçeğinin arasına alt sırada bir kır çiçeği gelecek şekilde zemine yerleştirilmişlerdir. Üsluplaşmış bu kır çiçeklerinin diyagonal bir düzen çerçevesinde sıralanmasını sağlayan renk unsurudur.

Genel olarak geometrik düzenin hakim olduğu Obruk halılarının her üç grubunu meydana getiren halı örneklerinde, zemine o keskin simetrik düzeni bozacak şekilde, çeşitli renkte, iç içe yerleştirilmiş irili ufaklı baklavalara, yıldızlar, sığır sidiği (sıçan dişi) üzerlik motifleri ve Yörük kilimlerinin dikey bordürlerinde görülen uçları iki üçgenle sonuçlandırılmış küçük çubuklar serpiştirilmiştir. Bunlardan Konya'da hemen hemen her köy evinde rastlanan ve ev halkını nazardan koruduğuna inanılan, bolluk, bereket sembolü olarak bilinen "üzerlik", Obruk halılarının bordürlerinde ve zemininde kullanılan vazgeçilmez

bir motiftir. Üzerlik kökeni, dinsel ve sosyal inançlara bağlanan motiflere verebileceğimiz en güzel örneklerdendir.

Obruk halılarının bordürlerinde görülen, basitleştirilmiş kûfi harflerle süsleme de, Selçuklu geleneğinin bölgesel olarak sürdürüldüğünün bir kanıtıdır. Ayrıca çift yönlü tarak, koç başları, Türkmen yıldızı, kucağı kuzulu ya da diğer adıyla pıtrak, ok başları (temren) çok sık olarak kullanılan diğer motiflerdendir.

Genel olarak Obruk halılarını çevreleyen kalın tek bir bordür vardır. Fakat yeni dokumanlarında bordür sayısı, üçe kadar yükselmiştir. Yöre halılarının bordür açısından en karakteristik özelliği halılarının, iki eninde başka bir deyişle başlangıç ve bitiş kısımlarında ana bordürün haricinde bir bordür daha yer almasıdır. Bu bordür, diğer kenarlarda devam etmediği için yörede "öksüz su" olarak tanımlanmaktadır.


Sayın hocam Nejat Diyarbekirli'nin "keçeve" olarak adlandırdığı "düğün çadırı" motifi, özellikle öksüz suda yer almaktadır. Orta Asya'da ve Anadolu'da yaşayan Türkmenler arasında düğün günü, gelin olacak genç kız, devenin üzerine yerleştirilen küçük bir çadırın içinde köy halkının iştiraki ile yeni kurduğu yuvaya getirilir. Her sosyal olay, halıda bir ifade kazanmıştır. İşte bu küçük düğün çadırı da bunun bir işaretidir.

Öksüz suda görülen bir diğer motif de ok ya da uk başlarıdır. "Temren" de denilen bu motife, Konya halılarında çok sık olarak rastlanmaktadır. Hatta Orta Asya'da halı ya da kilimden dokunmuş özel "ok başı torbaları" bile mevcuttur. Fakat bunlar bilinen oklar değildir. En eski Türk topluluklarının pratik barınakları olan çadırın inşasında kullanılan, aşağıda "keregelere" (kanatlar), tepede ise "şanrak" adı verilen masif ahşap bir çembere monte edilen eğik değneklerdir.

Bunların uç kısımları sivri olduğından aşınmasını önlemek amacıyla bu özel torbalara koyarlar.

Obruk yöresi halılarının motif anlayışı, köklü bir sanat geleneğinin uzantısıdır. Obruk halılarının karakteristik motifleri nesilden nesile aktarılmak suretiyle çok az değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır. Fakat günümüz sonrası için aynı şeyleri söyleyebilmek biraz zordur. Zira günümüzün mekanik dünya görüşü, değişen sosyal ve ekonomik yapı, geleneksellik anlayışını önemli ölçüde zedelemiştir.





III. K A T A L O G



- RESİM NO. : 1 - 2 - 3
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.10 x 2.70 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, küf yeşili, veronez yeşili, cehri sarısı, tabii kahverengi, lacivert, beyaz, vermiyon kırmızısı kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Kavuniçi zemin üzerine aynı boyutta üç "Türkmen Yıldızı" yerleştirilmiştir. Bunları da kenarlarından küçük kancaların çıktığı sekizgenler çevrelemektedir. Türkmen Yıldızı'nın kollarına ve gölün zeminine küçük kır çiçekleri ve baklavalar serpiştirilmiştir.

Zeminle bordürün birleştiği hat üzerinde büyük üçgenler yer almaktadır. Üçgenlerin dış kenarlarına dışa doğru kıvrımlı küçük kancalar, iç kenarlarına da ters yönde içe doğru kıvrılmış kancalar tutturulmuştur.

Zemini, 2 cm kalınlığında "sıçan dişi" çevrelemektedir. Dar kenarlarından birinde bu oran 6 cm olup renkleri tabii kahverengi ve cehri sarısıdır.

Halıyı beyaz zeminli kalın bir bordür çevrelemektedir. Tabii kahverengi, lacivert, veronez yeşili, kavuniçi, vermiyon kırmızısından oluşan kûfilerin arasında, yine bu renkleri tekrar eden geometrik şekiller vardır. Obruk halılarının bordürlerinde sık olarak rastladığımız bu şekiller, bir baklavayı içine alan karenin, köşe noktalarından dik açılı çıkan üçgenler ile bu defa tepe noktasından ters olarak kare kenarlarına bağlanan üçgenlerden meydana gelmiştir.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 200 yıllıktır.

- RESİM NO. : 4
- BULUNDUĞU YER : Konya, Kaplanlar Halıcılık Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.05 x 3.15 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIS) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kahverengi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Vermiyon kırmızısı, çivit mavisi, cehri sarısı, verenez yeşili, bej, beyaz, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zemine, birbirini takip eden aynı boyutta, simetrik anlayışta üç göl yerleştirilmiştir. Bu göller, ortasında çengelli baklava bulunan Türkmen Gülleri'nin bir başka versiyonudur. Bunları yine lacivert konturlu içe doğru çengelli baklavalara çevrelemektedir. Zeminle bordürün birleştiği hatta,

bu göllerin yarısı, köşebentlerde ise dörte biri dokunmuştur.

Halının cehri sarısı bordürüne değişik renklerde Türkmen Gülleri, aralarına da iki tane sivilize edilmiş çiçekler yerleştirilmiştir.

**DÜŞÜNCELER**

: Halı yaklaşık 160-170 yıllık olmasına karşılık oldukça sağlam durumdadır.



RESİM NO. : 5-6

BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.

CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.

EBADI : 1.65 x 2.40 cm.

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Bakiri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.

RENKLER : Ocre sarısı (altın sarısı), vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, kirli beyaz, tabii kahverengi, lacivert, mor kullanılmıştır.

MOTİF VE KOMPOZİSYON : Ocre sarısı zeminde, her sırada dört olmak üzere toplam sekiz "Türkmen Gülü" mevcuttur. Sekizgenlerle sınırlandırılmış bu motiflerin her biri ayrı renktedir. Ayrıca halı zeminine gelişi güzel lacivert ve kırmızı renkli "S" biçimleri serpiştirilmiştir.

Halıyı, tabii kahverengi zeminli tek bordür çevreler. İçine de pıtırık motifinin bir başka versiyonu olan "çapraz pıtırak" motifleri dokunmuştur. Bunlar aynı ölçülerde ve değişik renklerde pıtıraklardır. İçlerinden birinin mor olması dikkat çekicidir. Zira bu renk yaklaşık yüzelli yıldır kullanılmamıştır.

Öksüz suların zemini ocre sarısı olup, üzerinde vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, lacivert, beyaz, uçları içe doğru kıvrılmış temrenler (ok başları) dolgularmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 150-160 yıllıktır.

- RESİM NO. : 7
- BULUNDUĞU YER : İstanbul Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat'ın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.50 x 3.40 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra iki sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Vermiyon kırmızısı, fildişi beyazı, beyaz, lacivert, cehri sarısı, ocre sarısı, açık kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı bordür ve öksüz suyundan kesilmiş olduğu için elimdeki mevcut parçayı değerlendirmeye çalıştım. Vermiyor kırmızısı zemin üzerinde her bir sırada yedi tane olmak üzere toplam ondört "Türkmen Gülü" mevcuttur. Sekizgenlerle sınırlandırılmış Türkmen güllerinden boş kalan yerlere içiçe geçmiş,

renkli ve kademeli baklavalar yerleştirilmiştir. Halı zeminini bordürden ayıran hat üzerine ise renkli içiçe üçgenler dizilmiştir.

Bordürünü iki taraftan bir cm eninde beyaz şerit çevrelemektedir. İçine de dört dilime ayrılmış, iki renkli baklavalar sıralanmıştır.

Zemini vermiyon kırmızısı olan öksüz suda, beyaz, cehri sarısı, ocre sarısı, lacivert temrenler (ok başları) mevcuttur.

DÜşÜNCELER

: Halı yaklaşık 130 yıllıktır.



- RESİM NO. : 8-9
- BULUNDUĞU YER : Konya, Halil Börekçi Halıcılık Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk halısı, İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 3.30 x 1.06 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuş.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halıda cehri sarısı, kavuniçi, vermiyon kırmızısı, tabii kahverengi, lacivert, indigo mavisi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Cehri sarısı zemin üzerinde tek sıra halinde birbirini takip eden beş tane göl mevcuttur. Bu halı, dokuma işlemine yeni başlamış bir genç kız tarafından dokunmuştur. Bu nedenle göller eşit ölçülerde olmayıp, simetrik anlayıştan yoksundur. Gölün içinde yer alan kare ya da dikdörtgeni çevreleyen

çubukların uç kısımları koç boynuzları ile sonuçlandırılmıştır. Koç boynuzlarının kimi içe, kimi dışa, kimi de köşeli "S" biçiminde kıvrılmıştır. Halıda bol miktarda üzerlik motifi kullanılmıştır.

Halı zeminini çevreleyen tabii kahverengi zeminli bordürde, dört dilime ayrılmış baklavalar, kancalar, Oğuz boyları damgalarından gelişmiş şekiller yer almaktadır.

İki taraftaki öksüz sulara ise cehri sarısı zemin üzerine, alternatif düzende kırmızı beyaz ok başları (temrenler) dizilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 130 yıllıktır. Yıpranmış ezik bir halı olduğu için gerçek renk değerini vermemektedir.

- RESİM NO : 10-11
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Oriental Carpets Kilims Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.20 x 2.70 cm
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Vermiyon kırmızısı, cehri sarısı, lacivert, mavi, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı zeminini aynı boyutta üç iri göl kaplamaktadır. İki cehri sarısı gölün arasına lacivert bir göl yerleştirilmiştir. Bu göllerden boş kalan aralara, içiçe geçmiş renkli dik açılı üçgenler, üzerlik motifleri ve çaprazlar serpiştirilmiştir.

Halıyı çevreleyen tabii kahverengi zeminli bordürde sivilize edilmiş rozet şeklinde çiçekler, dört dilime ayrılmış iki renkli baklavalar ve Oğuz boylarının damgalarından gelişmiş şekiller yer almaktadır.

Halının öksüz sularından biri oldukça geniş tutularak içine, ortası ve iki ucu ok başı şeklinde gelişmiş çubuklar yerleştirilmiştir. Bunlar tabii kahverengi kontrastlı mavi, cehri sarısı ve beyaz çubuklardır. Diğer taraftaki öksüz suya ise ok başları dolgulanmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 120-130 yıllık olup, çok yıpranmıştır.

- RESİM NO. : 12-13
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.15 x 1.35 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, çivit mavisi, vermiyon kırmızısı, ocre sarısı, tabii kahverengi, beyaz, küf yeşili kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı zeminini, kırmızı ve beyaz renklerden oluşan ince bir çubuk ikiye bölmüştür. Çubuk, dolayısıyla dört dilime ayrılmış baklavaları da bölerek, iki tarafta üçgenler olarak dizilmelerine neden olmuştur.

Halının zemin ile bordürünün birleştiği hat üzerinde bu üçgenler sıralanmıştır.

Halının zemininde ondördü tam, ikisi yarım olmak üzere toplam onaltı "Türkmen Gülü" mevcuttur. Sonsuzluk prensibini vurgulayan bu halıda Türkmen Gülleri bağımsızdır. Diğer örneklerde olduğu gibi sekizgenlerle sınırlandırılmamıştır.

Halıyı çevreleyen tek bordürde, çivit mavisi, kavuniçi, vermiyon kırmızısı, beyazdan oluşan küfeler vardır. Halının iki dar kenarındaki öksüz sulara da aynı renkleri tekrar eden ok başları (temrenler) dolgulanmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 120-130 yıllıktır.

- RESİM NO. : 14
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halı Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.00 x 3.40 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Zeminde vermiyon kırmızısı, cehri sarısı, tabii kahverengi, çivit mavisi kullanılırken, bordürde bunlara ek olarak beyaz, ocre sarısı ve lacivert dikkati çeker.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Vermiyon kırmızısı zemin üzerinde tek sıra halinde, birbirini takip eden beş iri göl mevcuttur. Bütün zemini kaplayacak büyüklükte olan göller, ortasında kare ve bunları çevreleyen çubukların uç kısımlarının koç boynuzu şeklinde kıvrılmasından meydana

gelmiştir. Bu göller alternatif düzende sıralanmıştır. Zemini cehri sarısı olan gölde, kahverengi çubukların uç kısımları içe doğru kıvrılırken, bunu takip eden vermiyon kırmızısı zeminli gölde ise çubuklar, çivit mavisi olup uç kısımları dışa doğru dönmüştür. Halı zeminini bordürden ayıran hat üzerinde simetrik anlayıştan yoksun üçgenler dokunmuştur.

Yarısı koyu, yarısı açık kahverengi olan bordür, diğer Obruk halı örneklerine nispeten kalındır. Bu kısma "çift yönlü koç boynuzu" motifi yerleştirilmiştir. Bu motif, içiçe geçmiş renkli baklavaların, karşılıklı kenarlarından çıkan kollarının koç boynuzu biçiminde içe doğru kıvrılmasından meydana gelmiştir. Kırmızı konturlu bu motifler, ocre sarısı ve beyaz renklerinin dönüşümlü olarak kullanılması şeklinde yerleştirilmiştir.

Halının iki dar kenarındaki çift yönlü koç boynuzunun ortasındaki baklava değişerek, "keçeve" motifine dönüşmüştür.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 110 yıllıktır. Birkaç kez tamir geçirdiği için sağlam görünmesine karşılık ezik bir halıdır. Ayrıca abraş yapılmıştır.



RESİM NO. : 15

BULUNDUĞU YER : Konya, Kaplanlar Halıcılık Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.

CİNSİ : Konya Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.

EBADI : 3.17 x 1.20 cm.

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 14 düğüm.

RENKLER : Cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, kavuniçi, küf yeşili, ocre sarısı, çivit mavisi, fil-dişi beyazı ve tabii kahverengi kullanılmıştır.

MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının zeminini ikiye ayıran vermiyon kırmızısı renginde çubuk, aynı zamanda ortada yer alan değişik renk dilimlerinden meydana gelmiş baklavaları da bölümlenmiştir. Bir baklavanın yarısı olan üçgenler de, bu çubuk üzerinde ard arda dizilmiştir. Her bölüme

dokuz tane olmak üzere toplam onsekiz "Türkmen Gülü" yerleştirilmiştir. Cehri sarısı zemin üzerinde yer alan eşit ölçülerde ve değişik renklerdeki bu Türkmen Gülleri'nin konturları tabii kahverengi olup, çevresinde sekizgenler mevcut değildir. Halı zeminini, beyaz ve kırmızıdan oluşan ince bir zincir çerçevelemektedir. Bordürlerde ise tabii kahverengi zemin üzerinde, Selçuklu geleneğini yaşatan, vermiyon kırmızısı, cehri sarısı, ocre sarısı, çivit mavisi, küf yeşilinedn oluşmuş kûfiler vardır. Bu kûfilerin konturları kırmızı ve sarıdır. Öksüz suyun zemini cehri sarısı olup, üzerine ok başları yani temrenler dolgulanmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 110 yıllıktır.

- RESİM NO. : 16-17
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı, İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.10 x 1.35 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra dört sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, ocre sarısı, cehri sarısı, lacivert, vermiyon kırmızısı, beyaz, mavi, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Kavuniçi zemin üzerine üç iri göl yerleştirilmiştir. Bu göller, bütün zemini kaplayacak şekilde olup, tabii kahverengi konturludur. Göller, ortasında içiçe geçmiş baklavaların, dört ucundan çıkan çubuklarının koç boynuzu biçiminde kıvrılmış

olmasından meydana gelmiştir. Bunları, karşılıklı kenarları kademeli olan sekizgenler çevrelemektedir. Göller, simetrik anlayıştan yoksun olarak dokunmuştur. Bu da bize halının, işe yeni başlayan acemi bir genç kız tarafından dokunmuş olduğuna işaret eder. Halının zeminine küçük baklavalılar ve üzerlik motifleri serpiştirilmiştir.

Tabii kahverengi zeminli bordürde, birtakım geometrik şekillerden oluşmuş motifler dikkati çekmektedir. Bunlar bir baklavayı çevreleyen karenin, dört köşesine ve dört uzun kenarına ters olarak yerleştirilmiş küçük üçgenlerden meydana gelmiştir. Ard arda ve değişik renklerde sıralanmış bu şekiller, zemindeki göllerde olduğu gibi simetrik anlayıştan yoksundur.

Halının iki tarafında yer alan kavuniçi zeminli öksüz sulara ise mavi, beyaz, cehri sarısı ve lacivert renklerden oluşmuş, uçları kıvrık temrenler (ok başları) yerleştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 100-110 yıllıktır. Çok yıpranmış olan bu halıda abraş, oldukça belirgindir.

RESİM NO. : 18

BULUNDUĞU YER : Konya, Halil Börekçi Halıcılığı'nın  
Özel Koleksiyonu

CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan  
kompartıman düzenli halı örneği.

EBADI : 3.30 x 1.30 cm.

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşe-  
rek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden son-  
ra üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.

RENKLER : Zeminde, cehri sarısı, kavuniçi, vermiyon  
kırmızısı, açık mavi, çivit mavi, fildişi  
beyazı, tabii kahverengi, koyu bej, ocre  
sarısı, fes kırmızısı kullanılmıştır.  
Bordür ve öksüz suda da aynı renkler olup  
fazladan küf yeşili dikkat çekmektedir.

MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının zeminini ikiye ayıran cehri sarısı  
rengindeki çubuk, halının ortasında ard  
arda yer alan çeşitli renk dilimlerinden  
oluşmuş baklavaları da bölerek herbirini

üçgen olarak bırakmıştır. Halının zemininde her biri aynı büyüklükte olan değişik renk varyasyonlarının ard arda dizilmesinden meydana gelmiş, onaltı "Türkmen Gülü" mevcuttur. Bu Türkmen Gülleri sekizgenlerle sınırlandırılmamıştır. Zeminle bordürün birleştiği hat üzerinde birbirini takip eden çeşitli renkte küçük üçgenler vardır.

Halıyı tek bir bordür çevrelemektedir. Bordürün zemini tabii kahverengi olup, üzerindeki küfeler, fildişi beyazı, vermilyon kırmızısı, küf yeşili, ocre sarısı, çivit mavisini ve koyu bejdir. Konturları ise beyaz, sarı ve kırmızıdan oluşmuştur. Halıdaki öksüz sulardan birinin zemini kavuniçi, diğerinin fes kırmızısı olup içlerine ok başları (temrenler) dolgulanmıştır.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 100 yıllıktır. Havları dökülmüş ezik bir halıdır. Halıda yer yer delikler olmasına karşılık genelde iyi durumdadır. Zemininin bir bölümünün kavuniçi olması da yapılan abraştan kaynaklanmaktadır.

- RESİM NO. : 19-20
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı, İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.15 x 1.15 cm
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi zemin üzerinde cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, kirli beyaz, lacivert, bej kullanılmıştır. Bordürde de aynı renkler dikkati çeker.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : İncelediğimiz bu halı yarım olduğu için, elimdeki mevcut parçayı değerlendirdim. Halının zemininde, iki sıra halinde, altısı tam, ikisi yarım olmak üzere toplam sekiz tane göl vardır. Göller, ortada kare ve bunu çevreleyen çubukların koç boynuzları

şeklinde sonuçlanmasından oluşmuştur. Karelerin zeminleri "sinek" olarak adlandırılan küçük noktalarla kaplıdır. Hatta iki karenin içine de Oğuz boylarının damgalarını hatırlatan işaretler yerleştirilmiştir.

Halının zeminine, stilize edilmiş çiçekler, küçük baklavalar ve genellikle Yörük kilimlerinin dikey bordürlerinde görülen uçları iki üçgenle sonuçlanmış küçük çubuklar serpiştirilmiştir.

Tabii kahverengi zemine sahip olan bordürde ise birbirine bağlı baklava dizileri vardır.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 100 yıllıktır.

Özellikle bordürünün bir kısmı çok basılmış olup, genelde yıpranmış bir halidir.



- RESİM NO. : 21
- BULUNDUĞU YER : Avanos, Hitaş Halıcılık İmalat Turizm A.Ş.'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.10 x 4.20 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra dört sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Ocre sarısı, beyaz, tabii kahverengi, küf yeşili, lacivert, kavuniçi, vermiyon kırmızısı kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı vermiyon kırmızısı bir çubukla ortadan ikiye ayrılmıştır. Bir sırada on olmak üzere toplam yirmi Türkmen Güllü mevcuttur. Aynı ölçüde ve değişik renkte olan Türkmen Gülleri'nden meydana gelmiş bu halı, kompartıman düzenini vurgulayan iyi bir örnektir.

Halının ortasından geçen çubuk, baklava motiflerini de ikiye bölerek, her bölümde bir ugen dizisi meydana getirmiştir. Ayrıca zeminle bordürü ayıran hat üzerinde de bu diziyi görüyoruz.

Halıyı çevreleyen kalın bordür, tabii kahverengi zeminli olup, içine küf yeşili, beyaz, cehri sarısı, lacivert, kavuniçi küfiler yerleştirilmiştir. Zemini ocre sarısı olan öksüz suya da "keçeve" motifleri dolgulanmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 90-100 yıllıktır.

- RESİM NO. : 22-23-24
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Ortadoğu Halı Evi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.45 x 1.25 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, ocre sarısı, cehri sarısı, kirli beyaz, bej, vermiyon kırmızısı, lacivert, tabii kahverengi, fes kırmızısı kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının zemininde iki sıra halinde, aynı boyutta, farklı renklerden sekiz göl mevcuttur. Göller, ortada zemini sinekli kare ve bu kareleri çevreleyen çubukların koç boynuzları biçiminde kıvrılmasından meydana gelmiştir. Halı, bu işlere yeni başlamış

bir genç kız tarafından dokunmuş olabilir. Göllerde tam bir simetrik anlayışın olmadığı gibi, kareyi çevreleyen çubukların uçları, içe ya da dışa doğru kıvrılmıştır. Halının zeminine simetrik olmayan küçük baklavalara vestilize edilmiş yonca izlenimini veren şekiller serpiştirilmiştir.

Halının bordürü tabii kahverengi zeminli olup içine, kavuniçi, cehri sarısı, lacivert, vermilyon kırmızısı gibi içiçe renklerden oluşan birbirine bağlı baklava dizileri yerleştirilmiştir. Halının geniş kenarındaki bordür kesilmiştir. Kısa kenarındaki bordürlerde ise yine aynı renklerden oluşan stilize edilmiş çiçekler mevcuttur. Halının iki tarafında yer alan öksüz sulardan biri fes kırmızısı, diğeri de kavuniçi zeminlidir. İçleri de, uçları kıvrılmış ok başları yani temrenler ile süslenmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 90-100 yıllıktır. Zemininde yer yer delikler mevcuttur. Bordürleri ise çok eziktir. Halıda ayrıca abraş yapılmıştır.

- RESİM NO. : 25-26-27-28-29
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.35 x 2.30 cm.  
1.35 x 1.40 cm.  
(Halı iki parçaya ayrılmıştır.)
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yüz. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, cehri sarısı, ocre sarısı, lacivert, beyaz, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı iki büyük parçaya ayrılmıştır. Bir parçanın zemininde üç sırada beş tane olmak üzere toplam onbeş göl mevcuttur (Üç göl yarım). Göller, dört eli belinde motifinin birleşerek kompozit bir motif oluşturmasından meydana gelmiştir.

Halıyı çevreleyen tabii kahverengi zeminli bordüre de ard arda dizilmiş "çift yönlü koç boynuzları" yerleştirilmiştir. Diğer parçada ise üç sırada üç tane olmak üzere toplam dokuz göl vardır (üç göl yarım). Ayrıca bu parçada kalan kavuniçi zeminli öksüz suya, ard arda dizilmiş, iri ve içine stilize edilmiş lâle motifinin dolgulandığı "keçeveller" yerleştirilmiştir.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 90-100 yıllıktır.



- RESİM NO. : 30
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp Abdülkadir Akatay Halıcılık Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 3.30 x 1.07 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm. 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Zeminde kirli portakal, vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, çivit mavisi, cehri sarısı, kullanılmıştır. Bordürde beyaz, vermiyon kırmızısı, koyu bej, çivit mavisi, kirli zeytuni yeşil, öksüz suda ise, yine aynı renkler tekrarlanmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Kirli portakal rengi zemin üzerine, herbiri aynı renkte olan tek sıra halinde birbirini takibeden, eşit ölçülerde büyük altı göl

yerleştirilmiştir. Göller, ortasında çapraz, bunu saran kare ve bu kareyi çevreleyen çubukların uç kısımlarının, birbirine dönük koç boynuzları ile sonuçlamasından oluşmuştur. Halıyı çevreleyen tek bordürde de konturları siyah olan, vermiyon kırmızısı, koyu bej, çivit mavisi, kirli zeytuni yeşil gibi renklerden oluşmuş kûfiler yer almaktadır. Zemini kirli portakal rengi olan öksüz suda ise herbiri ayrı renkte olan, beyaz konturlu keçeve motifleri dizilmiştir. Bunların da içleri, geometrik şekillerle doldurulmuştur. Ortada tek sıra halinde uzanan göllerin iki tarafına, simetrik olarak küçük baklavalara, üzerlikler ve ince küçük çubuk dizileri serpiştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 80-90 yıllıktır. Havları basılmış ezik bir halı olmasına karşılık genelde iyi durumdadır. Halıda ayrıca abraş da yapılmıştır.



- RESİM NO. : 31
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halı Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADİ : 1.63 x 1.18 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümünden sonra dört sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halıda cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, küf yeşili, tabii kahverengib, beyaz, lacivert, bej kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zeminde iki sıra halinde aynı boyutta olmak üzere toplam sekiz tane göl vardır. Ortasında kare ve bunu çevreleyen, uçları koç boynuzları şeklinde kıvrılmış çubuklar mevcuttur. Karelerin de ortasına içiçe geçmiş renkli baklavalar dolgulanmıştır.

Halının, bu işe yeni başlamış biri tarafından dokunduğu, göllerdeki çubukların kiminin içe, kiminin dışa doğru kıvrılmasından açıkça bellidir. Küçük baklavaların serpiştirildiği zemini, bir cm eninde kırmızı beyaz renklerden oluşan zincir çevrelemektedir. Zemini çevreleyen kalın bordüre ise küçük baklavalar ve "sığır sidiği" ya da "sıçan dişi" olarak adlandırılan dizinin irileri dokunmuştur. Halının iki enindeki bordüründen birinin zemini cehri sarısı, diğerinin de tabii kahverengidir. Her ikisinin de içrinde, içiçe geçmiş küçük baklavalar vardır.

**DÜŞÜNCELER**

: Halı yaklaşık 80-90 yıllıktır. Yıpranmış, ezik bir halıdır.

- RESMÎ NO. : 32-33
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompaktıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 4.40 x 1.30 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Tabii beyaz yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halıda cehri sarısı, ocre sarısı, vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, çivit mavisi, acı yeşil, siyah, mavi, beyaz, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının bütün zeminini kaplayan aynı boyutta, ard arda sıralanmış değişik renkte beş göl mevcuttur. Simetrik olan bu göller, ortasında kare ve kareleri çevreleyen çubukların uç kısımlarının içe doğru koç boynuzları biçiminde kıvrılmasından meydana gelmiştir.

İki, üç ve dördüncü göllerdeki karelerin ortasına içiçe geçmiş baklavalar yerleştirilmiştir. Ayrıca halının zeminine de simetrik olarak aynı biçimde baklavalar dolgularmıştır.

Halıda kalın bir bordür vardır. Bu bordürün iki tarafını bir cm eninde, vermiyon kırmızısı renginde bir şerit çevrelemektedir. Bordüre, tabii kahverengi konturlu acı yeşili, çivit mavisi, cehri sarısı, vermiyon kırmızısı renklerinde, Oğuz boylarının damgalarından gelişen şekilleri hatırlatan süslemeler yerleştirilmiştir. Bunların da aralarına dört dilime ayrılmış, iki renkli baklavalar sokulmuştur.

Halının iki tarafında yer alan ocre sarısı zeminli öksüz sulara ise, tabii kahverengi konturlu, beyaz, vermiyon kırmızısı, mavi ve acı yeşilden oluşan ok başları (temrenler) yerleştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 85-90 yıllıktır. Çok basılmış ezik olan bu halının muhtelif yerlerine çirkin bir görünüm kazandıran yamalar yapılmıştır.

- RESİM NO. : 34-35
- BULUNDUĞU YER : Konya, Halil Börekçi Halıcılığı'nın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.92 x 1.22 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, çivit mavisi, fildişi, kavuniçi renkleri kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı parçası çok yıpranmış olduğu için belli bir bölümünden yararlanarak incelemeye çalıştım. Cehri sarısı zemin üzerine, her biri ayrı renkte olan Türkmen Gülleri yerleştirilmiştir. Zemine bu motiflerden boş kalan yerlere, ortasında haç bulunan küçük

sekizgenler, stilize edilmiş çiçekler ve üzerlik motifleri dolgulamıştır.

Kahverengi zeminli bordürde, rozet şeklinde üsluplaşmış kır çiçekleri, kavuniçi zeminli öksüz suda ise ok başları (termenler) bulunmaktadır.

Halının zeminini fildişi ve vermiyon kırmızısından oluşan ince zincir çevrelemektedir.

DÜŞÜNCELER

: Halı parça halinde olduğu için gerçek değerlerini aksettirmiyor. Bu halı yaklaşık 80-90 yıllık.

RESİM NO. : 36

BULUNDUĞU YER : Konya, Halil Börekçi Halıcılığı'nın  
Özel Koleksiyonu.

CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan  
kompartıman düzenli halı örneği.

EBADI : 1.78 x 1.41 cm.

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşe-  
rek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra  
üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.

RENKLER : Cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, indigo  
mavisi, tabii kahverengi, kirli beyaz  
kullanılmıştır.

MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı bütün halinde olmadığı için elimizdeki  
mevcut parçayı değerlendirmeye çalıştım.

Kolları birbirine bağlı,vermiyon kırmızısı  
ve indigo mavisinin içiçe geçmesinden oluş-  
muş baklava dizisi, halı zeminini ortadan

ikiye ayırmaktadır. Zeminde altısı tam, ikisi yarım, toplam sekiz göl mevcuttur. Konturları tabii kahverengi olan bu göller, ortada "kanca" motifini çevreleyen çubukların koç boynuzları şeklinde sonuçlanmasından meydana gelmiştir. Bunların da uçları kıvrık,kademeli sekizgenlerle çevrelenmiştir. Ayrıca göllerden boş kalan aralara, küçük baklavalara serpiştirilmiştir.

Tabii kahverengi zeminli bordürüne stilize edilmiş rozet şeklinde kır çiçekleri dokunmuştur.

DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 80 yıllıktır.



- RESİM NO. : 37-38
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığın  
Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk halısı. İri göllerden oluşan  
kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.65 x 1.10 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek  
1 S oluşturmuştur.
- ATKI ( ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra  
üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halıda genel olarak kavuniçi, kirli beyaz,  
ocre sarısı, cehri sarısı, lacivert, tabii  
kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı yarım olduğu için elimizdeki parçadan  
hareket ederek değerlendirmeye çalıştım.  
Zeminde tek sıra halinde eşit boyutlarda  
ikisi tam, biri yarım olmak üzere toplam üç  
göl vardır. Göllerin ortasında kare yer  
almaktadır. Karelerin ortasında ise içiçe

geçmiş küçük baklavalar dolgulanmıştır. Bunları çevreleyen çubukların uç kısımları da içe doğru kıvrılarak koç boynuzları ile sonuçlanmıştır. Zeminin ortasında tek sıra halinde dizilen göllerin iki yanında, simetrik olarak üzerlik motifleri yerleştirilmiştir. Halının kavuniçi zemini üzerinde cehri sarısı, beyaz, lacivert renkli üzerlikler serpiştirilmiştir.

Halının beyaz renkli bordür zemininde ise ard arda dizilmiş, kavuniçi lacivert, ocre sarısı, tabii kahverengiden oluşan çift yönlü tarak motifleri mevcuttur.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 75-80 yıllık olmasına karşılık ezik bir halıdır. Parça halinde olduğu için boyut ve kompozisyon açısından sağlıklı bilgiyi vermez.

- RESİM NO : 39-40-41-42
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığının Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.25 x 1.15 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- DÜĞÜM (İLME) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halıda cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, veronez yeşili, lacivert, kirli beyaz, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Cehri sarısı zemin üzerinde aynı boyutta, farklı renkte iki sıra halinde sekiz tane göl vardır. Bunlardan altısı tam, ikisi yarım. Göller, ortasında "sinek" adı verilen noktalarla kaplanmış kare ve bunları çevreleyen çubukların koç boynuzları

şeklinde sonuçlanmasından meydana gelmiştir. Bu halıyı acemi bir genç kızın dokuduğu bellidir. Zira koç boynuzlarının bazıları içe, bazıları da dışa doğru kıvrılmıştır. Halının zeminine çaprazlar, küçük baklavalar, noktalar ve Yörük kilimlerinin dik bordürlerinde görülen, uçları iki üçgenle sonuçlanmış küçük çubuklar serpiştirilmiştir.

Halının bordürü, veronez yeşili olup içlerine, zemindeki renkleri tekrarlayan, birbirine bağlı baklavalardan oluşmuştur.

Halının iki eninde yer alan öksüz suların zemini cehri sarısı olup, tabii kahverengi konturlu, lacivert, vermiyon kırmızısı, kirli beyaz ve küf yeşilinden oluşan ok başları kaplamaktadır.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 80 yıllık olup, çok iyi korunmuştur. Yer yer yıpranma emareleri göstermekle birlikte, sağlam kalmayı başarabilmiş halılardandır. Halıda yer yer arbaş da yapılmıştır.

- RESİM NO. : 43
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Celalettin Şengör ve Oğulları  
Kollektif Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan  
kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.35 x 2.75 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleş-  
rek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra  
üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, vermiyon kırmızısı, cehri sarısı,  
ocre sarısı, tabii kahverengi, lacivert,  
beyaz, kirli zeytuni yeşil, küf yeşili  
kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Kavuniçi zemin üzerinde üç iri göl mevcuttur.  
Göller, içiçe geçmiş renkli baklavaların  
dört tarafından çıkan çubuklarının koç boy-  
muzları şeklinde sonuçlanmasından meydana  
gelmiştir. Çevresi kademeli sekizgenlerle  
çevrilmiştir. Bu üç göl, aynı ölçülerde

olmayıp simetrik anlayıştan yoksundur. Bu arada zemine küçük baklavalar da serpiştirilmiştir.

Halının karşılıklı iki geniş bordürünü, üzerinde birer nokta bulunan "sıçan dişi" çevrelemektedir. Dar bordürlerin biri de aynı şekilde olup, boyut itibarıyla daha küçüktür. Karşısındaki tabii kahverengi zeminli dar bordüre de, ortasında "S" bulunan ve karşılıklı iki kenarından koç boyunu çıkan altıgenler yerleştirilmiştir.

İki taraftaki öksüz su kavuniçi zeminli olup, cehri sarısı, ocre sarısı, küf yeşili, kirli zeytuni yeşil, lacivert ve beyazdan oluşmuş temrenler dokunmuştur.

DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 80-90 yıllıktır.

- RESİM NO. : 44
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Halil Börekçi Halı Kilim Toptan Satış ve İhracat Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği
- EBADI : 1.20 x 3.30 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 9 düğüm.
- RENKLER : Halıda, beyaz, veronez yeşili, acı yeşil, kavuniçi, ocre sarısı, indigo mavisi, bej, fes kırmızısı, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zemin, beyaz bir çubukla ortadan ikiye ayrılmıştır. Bu çubuk aynı zamanda ortadaki baklavaları da ikiye bölerek, herbirini üçgen şeklinde bırakmıştır. Halının zemininde iki sıra halinde olmak üzere toplam onaltı tane göl vardır. Bunlar, aynı

boyutta olup, kompartıman düzenini en iyi şekilde vurgulayan örneklerdendir. Göller, ortada kare ve bunları çevreleyen çubukların içe doğru koç boynuzları biçiminde kıvrılmasından meydana gelmiştir. Halının zemini ile bordürünün birleştiği hat üzerinde ard arda dizilmiş iki renkli üçgenler mevcuttur. Halının tabii kahverengi zemimli bordüründe ise vermiyon kırmızısı, ocre sarısı, indigo mavisi konturlu, beyaz, ocre sarısı, indigo mavisi, acı yeşili ve vermiyon kırmızısından oluşan kûfiler dizilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 70 yıllıktır. Çok iyi durumda olan halıda yer yer abraş göze çarpmaktadır.



- RESİM NO. : 45
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Galeri Şirvan'ın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.20 x 3.50 cm
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Kavuniçi, cehri sarısı, lacivert, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının kavuniçi renkli zemininde tek sıra halinde ard arda sıralanmış beşi tam, biri yarım olmak üzere toplam altı tane göl vardır. Göller, ortasındaki kareyi çevreleyen çubukların koç boynuzları biçiminde içe doğru kıvrılmasından meydana gelmiştir.

Zemine içiçe geçmiş renkli baklavalara ve üzerlikler, simetrik olarak serpiştirilmiştir.

Halıyı çevreleyen geniş kenardaki bordürlere, geometrik biçimler yerleştirilmişken dar bordürlerden bir tanesine "koç boynuzu" motifinin değişik bir versiyonu dolgulanmıştır. Öksüz sularda ise ok başları mevcuttur.

**DÜŞÜNCELER**

: Halı, yaklaşık 70 yıllıktır.



- RESİM NO. : 46
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Aksa Halıcılık A.Ş.'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 3.15 x 1.10 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Cehri sarısı, fes kırmızısı, kavuniçi, küf yeşili, cimen yeşili, gri, açık mavi, indigo mavisi, beyaz kullanılan renklerdir.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halının bir bölümü mevcut değildir. Elimizdeki parçaya göre değerlendirdiğimizde, sekizgenlerle çerçevelenmiş onbeş Türkmen Gülü'nün olduğunu görürüz. Bunlar birbirini takip eden aynı büyüklükte Türkmen Gülleri'dir. Zeminin ortasında, boş kalan aralara içiçe çeşitli renkte baklavalalar,

bunların da aralarına dört tane küçük kancalar dolgulanmıştır. Halı zeminini sığırsidiği ya da Yörükler'deki adıyla sıçan dışından oluşan bir zincir çevrelemektedir. Yaklaşık 3 cm enindeki bu zincirde fes kırmızısı, kavuniçi, indigo mavisi, çimen yeşili, cehri sarısı renkleri diyagonal olarak ard arda dizilmiştir. Halı zeminini bu zincirden ayıran hat üzerinde çeşitli renkte içiçe geçmiş küçük üçgenler dizilmiştir. Halıyı çevreleyen tek bir bordür mevcuttur. Beyaz zeminli bu bordürün içlerinde, sekizgenlerle sınırlandırılmış, herbiri değişik renkte olan Türkmen yıldızları vardır.

DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 65-70 yıllıktır.

- RESİM NO. : 47-48-49
- BULUNDUĞU YER : İstanbul, Ay Halıcılık Sanayi Ticaret A.Ş.'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.28 x 90 cm
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk).1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Zemin ve bordürde ocre sarısı, çivit mavisi, vermiyon kırmızısı, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Ocre sarısı zemin üzerinde aynı boyutta üç iri göl yer almaktadır. Göller, içiçe geçmiş renkli baklavaların, dört kenarından çıkan çubuklarının koç boynuzu şeklinde kıvrılmasından meydana gelmiştir. Bunları siyah renkli kademeli sekizgenler sınırlandırır. Üç gölden ortadaki çivit mavisi

olup, iki yandakiler vermiyon kırmızısı rengindedir. Sıcak-soğuk renk karşıtlığını vurgulayan örneklerdendir.

Halının zeminine ve göllerden birinin içine küçük baklavalar ve üzerlik motifi serpiştirilmiştir.

Halıyı üç taraftan kalın bir bordür çevrelemektedir. Bu bordür siyah zeminli olup, içine birbirlerine yatay kollarla bağlı kademeli baklava zinciri yerleştirilmiştir. Bordürü olmayan dar kısma ve zemine, stilize edilmiş küçük çiçekler dolgulanmıştır.

DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 60-70 yıllık olup yer yer abraş yapılmıştır.

- RESİM NO. : 50
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Oriental Carpets Kilims Halıcılığı'nın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.55 x 3.75 cm
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Sarı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 16 düğüm.
- RENKLER : Cehri sarısı, fes kırmızısı, beyaz, küf yeşili, veronez yeşili, lacivert, kavuniçi, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : İç-içe geçmiş irili ufaklı baklava zinciri, halıyı ortadan ikiye bölmüştür. Bu sırada on tane olmak üzere toplam yirmi "Türkmen Güllü" mevcuttur. Bunlar sekizgenlerle sınırlandırılmıştır. Aynı boyutta ve değişik renkte olan Türkmen Gülleri,

kompartment düzenine verebileceğimiz en güzel örneklerdendir. Zeminle bordürün birleştiği hat üzerinde yine içiçe geçmiş renkli üçgen dizisi dikkati çekmektedir.

Halıyı beyaz zeminli kalın bir bordür çevrelemektedir. İçlerine sekizgenlerle sınırlandırılmış "Türkmen yıldızları" yerleştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 70 yıllıktır. Zemin ve bordürde delikler mevcuttur.





- RESİM NO. : 51
- BULUNDUĞU YER : Yörtük Halıcılık Kilimcilik Ltd. Şirketi'nin Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya, Obruk Halısı. İri göllerden oluşan kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 1.60 x 2.05 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- RENKLER : Vermiyon kırmızısı, fes kırmızısı, ocre sarısı, lacivert, beyaz, tabii kahverengi kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Vermiyon kırmızısı zemin üzerine, kenarları çengelli sekizgenlerle sınırlandırılmış üç "Türkmen Yıldızı" yerleştirilmiştir. Bunların ortasındaki kareler de yine küçük Türkmen Yıldızları dolgulanmıştır. Zeminle bordürün birleştiği hat üzerinde, kenarları çengelli büyük üçgenler dizilmiştir. Halı, dokuma işlerine yeni başlamış bir genç kız tarafından meydana getirildiği açıkça bellidir.

Zira engellerde ve büyük üçgenlerde simetrik anlayış söz konusu değildir. Halıyı saran tabii kahverengi zeminli bordüre, her biri değişik renkte "apraz pıtırak" motifi dizilmiştir. İki taraftaki ksz sulara da ok başları dolgulanmıştır.

DüşüNCELER

: Halı yaklaşık 60 yıllıktır.



- RESİM NO. : 52
- BULUNDUĞU YER : İstanbul Edi Halıcılık ve Kilimciliğin  
Özel Koleksiyonu
- CİNSİ : Konya, Obruk halısı. İri göllerden oluşan  
kompartıman düzenli halı örneği.
- EBADI : 2.10 x 1.85 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleş-  
rek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Sarı yün. Tek büküm 1 Z düğümünden sonra  
dört sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Halının zemin, bordür ve öksüz sularında  
cehri sarısı, vermiyon kırmızısı, kavuniçi,  
beyaz, lacivert, tabii kahverengi kulla-  
nılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Halı zemini üç bölüme ayrılmıştır. Her bir  
bölümde dört tane olmak üzere, toplam oniki  
"Türkmen Gülü" mevcuttur. Bunlar sekizgen-  
lerle sınırlandırılmamıştır. Halı, dokuma  
işlerine yeni başlamış bir genç kız

tarafından dokunmuştur. Türkmen Gülleri simetrik anlayıştan yoksun olup, her biri farklı ölçülerdedir. Halının tabii kahverengi zemine sahip bordüründe, stilize edilmiş çiçek motifleri vardır. Bunlar da asimetrik, belirli bir ölçüsü olmayan motiflerdir. Aynı özellikleri, zemine serpiştirilen üzerliklerde de görmekteyiz.

Halının öksüz sularında ise cehri sarısı zemin üzerine vermiyon kırmızısı ve beyaz renklerinden, geometrik şekiller oluşturulmuştur.

DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 60 yıllıktır.

RESİM NO : 53

BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığının Özel Koleksiyonu.

CİNSİ : Obruk, Çubuklu Halı örneği.

EBADI : 3.25 x 1.10 cm

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.

RENKLER : Zeminde beş çubuk vermiyon kırmızısı, üç çubuk indigo mavisi, üç çubuk cehri sarısı ikiçubuk fildişi beyazı, iki çubuk mor, iki çubuk uçuk pembe, iki kirli zeytunî yeşil renklerinden dokurmuştur. Bordürlerinde aynı renkler kullanılmıştır.

MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zemin, üç cm eninde toplam ondokuz çubuktan meydana gelmiştir. Çubukların üzerine "E, S, U" biçimleri gelişigüzel serpiştirilmiştir. Bordürlerine ise cehri sarısı zemin

üzerine farklı boyutlarda "kucağı kuzulu" ya da diğer adıyla "pıtrak" motiflerinin değişik bir varyasyonunun yerleştirildiğini görürüz. Öksüz sulardan birinin zemini portakal, diğerinin de açık fes kırmızısı renginde olup, içlerine ok (uk) başları yani temrenler yerleştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 180 yıllıktır.

Halının zeminindeki çubuklardan ve bordürlerdeki pıtrak motiflerinden biri mor renklidir. Mor renkli iplik yaklaşık yüzelli yıldır kullanılmamıştır.

Zira bazı renkler, Anadolu'da kaybolmuştur.

Halı yıpranmış, hatta bordür kısımları parçalanmış bir durumdadır.

- RESİM NO. : 54-55-56-57-58
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp Abdülkadir Akatay Halıcılığın  
Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Obruk, Çubuklu halı örneği.
- Ebadı : 3.20 x 1.10 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Kavuniçi yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.
- RENKLER : Zeminde beş çubuk fes kırmızısı, beş çubuk cehri sarısı, iki çubuk kahverengi, üç çubuk indigo mavisi, üç çubuk kavuniçi renklerinden dokunmuştur. Bordürde de aynı renkler mevcut olup, ek olarak beyaz ve zeytuni yeşil kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zemin, üç cm eninde, toplam onsekiz çubuktan meydana gelmiştir. Çubukların konturları tabii kahverengiden dokunmuştur.

Çubuklu zemini, bordürden, fes kırmızısı zemin üzerine, beyaz olarak dokunmuş "sıçan dişi" zinciri ayırmaktadır. Her çubukta birer tane olmak üzere, belirli bir hat üzerinde yine belirli aralıklarla, "S" motifini hatırlatan, birbirlerine ters olarak dokunmuş değişik renklerde kancalar yerleştirilmiştir. Bordürde ise birbirini takip eden dikdörtgen kompartımanlar içinde "Türkmen Yıldızları" yer almaktadır.

Türkmen Yıldızları'nın ortası dama tahtası gibi değişik renkte karelere bölünmüştür. Halının enindeki bordürde bulunan Türkmen Yıldızları'nın ortası ise dikdörtgen olup yatay çizgilerle bölünmüştür. Her Türkmen Yıldızı, birbirinden değişik renkte olup, değişik renkteki zemin üzerine dolgulanmıştır. Bordürün yanındaki kavuniçi zeminli öksüz suya ise, ard arda cehri sarısı, fes kırmızısı, indigo mavisi gibi renklerden oluşmuş, artık "keçeve" motifine dönüşmüş ok (uk) başları yerleştirilmiştir. Bunların da içlerine "V" biçimi dokunmuştur.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 100 ile 120 yıllıktır. Bordür ve öksüz suyu kesilmiş olduğundan ebatları sağlıklı bilgiyi vermez.



RESİM NO : 59-60

BULUNDUĞU YER : İstanbul, Aksa Halıcılık A.Ş.'nin  
Özel Koleksiyonu.

CİNSİ : Obruk, Çubuklu halı örneği.

EBADI : 3.20 x 1.25 cm.

ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.

ATKI (ARGAÇ) : Bakıri yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.

İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 12 düğüm.

RENKLER : Zeminde, beş çubuk vermiyon kırmızısı, dört çubuk cehri sarısı, üç çubuk indigo mavisi, üç çubuk fildişi beyazı, üç çubuk uçuk pembe, iki çubuk küf yeşili mevcuttur.

Bordürde kahverengi, cehri sarısı ve küf yeşili kullanılmışken, öksüz sularda indigo mavisi, vermiyon kırmızısı, cehri sarısı ve kahverengi dikkati çekmektedir.

MOTİF VE KOMPOZİSYON

: Halının zemini, yaklaşık üç cm eninde, toplam yirmi çubuktan meydana gelmiştir. Çubukların konturları koyunun tabii rengi olan kahverengiden dokunmuştur.

Halının sadece uzun kenarlarında yer alan bordürün zemini kahverengi olup içlerine, birbirine bağlı kademeli baklavalalar yerleştirilmiştir.

Halının iki eninde yer alan öksüz sulardan birinin indigo mavisi zemini üzerinde, yukarıdan aşağıya doğru vermiyon kırmızısı ve fildişi beyazının içiçe yer aldığı küçük baklavalalar mevcuttur. Diğer öksüz suyun zemini ise kahverengi olup, içlerine indigo mavisi, vermiyon kırmızısı, cehri sarısı renklerinden oluşan içiçe küçük baklavalalar yerleştirilmiştir.

DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 80 yıllıktır İkiye ayrılmış olan halı çok yıpranmış olup, zemini kumaşlarla yamalanmıştır. Özellikle bordürlerinde yer yer delikler mevcuttur.

- RESİM NO. : 61
- BULUNDUĞU YER : Ürgüp, Abdülkadir Akatay Halıcılığın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Obruk, Kolonlu halı örneği.
- EBADI : 3.35 x 1.17 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra üç sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 9 düğüm.
- RENKLER : Kiremit kırmızısı, indigo mavisi, kîf yeşili, deve tüyü rengi, cehri sarısı, kavuniçi, beyaz, vermiyon kırmızısı kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Zemin dört kolona ayrılmıştır. Kolonları ikiye bölen çubukların üzerinde, küçük bir baklavadan çıkan çapraz koç boynuzları yer almaktadır.

İndigo mavisi kolon zemini üzerinde kiremit kırmızısı, kiremit kırmızısı üzerine küf yeşili, deve tüyü üzerine kahverengi, küf yeşili üzerine fes kırmızısı çapraz koç boynuzları yerleştirilmiştir.

Her kolona ayrı renklerde küçük çarpazlar ve dört dilime ayrılmış baklavalar simetrik olarak serpiştirilmiştir. Halının zeminini beyaz sığır sidiği ya da diğer adıyla sıçan dışından oluşmuş bir zincir çerçevelemektedir.

Halının biri ince, diğer kalın olmak üzere ikibordürü vardır. İnce bordürde hacimli pıtrak matifi kullanılmışken, kalın bordürde karmaşık motif dizileri yer almaktadır.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı yaklaşık 100 yıllıktır.

İyi durumda olmasına karşılık, yer yer havları dökülmüş, küçük delikler açılmıştır. Halıda abraş yapılmıştır.

- RESİM NO : 62-63
- BULUNDUĞU YER : Konya, Halil Börekçi Halıcılığın Özel Koleksiyonu.
- CİNSİ : Konya Obruk Halısı. Rozet şeklinde üsluplaşmış kır çiçeklerinin zemine yerleştirilmesinden oluşan halı örneği.
- EBADI : 1.43 x 1.17 cm.
- ÇÖZGÜ (ARIŞ) : Tabii beyaz yün. Çift büküm, 2 Z birleşerek 1 S oluşturmuştur.
- ATKI (ARGAÇ) : Bakırı yün. Tek büküm 1 Z, düğümden sonra dört sıra geçirilmiştir.
- İLME (DÜĞÜM) : Gördes (Türk). 1 cm<sup>2</sup>'de 9 düğüm.
- RENKLER : Zeminde fildişi beyazı, cehri sarısı, kavuniçi, ocre sarısı, lacivert bordür de ise kahverengi, vermiyon kırmızısı, cehri sarısı, ocre sarısı, fildişi beyazı kullanılmıştır.
- MOTİF VE KOMPOZİSYON : Fildişi zemin üzerine renk açısından diyagonal olarak yerleştirilmiş rozet şeklinde üsluplaşmış kır çiçekleri yerleştirilmiştir.

Kavuniçi, lacivert, vermiyon kırmızısı, ocre sarısı olan çiçeklerin konturları kahverengidir.


Çiçekli zemine yer yer üzerlik ve dört dilime ayrılmış baklavalar serpiştirilmiştir.

Halıyı çevreleyen ince bordürün zemini kahverengi olup, içine ard arda dizilmiş vermiyon kırmızısı cehri sarısı, ocre sarısı fildişi beyazından dokunmuş dört yapraklı yoncalar yerleştirilmiştir.

#### DÜŞÜNCELER

: Halı, yaklaşık 90 yıllıktır.

Halının zemin ve çiti kısmında delikler olmasına karşılık iyi durumdadır. Halıda abraş da yapılmıştır.



#### IV. DEĞERLENDİRME

#### IV. 1. OBRUK HALILARININ, TÜRK HALI SANATI'NDAKİ MALZEME VE RENK ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kaliteli bir halı, dokunduğu yörenin klasik, orijinal halı tipini meydana getirir. Bütün motif, renk, teknik ve üslup anlayışı gibi faktörleri bünyesinde toplayarak, bölgesini başarı ile temsil eder. Halının kalitesini belirleyen diğer önemli bir faktör de, hiç şüphesiz kullanılan malzemedir. Halı üretiminde kullanılan hammadde çok çeşitlilik göstermektedir. Yün, ipek, pamuk, keten ipliği halının hammaddesini oluşturmaktadır.

Koyun yetiştirmenin yaygın olması, yününün parlak ve iyi boya tutması gibi nedenlerden dolayı, en çok kullanılan koyun yapağısıdır. Bugün Türkiye'de en iyi yapağı, başta kıvırcık olmak üzere dağlıç ve karaman koyunlarından elde edilmektedir. 8-12 aylık kuzuların yapağısı bu iş için en uygun olanıdır (1). Özellikle omuz, sırt ve kaburga üzerinden alınanlar en kalitelisidir.

Kullanılan yünün niteliği, bölgelere göre değişmektedir. Örneğin koyunun daha az yetiştiği bölgelerde deve kılı tercih edilmekle birlikte, halı üretiminde nadir olarak keçi kılı da kullanılmaktadır (2). İktisadi düzenleri, eski Türklerde olduğu gibi, hayvan yetiştirmek ve beslemek olan Anadolu'nun en hareketli topluluğu Yörükler'de de

---

(1). Ayla Kafalılar, Halıcılık ve Teknolojisi. Ankara, 1982, s. 26.

(2). Lydia Rásonyi, "Türklerde halıcılık terimleri ve halıcılığın menşei", (Çev.: Öksel Göçmen) Türk Kültürü, IX/103, Ankara, 1971, s. 49.



parlak keçi kılını yani tiftiği, o şahane dokumalarında kullandığı görülmektedir. Bugün bile Yörükler'in hayatında koyun ve ondan elde ettikleri yünün büyük önemi vardır. Hayatları adeta buna bağlıdır. Yaz başında yüksek yaylalara, sonbaharda ise alçak bozkırlara doğru göç ederek koyunlarını beslemeye çalışırlar. Genellikle koyunlar, hava durumuna bağlı olarak, Mayıs ve Haziran aylarında kırkılır (3). Bazı yörelerde ise 6-7 aylık kuzuların Ağustos ve Eylül aylarında kırıldığı bilinir. Sıcak olan bölgelerde kırkım, ilkbahar ve sonbaharda olmak üzere iki defa gerçekleştirilir. Yün; ilkbaharda kırılıyorsa "yaz yünü" ya da "yapağı", sonbahar da kırılıyorsa "kış yünü" ya da sadece "yün" şeklinde adlandırılır. Sonbahar yünleri, ilkbahar yünlerine göre daha değerlidir. Zira ilkbahar yünlerinin elde edildiği koyunlar, kış mevsimini ağılda geçirdikleri için yünleri kirli olup, sert ve sarı renge bürünmüştür. Üstelik sonbahar yünlerine göre kaba ve esneklik oranları daha azdır.

Obruk bucağının bağlı olduğu Konya, Türkiye'de en çok koyun yetiştiren il olma özelliğine sahip olup, dünyanın ileri gelen koyun bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Konya'nın belli başlı koyunculuk alanı, Obruk ve Cihanbeyli yaylalarıdır. Bu ilde hakim olan koyun ırkı "akkaraman" olup, daha çok ovalık kesimlerde görülmektedir. Buna karşılık engebeli yörelerde ise "dağlıç" ırkı yetiştirilmektedir. Bu iki ırkın koyunları, büyük yağlı kuyruklarına besin maddelerini depo ettikleri için yaz ve kış aylarının her türlü olumsuz koşullarına karşı koyabilecek niteliktedir. Konya'da bu yerli ırktan ayrı olarak bir kültür ırkı olan "merinos" koyunları da dikkati çekmektedir.

Koyunlardan kırılan yapağı, ilk önce akan suda yıkanır. Çok kirli olanlar, suyun içinde birkaç gün bekletilir. Yün ağaçtan yontulmuş, saplı, yassı bir araç olan tokaç ile birkaç kez dövülerek yıkanır. Yün yeteri kadar yıkanmalıdır. Fazla yıkandığı takdirde çitileşeceğinden taranamaz. Dolayısıyla eğirme işlemi de gerçekleştirilemez.

---

(3). Ayla Kafalılar, a.g.e., s. 25.

Gerektiği Şeklide yıkanan yün, kurumaya terkedildikten sonra üzerine bir sıra çivinin çakılı olduğu yassı bir tahta parçası ile taranır. Taramayla lifler paralel hale getirildikten sonra, eğirme işlemine geçilir. Eğirme işlemi ilk önce fitil yapmakla başlar. Daha önce taranan lifler, uzunluğuna doğru dizilir. Genellikle fitiller, yarım ya da bir metre uzunluğunda olup, 2-3 cm kalınlığındadır (4). Eğirme işlemi, yün ipliğin kullanım amacına göre, değişik Őekillerde yapılmaktadır. Örneğin halıda kullanılan yün, kalın, az bükümlü ve çift kat olurken, kilimde tek kat, ince ve daha bükümlü olduğu gözlenir. Sonra, bu fitiller iç, kirmen, çıkırık gibi değişik yörelerde, değişik adlar alan eğirici aletlerle bükülür. Konya ve çevresinde her üçü de kullanılmaktadır.

İÇ: Uç kısmında "ağırşak" denilen tahta ya da kemikten yapılmış ağırlığı bulunan, uzunluğu 30 ilâ 35 cm arasında değişen ahşap çubuktur.

ÇIKRIK: İpleri S, Z, SZ yönünde, bükülmek suretiyle dokumaya hazır hale getirmek için kullanılan el yada ayak ile çevrilebilen, ahşap ya da madeni alettir. Genellikle ipin sarıldığı bir iç, içi çeviren bir kasnak ve kasnağı döndürmeye yarayan bir koldan oluşmuştur.

KİRMEN: Dört kanatlı olup, ortasında çubuğu bulunan ve ahşaptan yapılmış bir alettir. Yün, kirmen çubuğu üzerinde yer alan tırnağa yerleştirilerek düğüm atılır. Kirmen sağdan sola döndürülerek yün eğirmeye başlanır. Kirmen dönerken yün inceltilerek bırakılır. İp haline dönişen kısım, kirmen üzerine alınır. Aynı işlem bu Şekilde devam eder. Zamanla yumak haline gelen ip, kirmen üstünden alınarak, kullanılmaya hazır hale getirilir.

---

(4). Ayla Kafalılar, a.g.e., s. 26.

Dokuma işleminin gerçekleştirilmesinde tezgahlara büyük rol düşmektedir. Bilindiği gibi kullanılan tezgahlar dik, meyilli, ve yer tezgahları olmak üzere üçe ayrılır (5).

**DİK TEZGAHLAR:** Dik tezgahlar, seyyar ve sabit olmak üzere iki çeşitten oluşmuştur. İstenilen yere götürebilme rahatlığı olan seyyar tezgahlar, tezgahın esasını meydana getiren iki yan direklerin boşlukta durmasını sağlamak için, altlarına dörtgen biçiminde ağır iki altlık geçirilmesinden ibarettir. Sabit tezgahlarda ise bu iki yan direkler zemine çakılıdır.

**MEYİLLİ TEZGAHLAR:** Meyilli tezgahların iki yan direkleri duvara dayandırıldığı için, birden çok dokuyucunun çalışmasına imkan verebilecek büyüklüğe sahiptir. Halı atölyelerinde ve dokuma ile ilgilenen şehir ve köylerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

**YER TEZGAHLARI:** Bu tezgah, toprağa ikisi ön, ikisi arka tarafta olmak üzere birbirine eşit dört kazığının çakılmasından meydana gelmiştir. Bu tip tezgahların kullanılması zor olduğu için daha çok dik ve meyilli tezgahlar kullanılmaktadır.

Konya yöresinde ise tezgahlar genellikle, hafif 75 derecelik bir eğim ile dik durmaktadır.

Dokuma işleminde kullanılan diğer aletler de kirkit, makas, bıçak ve taraktır. Gerekli olan tüm bu malzemeleri hazırladıktan sonra dokumaya geçilir. Dokuyucu sökülmeyi önlemek için başlangıç kısmını kilim gibi dokur. 10-15 cm uzunluğundaki bu düz dokumaya "toprakçalık" adı verilir. Daha sonra asıl dokuma işlemine başlanır. Çözgü iplikleri üzerine baştan sona kadar bir sıra düğüm atıldıktan sonra üzerine

---

(5) Kenan Özbel, "Anadolu halı seccadeleri", Kılavuz Kitaplar: XXII, El Sanatları XI, Ankara, [1948], s. 11.

bir ya da iki sıra atkı geçirilir. Kirkitle vurulup düğümler sıkıştırılır. Tezgahın ortasında bulunan sabit parçaya yani "gücü"ye arışların çift ya da tek sayı olanları bağlanır. Böylece düğüm atmada kolaylık sağlanır. Bu arada "varangelen" olarak tâbir edilen, "gücü"ye yardımcı olan ve ipliklerin öne arkaya geçmesini sağlayan ağaç da yukarı doğru kaldırılır. İpler sırayla bir öne bir arkaya geçer. Dokuyucu, önde ve arkada olan iki çözgü ipini parmağıyla çekerek, ikisi üzerine düğümler ve sonra bıçakla keser. Böylece bir sırayı tamamlar, atkıyı geçirir ve kirkitler. Havlar makas ile kesilerek, tarakla pisliklerden temizlenir.

Halı tezgahını hazırlama esnasında iki çubuk düz bir arazi üzerine karşılıklı olarak yere çakılır. Tezgaha önce çözgü iplikleri gerilerek halının boyutlarına göre bu çubukların üzerine yerleştirilir. Çözgü iplikleri, tabii beyaz yünden çift bükümlüdür ve çubukla sabitleştirilir. Bir içten, bir de dıştan tek büküm olan atkı (argaç) geçirilir. Düğümden sonra ya tek sıra ya da iki sıra atılır. Bu modele göre değişmektedir. İnce olması istenilen halılarda tek sıra atılır ki, bu da maliyeti artıran bir faktördür. Kaba dokumalarda ise iki, üç hatta daha fazla sırada geçirilir.

Anadolu halıları, Türk (gördes) ilmesi ile dokunur. Düğüm ipi çift bükümlüdür. Yün sağa bükülerek "S", sola bükülerek "Z" kıvrımını verir. Bütün Anadolu halılarında büküm yönü her zaman soladır. İki sola bükülmüş yün birleştirilerek tek bir sağa büküm yaparlar.

Obruk halılarının çözgüsü, tabii beyaz yün olup, çift bükümlüdür. 2 Z birleşerek 1 S oluşturmıştır. Atkısı ise, genelde bakıri yün ve kavuniçidir. Tek büküm 1 Z düğümden sonra genellikle üç ya da dört sıra geçirilmiştir. Ancak nadir olarak iki sıra geçirilmiş halı örnekleri de vardır. Obruk halılarında da, Türk halı sanatında uygulanan düğüm şekline sadık kalınmış, tüm yöre halıları Türk (Gördes) düğümü ile dokunmuştur.

Halıda kalite, birim alan olarak kabul edilen 10 x 10 cm'ye atılan düğüm sayısı ile ölçülür. Bu birimden hareket edilerek 1 m<sup>2</sup>'deki, dolayısıyla halının tamamındaki düğüm sayısı meydana çıkar. 1 ya da 10 cm<sup>2</sup>'lik ölçümlerdeki düğüm sayısı halının önemini belirtir. Obruk halılarında 1 cm<sup>2</sup>'ye 12 ilâ 16 düğüm düşmektedir. Genel olarak bu halılar gevşek dokunmuş, kaba halılardır.

Anadolu halıları arasındaki yöre farklılıklarını belirleyen karakteristik özelliklerin başında, renk unsuru da gelmektedir. Eski Türk halılarını bu derece değerli kılan, canlı ve parlaklığından hiçbir şey kaybetmeden asırlar boyunca dayanabilen solmaz renkleridir.

Bugün Türk halı ihracaatının düşük düzeyde olmasının başlıca nedenleri arasında, niteliksiz hammadde ve kalitesiz işçiliğin yanı sıra, renk uyumsuzluğu ve ucuz boyaların kullanılması da sayılabilir. Oysa boya maddesi içeren bitkiler açısından son derece zengin olan yurdumuz, yüzyıllardan beri bunlardan yararlanmasını bilmiştir. Nitekim Türk sanatkârları da bu boya bitkilerinden mümkün olduğu kadar yararlanma yoluna giderek, sanatsal açıdan benzersiz pek çok önemli eserlere imzalarını atmışlardır. Türk millî sanatının dallarını meydana getiren halı, kumaş, yazma, ebru gibi sanatlarda, renk unsurunu sağlayan hiç şüphesiz yine bu boya bitkileridir (6).

Halının en önemli hammaddesi olan yünün boyanmasında bitkisel boyalardan faydalanılmaktadır. Bitkisel boyalar, çeşitli ağaçlardan, otlardan, bağ, bahçe bitkilerinden ve hatta yosun ve likenlerden de elde edilir (7).

---

(6). Nâşid Baylav, "Türkiye'nin boya bitkileri ile Türkiye'de kullanılmış olan yabancı memleket boya bitkileri ve boyaları", Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C. I, İstanbul, 1963, s. 732-744.

(7). Nâşid Baylav, a.g.m., s. 732.

Özellikle bu bitkilerin çiçekleri, yaprakları, kabukları ve kökleri gibi kısımlarından yararlanılarak çok çeşitli boya maddeleri hazırlanır. Bunun yanısıra boyacılıkta, kaynağı hayvanî olan boyaların da kullanılması söz konusudur. Örneğin Akdeniz'in doğu sahillerinde yaşayan kırmızı böceklerinden lâl kırmızısını veren kırmızı boyası (8), Meksika'da yaşayan "Cocuo" adı verilen böceklerden de coşenil boyası elde edilir (9).

Halılarda daha çok kullanılan bitkisel boyalardan elde edilen boyar maddenin miktarını ve rengin kalitesini etkileyen en önemli unsurlar, toprağın beslenme niteliği, yağış miktarı ve kullanılan gübredir (10). Bunun yanısıra toplanılacak bitkinin çiçek, yaprak ve tohum kısımlarının olgun olduğu zaman tercih edilmektedir. Ayrıca istenilen rengi elde etmek için kullanılan bitkinin yetiştirilmesinde, en uygun iklim şartları hangi yörede oluşmuşsa, bitki o yöreden toplanılmaktadır. Bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi, elde edilen renklerle bölgelerin coğrafi bitki örtüsü arasında sıkı sıkıya bir bağlantı söz konusudur. Örneğin cehri bitkisi, Konya ve köylerinde coğrafi şartlar nedeniyle bol miktarda yetişmektedir. Özellikle bu bitkiden elde edilen sarı, Obruk halılarında sevilerek kullanılmış karakteristik bir renktir. Hatta yörede "Obruk sarısı" olarak da anılmaktadır.

Doğal boyacılığın tarihine kısaca göz gezdirdiğimizde, Orta Asya'dan batıya doğru ilerleyerek Küçük Asya'ya yerleşen, bozkır kuşağının en büyük ve en özgün göçebeleri olan Türk kavimlerinin geleneksel boyacılık sanatını da beraberinde getirmiş olduklarını görürüz. Türkmenler'in boyacılık sanatı, bitkisel boyaların elde edildiği her türlü bitkileri bünyesinde barındıran Anadolu'da doruğa ulaşmıştır.

---

(8). Nâşid Baylav, a.g.m., s. 744.

(9). Kazım Dirik, Eski ve Yeni Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması, İstanbul, 1938, s. 40.

(10). Üner Eyüboğlu - İtir Okaygün - Füsun Yaraş, Doğal Boyalarla Yün Boyama. (Uygulamalı ve Geleneksel Yöntemler). İstanbul, 1983, s. 27-28.

Günümüzde bitkisel boya üretimi konusunda karanlıkta kalan nokta, boyayıcı hammaddenin elde edilmesi hususudur (11). Anadolu'da eskiden beri bu yolla geçimini sağlayan aileler, bazı bitkisel boyaların yapımını yalnızca kendileri tarafından bilinen bir aile sırrı olarak saklardı (12). Bitki boyalarının formülleri babadan oğula intikal ederek, bir gelenek halini almıştır. Fakat bu doğal boyaların en sakıncalı yanı, tam anlamı ile bir formül çerçevesinde uygulanmaları sözkonusu olmadığı için, renklerin tonları ancak tecrübe yolu ile bulunabiliyordu (13). Başka bir deyişle renk tonları, uzun ve köklü bir birikime dayanılarak, sürekli bir araştırma ile elde ediliyordu. Lonca, atölye ve ailelerin gözetiminde imal edilen bitkisel boyalar, uygulandığındaki zorluk ve daha önce de değindiğimiz gibi, boyanma işlemini gerçekleştirenlerin, bu sanatı çevresindekilere aktarmayışları nedeniyle maalesef tarihin derinliklerine gömülmeğe kurturulamıştır.

Günümüzde bitkisel boyaların yerini kolay imal edilen anilin ve alizarin boyaları almıştır. Bu boyalar, Anadolu'da 1882 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır (14). Bunlardan anilin boyalar, ucuz oluşu ve kolaylıkla temin edebilmesi sayesinde halk arasında yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bol çeşitleri olan anilin boyalar, gerektiği şekilde kullanıldığı takdirde aynı rengi her zaman elde etmek mümkündür (15). Anilin boya ile boyanmış ipliklerle dokunmuş halıların renkleri, sabit olmadığı için ilk renk parlaklığını yitirirler ki, bu da halının değerini düşüren önemli bir etkendir (16). Boyama işleminde dikkat edilecek en önemli koşul onun has olmasıdır. Bir boya;

- 
- (11). Selçuk Mülayim, "Kök boyalar üzerine birkaç not", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s. 134-136.
- (12). Oktay Aslanapa-Yusuf Durul, Selçuklu Halıları (Başlangıcından onaltıncı yüzyıl ortalarına kadar Türk Halı Sanatı). İstanbul, 1973, s. 15.
- (13). Kenan Özbel, "Anadolu tefriş halıları", Kılavuz Kitaplar: XXIII, El Sanatları XII, Ankara, 1949, s. 1-20.
- (14). Kenan Özbel, a.g.m., Ankara, 1949, s. 10.
- (15). Ayla Kafalılar, a.g.e., s. 28.
- (16). Kenan Özbel, a.g.m., Ankara, 1949, s. 11.

yıkama, ağartma, kaynatma, ütü, sürtme, ışık, su, deniz suyu, ter gibi çeşitli etkiler karşısında renk değiştirmiyor ve hepsine birden karşı koyabiliyorsa "haslığı" tam bir boyadır (17). Anilin boyalar da has olmayan boyalardır.

Renk çeşitleri açısından anilin boyalar kadar zengin olmayan alizarin boyalar ise çoğunlukla has boyalardır. Alizarin boyaların yapımında ve kullanımında bazı koşullar gerekmektedir. Bu boyalarda birtakım yardımcı maddelere ihtiyaç duyulmaktadır. Buna uyulmadığı takdirde istenilen rengin tutturulmasında güçlük çekilmektedir. Usulüne uygun bir şekilde hazırlansa dahi, doğal boyalar ve anilin boyalardan daha pahalıya mal olan alizarin boyaları, zehirli oluşundan ötürü Türkmén aşiretleri tarafından rağbet görmemektedir (18). Kullanılan bu sentetik boyalar, rengini atması, boyama işleminden sonra birkaç gün geçmesine rağmen çevreye bulaşması gibi özellikleriyle halılarımızdaki renk uyumunun bozulmasına ve kalitesinin önemli ölçüde düşmesine neden olmuştur (19). Bu nedenle halılarımızın renk anlayışında dikkate değer ölçüde bir dejenerasyon gözlenmektedir.

Genel olarak yün boyamada kullanılacak araç ve gereçler amatör ya da profesyonel olarak uygulanılacak işleme göre değişiklik gösterir. Genelde bu iş için boyayı kaynatmada kalaylı bakır ya da emaye bir kova, yünleri karıştırmak için tahta bir çubuk, bitkilerin rengini denemek amacıyla ateşe dayanıklı cam (payreks) cezveler, ağırlıkların ölçülmesi için terazi ve 100 cm<sup>3</sup>'lük cam bir ölçek ile bir litrelik ölçü kabına ihtiyaç vardır (20).

---

(17). Tamer Aydoğ, Halıcılık ve Halı Hammaddesini Boyamada Kullanılan Bitkisel Boyalar ile Bunlardan Elde Olunan Renklerin Çeşitli Müessirlere Karşı Haslık Dereceleri. Ankara, 1977, s. 18.

(18). Yusuf Durul, "El dokuma halıcılığının içinde bulunduğu sorunlar ve çözüm yolları", Türk El Dokuma Halıcılığı Semineri, Ankara, 1979, s. 75.

(19). Naci Eren, "Türk Halılarında motif ve renk değişimi", Türk El Dokuma Halıcılığı Semineri, Ankara, 1979, s. 52-63.

(20). Ü.Eyüboğlu-I.Okaygın-F.Yaraş, a.g.e., s. 43.



Bitkisel boyacılıkta boyayı veren bitki kadar, boyayı sabit hale getiren maddeler yani mordan maddeleri de ayrı bir önem taşımaktadır. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde değişik bitki ve mordan maddeleri kullanılarak değişik boyama yöntemleri uygulandığı bilinmektedir.

Yün, ipek ve bitkisel liflerin boyama işleminde kullanılan mordanlardan, rengin haslığını sağlamak ve aynı boyarmaddeden çeşitli renkler elde edilmesi açısından yararlanılır (21). Mordanlama olayı, belli oranda mordan ile yünün birlikte kaynatılmasıyla gerçekleştirilir.

Ağır maden tuzları, yün mordanlamakta kullanılan maddelerdir. Özellikle Anadolu'da çok yaygın olarak kullanılan şap, saçıkıbrıs, göztaşı, krom, kalay (II) klorür bu iş için ideal olmakla birlikte, bu gruba dahil diğer tuzlar da kullanılabilir (22).

Konya'nın köyleri, boyar bitkiler açısından oldukça zengindir. Boyama hammaddesini kendi bünyesinde barındırır. Bunların birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz.

ASMA YAPRAĞI (Vitis vinifera L.): Yurdumuzun hemen her bölgesinde olduğu gibi Konya'da ve köylerinde de bol miktarda rastladığımız asma yaprağından, sarı-yeşil renkler elde edilmektedir. Önceden şapla mordanlanmış yün ve taze asma yaprakları bir saat kadar kaynatılarak, ertesi gün durulanır. Elde edilen renk sarıdır. Kromla mordanlanmış yün kullanılırsa koyu yeşil-sarı renk oluşur. Kaynatma işleminin sonunda başka bir kaba bir kilo yün başına 45 gr. saçıkıbrıs eritilip, bunun üçte ikisi boya banyosuna katılır. Birkaç dakika içinde renkte fazla bir değişiklik olmadığı takdirde geri kalan saçıkıbrıs eriyiği

---

(21). Ü. Eyüboğlu-I.Okaygün-F.Yaraş, a.g.e., s. 32.

(22). Ü. Eyüboğlu-I.Okaygün-F.Yaraş, a.g.e., s. 35-37.

de boşaltılabilir. Bu işlemde kullanılan yün, şap mordanlı ise soluk yeşil, krom mordanlı ise kirli sarı-yeşil renk olur (23).

ASPİR (*Carthamus tinctorius* L.): Kırsafranı, yalancı safran, papağan yemi, haspir adları ile de anılan aspir, yurdumuzun Eskişehir, Ankara, İstanbul, Konya, Edirne, Yozgat ilçelerinde yetiştirilmektedir (24). Aspir; Temmuz, Eylül aylarında turuncu çiçekler açan 60 cm boyunda bir iki yıllık ömrü olan bitkilerdir. Bir kilo yün için bir kilo aspir kullanılır. Yüne karışmalarını önlemek için tülbent torba içine konan kurutulmuş aspir yaprakları, suyunu emmiş ve önceden mordanlanmış yünlerle birlikte kaynatılır (25).

Şap mordanlı yünle koyu sarı, krom mordanlı yünle hardal rengi, göztaş ile mordanlanmış yünle açık haki, saçıkıbrıs ile mordanlanmış yünle zeytin yeşili renk alır. Mordanlama işleminde saçıkıbrısın oranı arttıkça buna bağlı olarak renk de koyulaşır.

Aspir çiçeklerinden kırmızı boya elde edilir (26). Yapraklarından elde edilen renklerin ise haslık derecesi yüksektir.

CEHRİ (*Rhamnus tinctoria* W. et K.): Sarı tane, akdiken, boyacı dikenini gibi adlar ile de tanınan bu bitki, Konya, Ereğli, Karaman, Ladik, Ankara, Sivas, Yozgat, Niğde, Maraş, Kayseri ve Toroslar'da Gülek dolaylarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Obruk'la özdeşleşen cehri sarısı, Obruk halılarının ana rengini meydana getirmiştir. Bu bitki yörede bol miktarda yetiştiğinden, Obruk sarısı, saman sarısı, cehri sarısı aynı rengi ifade etmektedir.

---

(23). Ü. Eyüboğlu - I. Okaygün - F. Yaraş, a.g.e., s. 52.

(24). Tamer Aydoğ, a.g.e., s. 16.

(25). Ü. Eyüboğlu-I. Okaygün - F. Yaraş, a.g.e., s. 53.

(26). Naşid Baylav, a.g.m., s. 735.

Cehri, Mayıs ve Haziran aylarında sarı-yeşil küçük çiçekler açan basık bir ağaçtır. Bunun ham yeşil, sarı renkli meyveleri boyar maddeler açısından oldukça zengindir. Sarının çeşitli tonları ile birlikte bej, hâki ve tarçın renklerini cehriden elde etmek mümkündür. Özellikle şapın mordanlığı ile derin ve dayanıklı sarı renk verir (27).

Boya hazırlanırken dikkat edilecek en önemli husus, cehri tohumunun miktarıyla, yün arasındaki orandır (28). Zira bu oran elde edilen rengi önemli ölçüde etkilemektedir.

CEVİZ AĞACI (*Juglans regia*): Özellikle Konya, Kayseri, Ankara, Kastamonu, Samsun ve Trabzon illerinde yoğun bir şekilde rastlanan ceviz ağacının, gövde kabuklarından, yapraklarından, kökünden, meyvesinin yeşil kabuklarından boya elde edilmektedir. Cevize kahverengini veren boya maddesi juglon'dur ve mordansız sabit renk elde edilir (29). Yaprığı, kabuğu şapla kaynatıldığı zaman açık kahverengini verir.

KADIN TUZLUĞU: Kastamonu, Niğde, Kayseri, Sivas, İzmir, Kırklareli, Ankara, Çankırı ve Konya dolaylarında olmak üzere yurdumuzun hemen her tarafında rastlamak mümkündür.

Karamuk, diken üzümü olarak da tanınan kadın tuzluğu bitkisinin kök, kabuk ve filizleri berberin denilen bir boya maddesi salgılar (30). Bu ipek, pamuk ve yünü sarıya boyar.

---

(27). W. Brüggemann - H. Böhmer, Rugs of the Peasants and Nomads of Anatolia. München, 1983, s. 106.

(28). Ü. Eyüboğlu - I. Okaygün - F. Yaraş, a.g.e., s. 55.

(29). W. Brüggemann- H. Böhmer, a.g.e., s. 110.

(30). Naşid Baylav, a.g.m., s. 738.

KÖK BOYA (*Rubia tinctorum* L.): Yurdumuzda, Ankara-İncesu deresi vadisi, Çayır, Evedik, Kayaş, İstanbul-Büyükkada, Niğde ve Konya dolaylarında yetişmektedir (31). Orta Asya'da bol miktarda yetişen bu bitki, üreme ortamını Anadolu'da bulmuştur. Nitekim Türk kırmızısı olarak adlandırılan renk, bu kökten elde edilmiştir.

Kök, 20-30 cm boyunda yaklaşık 3 cm çapında olup ekildikten üç yıl sonra topraktan çıkarılmaktadır (32).

Konya köylerinde kök, şap, zeytinyağı, parlak kırmızı elde etmek için idrar gibi mordanlarla birlikte kullanılmaktadır. Kökle birlikte konan ek maddelerle çeşitli tonda kırmızı renk elde edilir. Örneğin şap ile sarımsı kırmızıdan, tabii kırmızıya, demir oksitleri ile kahverengi kırmızıya kadar renkler elde edilir (33).

Konya'nın Karapınar ve Obruk ilçelerinde kök toplanarak kurutulup değirmende öğütüldükten sonra, kırmızı renk elde edilir. Bu işlemler esnasında ortasındaki sarı renk ayrılır. Bunlar da koyu sarı rengi verir.

PALAMUT MEŞESİ (*Quercus makrolepis* Kotschy): 25 metre yüksekliğe kadar uzayabilen bu ağaç özellikle Batı Anadolu'da ormanlık arazide bulunur. Orta Anadolu'da küçük gruplar halinde hatta tek olarak da yetişir. Palamutun kılıf kısmına Konya köylerinde "çet" denilmektedir ki, bunlar dövülerek toz haline getirilir, kaynatılır. Sonuçta kahverengi elde edilir. Palamutun boya maddesi tannic asid ve ellagic asiddir (34).

---

(31). Naşid Baylav, a.g.m., s. 739.

(32). H. Boyer, Sınai ve Tezyini Boyacılık. İstanbul, 1963, s. 209.

(33). W. Brüggemann - H. Böhmer, a.g.e., s. 94.

(34). W. Brüggemann - H. Böhmer, a.g.e., s. 111.

SOĞAN (*Allium cepa* L.): Yurdumuzun her bölgesinde olduğu gibi Konya köylerinde de soğanın kuru dış kabuklarından bol miktarda faydalanılmaktadır. Yünün kilosu başına 1 kg soğan kabuğu önceden şapla mordanlanmış yün ile birlikte en az yarım saat kaynatılır. Kendi suyu içinde soğumaya bırakılır. Bir saat bekletilir ve hardal rengi elde edilir. Eğer artan suyun içinde şap mordanlı yünle ikinci bir boyama gerçekleştirilirse, saman sarısı oluşur. Soğan kabukları ve krom mordanlı yünle bakır rengi, göztaşı mordanı ile kızıl kahverengi, saçıkıbrıs ile koyu kahve, kalay klorür ile turuncu renk elde edilir (35).

ÜZERLİK OTU : Mahmur çiçeği ya da nazarlık otu olarak bilinen üzerlik otu, yurdumuzda Ankara, Dikmen, Yenişehir, Çankaya, Kayseri, Niğde, Erzincan, Konya, Karaman ve Karapınar'da yetiştirilmektedir. Bu bitkinin yayılışı Akdeniz havzası, Güney Rusya ve Orta Asya'dır (36).

Kurutulan üzerlik otunun tohumları dövülerek, kaynatıldıktan sonra elde edilen renk sarıdır.

Konya'nın ilçe ve köylerinde kurutulmuş üzerlik otunun tohumlarından nazarlık yapılmaktadır. Nitekim, özellikle Obruk halılarının zemin ve bordürlerinde "üzerlik" adı verilen bu nazarlıklara çok sık rastlanmaktadır.

---

(35). Ü. Eyüboğlu - I. Okaygün - F. Yaraş, a.g.e., s. 93.

(36). Naşid Baylav, a.g.m., s. 743.

#### IV. 2. OBRUK HALILARININ TÜRK HALI SANATINDAKİ SÜSLEME VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

XI. yüzyılda Selçuklular'ın ilk yurtlarını terk ederek Anadolu'ya göç etmeleri esnasında, Orta Asya'nın pek çok ananevi değerlerini beraberlerinde getirmişlerdir. Özellikle beraberinde getirdikleri bu ananevi değerler arasında, Orta Asya'nın en eski dokuma anlayışının ayrı bir önemi vardır. Ortaçağ Oğuz boyları halılarının kompozisyon şemaları üzerinde bir araştırma yaptığımızda, bize en önemli ip uçlarını verebilecek halılar, tartışmasız, XIII. yüzyılda dokunmuş Selçuklu halılarıdır (37). Selçuklu ve Osmanlı halı sanatında görülen teknik, renk ve kompozisyon düzenleri gibi özellikler, Orta Asya halı sanatı'nın da özelliklerini yansıtır. Başka bir deyişle, Carl Lamm tarafından Fustat'ta (eski Kahire) bulunan Selçuklu halıları ve daha sonraki dönemlere tarihlenen Memlûk ve Osmanlı halılarının üslûpları, Orta Asya'dan buraya gelen Türk toplulukları tarafından yaratılmış üslûplardır.

Orta Asya'nın motif kalıplarını yaşatan bu halıların en belirgin yönü, rozet biçiminde sıralanmış sekizgen motiflerin oluşturduğu düzenidir. Buna verebileceğimiz en güzel örnek, özellikle XIII. yüzyıl Selçuklu halılarında çok sık olarak rastladığımız Türkmenler'in "Salur (Salor) gülü" motifidir.

Geometrik motiflerin yanısıra bitki motifleriyle de bezemiş Selçuklu halıları ile Beşir, Kırgız ve Hotan halıları arasında büyük

---

(37). Nejat Diyarbakirli, Hun Sanatı. İstanbul, 1972, s. 149-154.

bir paralellik kurabilmek mümkündür. Ayrıca, Türkmen, Kaşkay ve Kafkas halıları ile XIV. ve XV. yüzyıla tarihlenen geometrik hayvan figürlü Anadolu halı örnekleri ortak özellikler göstermektedir. Bunun yanı sıra Batı Türkistan halılarında gördüğümüz sekizgen ya da eşkenar dörtgen motiflerin alternatif bir düzen çerçevesinde oluşturulmuş kompozisyon şemaları, XV. ve XVI. yüzyıllarda Anadolu'da dokunmuş Osmanlı halılarının zeminine de yansımıştır. Fakat zamanla, bu dönemde şehir atölyelerinin zeminde yeni kompozisyon arayışları, Orta Asya'nın geleneklerinden koparak yepyeni bir takım gelişmelere neden olmuştur. Sadece Türkistan halı geleneğini yaşatan tek bir istisna vardır. Bu da, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde hayvan yetiştirme koşulları ile konar-göçer yaşamlarını sürdüren Yörükler'dir. Yörük, Bergama ve yurdumuzun güney bölgelerinde yaşayan Türkmen oymaklarının halıları bu konuda verebileceğimiz örneklerin başında gelmektedir. Bu halılar, Kazak, Kaşkay ve Kırgız halılarında görülen motif anlayışını günümüze kadar aktarmış örneklerdir.

Genel olarak İslamiyetten önce Orta Asya motif anlayışına kısaca göz gezdirdiğimizde, zemin dekorasyonunun desen kalıplarını, daha çok bitki ve figürlü motiflerin oluşturduğuna tanık oluruz (38). Oysa Türk topluluklarının ve diğer Oğuz boylarının İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte figürlü desen kalıpları zamanla değişerek, yerini geometrik desen anlayışına terk etmiştir.

Fakat yine de bazı Türk boyları İslamiyet'i kabul etmiş olmalarına rağmen, halılarındaki hayvan figürlerini, düz hatlı ve geometrik çizgili yeni bir anlayışla dokumayı sürdürmüşlerdir. Bitki ve çiçek motifleri zaman içinde geometrik şekillere bürünerek, sekizgenler, rozetlere, araya konulan eşkenar dörtgenler de, yıldız şekillerine dönüşmüştür.

---

(38). Nejat Diyarbakirli, a.g.e., İstanbul, 1972, s. 198-199.

Bir milletin kültür zenginliğini dışa vuran göstergelerin başında yer alan, el sanatlarında, renk, motif, biçim anlayışı ve bunlar arasındaki uyum, büyük bir önem taşımaktadır. Zira söz konusu olan bu unsurların kaynağı araştırıldığı takdirde, kendimizi ister istemez tarihin derinliklerinde buluruz. Örneğin, Türkler'in geleneksel sanatı olarak, Türk Sanat Tarihi'nde hak ettiği yeri almış olan halı ve kilimlerimizdeki renkler, bitki ve hayvan motifleri, sayılar, yazı ve çeşitli şekiller, bir raslantı sonucu olarak dokunmazlar (39). Bütün bu unsurların kendine özgü bir anlamı olduğu için bu dilden anlayana çeşitli mesajlar vermesi doğaldır. Her nakış belli bir anlatıma yönelik olup, manevi bir fonksiyona sahiptir.

Totem niteliği taşıyan çeşitli kutsal varlıklar, halıda kendini geometrik şekil olarak ortaya koyar. Hatta bazı nakışlar, kutsallaşarak, gerçeküstü anlam kazanırlar ki, bütün bunlar örf ve adetler içinde yer alan inanışlardan kaynaklanmaktadır (40). Örneğin bir, üç, beş, yedi, dokuz gibi sayılar, kutlu ve uğurlu sayıldıkları için bazı halı ve kilim örneklerinde karşımıza çıkar. Ayrıca halılarda yazı ve süsleme unsuru olarak, başta kûfi olmak üzere, m'aklî kûfi, ta'lîk, sülüs kırması ve rik'a gibi hat çeşitleri kullanılmıştır (41). Hatta birkaç çeşit hatla işlenmiş yazı örneği de aynı halı zeminini süsleyebilir. Örneğin incelediğimiz Obruk halılarında Selçuklu yazı geleneğini yaşatan kûfi yazı bordürüne, çok sık olarak rastlanmaktadır. Bunlar birbirini takip eden, renk renk kûfi bordürleridir. Zaman içinde dejenere olan kûfiler, "Z" biçimini almışlardır.

Yine bazı halılarda çeşitli damga ve işaretler dikkati çekmektedir. Bu damga ve işaretler, Oğuz boylarının batıya göç etmelerinin ardından bugün Anadolu'nun çeşitli yörelerine yerleşmiş Oğuz boylarının

---

(39). Mustafa Erkal, "Halıda mişahhaslaşan kültür", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 31, İstanbul, 1984, s. 161-170.

(40). Mustafa Erkal, a.g.m., s. 165.

(41). Halil Ersoylu, "Hatlı Türk Halıları", Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S.III, İzmir, 1984, s.11-19.



halılarını süslemektedir. Örneğin Kınık, Kayı, Bayat aşiretlerine mensup Türkmenler'in bütün el işçiliğinde, geleneksel işaretlerini görebilmek mümkündür. Her aşiretin kendine özgü olan işaretleri, motifleri, genel kompozisyon düzenleri, renk ve damgaları, o aşiretin özelliğini oluşturmaktadır (42). Aşiret, oba ve aileyi, damga olarak kullanılan motif belirlemektedir. Bunlar aynı zamanda uğur, bereket ve soyluluk sembolleri olarak da dikkat çekmektedir (43).

Bu bilgilerin ışığı altında halılarımızda yer alan motifleri; "dinsel ve sosyal inançlara bağlı olarak ortaya çıkan sihirlik oyunlara dayanan motifler, kıskançlık, hasret, nazar, kavuşma vb. inançlara bağlı motifler son olarak da aşiretleri belirleyen damgalar" şeklinde gruplandırabilmemiz mümkündür (44).

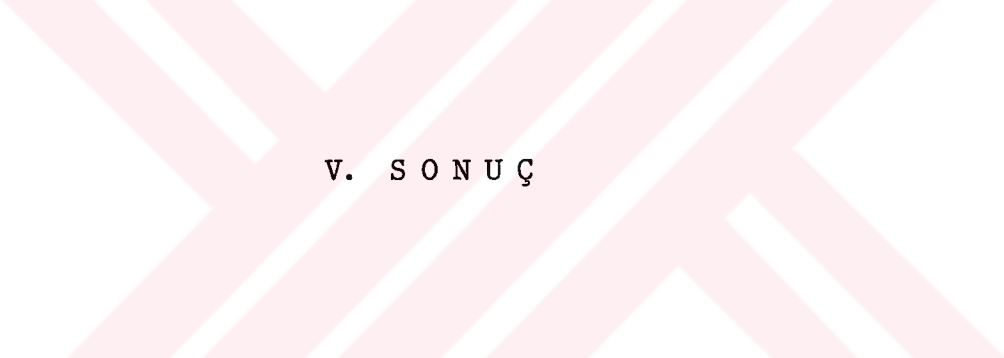
Her sosyal olay, halıda bir ifade kazanmıştır. Örneğin, Obruk halılarının öksüz sularında görülen "keçeveler" (düğün çadırı) bunun bir kanıtıdır. Gelin olacak genç kızın devenin üzerine konan küçük bir çadırla, köy halkının refakatinde yeni yuvasına getirilmesi, halıda bu şekilde hayat bulmuştur. Yine Obruk halılarının bordür ve zeminlerine serpiştirilen ve ev halkını nazardan koruduğuna inanılan bolluk ve bereket sembolü üzerlik de, kökeni dinsel ve sosyal inançlara bağlanan motiflerdendir. Ayrıca Obruk halılarının bordür ve öksüz sularında aşiret damgalarını hatırlatan, onlardan esinlenilerek dokunmuş motifler de vardır. Bunlar, Oğuz boylarının damgalarından geliştirilmiştir. Fakat, giderek dejenere olduğundan, hangi damganın, hangi aşiretin simgesi olduğunu belirlemek imkansızdır. Bu damgaların sadece birer taklididir.

---

(42). Yusuf Durul, "Afşarlar ve dokuma sanatları", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. V, Ankara, 1983, s. 75-79.

(43). Yusuf Durul, "Kilim motifleri üzerinde araştırma" Sanat Dünyamız, S. 24, İstanbul, 1982, s. 26-30.

(44). Yusuf Durul, a.g.m., İstanbul, 1982, s. 27.



V. SONUÇ

Türkler, en eski çağlardan beri tanınan milletlerden biri olup, tarih sahnesinde, değişik isimler altında, çeşitli bölgelerde ve farklı zaman dilimlerinde önemli rol oynamışlardır. Oğuz Türkleri'nin 11. yüzyıldan itibaren Maverâin-nehr'deki ilk yurtlarını terk ederek Anadolu'ya göç etmeleri sonucunda, İç Asya'nın pek çok ananevi değerlerini de beraberlerinde getirdiklerine tanık oluruz. Özellikle getirdikleri bu ananevi değerler arasında, İç Asya'nın en eski dokuma anlayışının ayrı bir önemi vardır.

Türk Sanat Tarihi'nin önde gelen dallarından birini oluşturan halı, ilk olarak Orta Asya'da Türk topluluklarının yaşadıkları bölgelerde, zengin sanat anlayışları; kompozisyon şemaları, motif, renk dünyası, asırlar boyu büyük bir gelişme göstererek, Türklerle beraber Orta Doğu'ya inmiş, İslam dünyasına Türkler tarafından tanıtılmıştır.

Türk halıları, bitkisel boyaların başarı ile uygulanması sonucunda elde edilen parlak, canlı ve solmaz renk çeşitliliği, nitelikli malzeme, teknik anlayış ve kendine özgü zengin motif dünyası ile dikkat çekmiştir.

Obruk bucağının bağlı olduğu Konya'nın, halı sanatımızın gelişmesinde ve güçlenmesinde büyük önemi vardır. Konya'nın tarihi plattaki siyasi ve sosyal önemini yitirmeye başlamasına paralel olarak, halıcılığı da, tarihsel süreç içinde görkemli günler yaşamasına rağmen, bu parlak devrini çeşitli sebeplerden dolayı koruyamayarak, günden güne

gerileme aşamasına gelmiştir. Fakat zaman içinde küçük yöresel nitelikli halı geleneğinin tüm özelliklerini bünyesinde topladığından, kısa bir zamanda geniş bir alana yayılarak, Orta Anadolu halıcılığının merkezlerinden biri olmayı başarmıştır.

Bugün Konya'ya bağlı Karapınar, Ladik, Taşpınar, Saray, İnlice, Kavak, Kiçimuhsine, Sille ve Obruk gibi ilçe ve bucaklarda dokunan halılar, renk, motif ve kompozisyon şemaları açısından kendine özgü bir anlayış çerçevesinde gelişmiştir. Bir yörenin diğer bir yörenin halı geleneğinden etkilenmesi söz konusu değildir. Adı geçen bu ilçe, bucak ve köyler arasındaki mesafe az olmasına karşılık, dokudukları halılarda bu unsurların birbirinden böylesine farklı bir çizgi takip etmesi, yöreye yerleşmiş bulunan Türkmen oymaklarından kaynaklanmaktadır. Bugün buralarda yapılan halıcılık, eski geleneksel halı anlayışı çerçevesinde devam ettirilmeye çalışılsada, birtakım karakteristik niteliklerinin dejenere olmasından kurtulamadığı açıkça bellidir. Örneğin Obruk ve civarında yaklaşık yüzyıldır halı dokunmamaktadır. Obruk halılarını, ancak çevre ilçe ve köylerde dokunan örneklerinden tanıyoruz.

Kaliteli bir halı, dokunduğu yörenin klasik, orijinal halı tipini meydana getirir. Bütün malzeme, motif, renk, teknik ve üslup anlayışı gibi faktörleri kendinde toplayarak bölgesini başarı ile temsil eder. Örneğin Obruk halılarında genel olarak koyun yapağısı kullanılmaktadır. Bunda, Konya'nın Türkiye'de en çok koyun yetiştiren il olma özelliğine sahip oluşu etkilidir. Zira Obruk yaylası Konya'nın önde gelen koyunculuk alanlarındandır.

Kaba ve gevşek bir dokuma olan Obruk halılarında, yörenin kendine özgü, orijinal renkleri kullanılmıştır. Sıcak ve soğuk renkler arasındaki uyum, Obruk halılarının en belirgin özelliğidir. Halının en önemli hammaddesi olan yünün boyanmasında bitkisel boyaların büyük önemi olduğu bilinmektedir. Boya maddesi içeren bitkiler açısından zengin olan Konya ve çevresi, bunları kendi bünyesinde barındırdığından uzun yıllardan

beri bu bitkilerden yararlanmasını bilmiştir. Öyleki bu yörede yetişen bitkilerden elde edilen renkler, Obruk halılarında sevilerek kullanıldığından bu yöre ile adeta özdeşleşmiştir. Konya ve çevresinde bugün kısmende olsa bitkisel boyalardan istifade edilmektedir.

Obruk halılarının kompozisyon şemaları ve motiflerine baktığımız takdirde, bu yöre halılarının hemen tanınmasını sağlayan temel motif ve kompozisyonlarının sürekli ve düzenli bir biçimde, uzun zamandan beri dokunmuş olduğuna tanık oluruz. Geometrik düzenin hakim olduğu Obruk halılarının zemin, bordür ve öksüz sularında, kökeni dinsel ve sosyal inançlara bağlanan motiflere çok sık rastlanmaktadır. Bu halıların motif anlayışı, köklü bir sanat geleneğinin uzantısıdır. Karakteristik motifleri nesilden nesile aktarılmak suretiyle çok az değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır. Fakat günümüzün mekanik dünya görüşü, değişen sosyal ve ekonomik yapı, geleneksellik anlayışını önemli ölçüde zedelediğinden günümüz sonrası için aynı şeyleri söyleyebilmek biraz zor olacaktır. Yeterli derecede bölgesel halı müzeleri olmadığı için yörenin kendine özgü halı anlayışını yani malzeme, renk, motif ve kompozisyonunu yaşatabilmek güçtür. Bu tip müzeler olduğu takdirde konumuz olan Obruk halıları da çevre illere fazla dağılmadan burarlarda toplanarak, dokuyucuya birinci elden kaynaklık görevini üstlenecektir.

Halı sanatımız, son yıllarda ciddi bir kriz içine girmiştir. Bugün halı ihracaatını baltalayan birtakım unsurlar söz konusudur. Ucuz boyaların kullanılması, yapacağının yetersiz oluşu, geleneksel Türk motiflerinin bozulması gibi teknik nedenlerin yanısıra standart üretimin noksanlığı, kalite kontrolünün tam anlamı ile yapılmayışı da, bu sorunları arttırıcı nedenlerin başında gelmektedir. Günümüzde, çevre kirliliği, doğal kaynaklara acımasızca verilen zararlar, koyunların istenilen şekilde beslenmesine engel olduğundan, bunlardan sağlanacak yünlerde, kısa havlı, az parlak olan niteliksiz ürünler olacaktır. Uygun halı imal edebilmek için önce hammadde standardını sağlamak gerekir. Nitekim halı kalitesinin bozulmasında rol oynayan etkenlerin başında el ipliği yerine, fabrika ipliğinin kullanılması gelmektedir. Bugün halı


fabrikalarından hazır hale getirilmiş boyanmış ya da boyanmamış yün temin edebilmek mümkündür. Fakat maalesef içine sentetik liflerin katılması sonucunda, niteliksiz yünler meydana gelmektedir. Buda bitkisel boyalarla boyamayı önemli ölçüde etkilemektedir. Bitkisel boyalar yerine kullanılan sentetik boyalar, rengini atması, boyama işleminin sonuna birkaç gün geçmesine rağmen, çevreye bulaşması gibi özellikleriyle halılarımızdaki renk uyumunun bozulmasına neden olmuştur.

Sosyal ve ekonomik değişim ve gelişimlere paralel olarak, halı geleneksel yaşam tarzını sürdüren kitlelerin olduğu ülkemizde, önemli bir etkinlik unsurudur. Günümüzde bir meslek ya da sadece ferdi ve ailenin ihtiyacını karşılamak için yapılan bir uğraştır. Örneğin Konya halıcılığı bu ile ilgili ilçe ve köylerde çiftçilikle uğraşan köylü ailesinin tarımdan geri kalan boş zamanlarında, hem kişisel ihtiyacını, hem de maddi ihtiyacını karşıladığı, ayrıca yörede hammaddeleri ve boş duran işgücünün de değerlendirildiği bir yan uğraş olma durumundadır. Yurdumuzda halı dokumacılığı belirli bir yönden mevsimlik işler grubuna girmektedir. Zira kış aylarında tarımsal faaliyetlerin azalması sonucunda halı üretiminde gözle görülür bir artış kaydedilmektedir.

Sanatsal değerini yitirerek kâr amacı ön plana çıkan Türk Halıcılığını tekrar eski anlayışına döndürmek için, en kısa zamanda çeşitli tedbirler alınmalıdır. Özellikle her yörenin kendine özgü klasik renkleri tespit edilerek, o yörenin bitkisel boyacılığı araştırılmalıdır. Ayrıca bölgesel halı müzeleri kurularak yöre halıları, çevre illere dağılmadan koruma altına alınmalıdır. Böylelikle yöre halılarının kendine özgü malzeme, renk ve motif özellikleri dejenere olmaktan kurtulabilir. Bunun yanısıra konuyla ilgili olarak kurulan kooperatifler ve açılan kurslar denetlenerek istenilen kalite sağlamaya çalışılmalıdır.

Halılarımızı ihraç mallarının ilk safhalarında yer alabilecek bir düzeye ulaştırmak, turistik el sanatlarımız arasında da aranılan birduruma getirmek amaç edinilmelidir. Bir kültür mirası olan geleneksel halıcılığımızın kaynak ve kökenlerini, tarihin akışı içindeki gelişim çizgisini önce milletimize daha sonra da yabancı ülkelere tanıtarak sahip çıkılmalıdır.





VI. S U M M A R Y



Works of art are a reflection of the culture of the society to which they belong. They are, so to say, a vivid expression of that culture. In works of art, the traditions, customs, world views and emotional experiences, which have been formed within hundreds of years become concretized and endowed with meaning. We, as the Turkish Society, are rather rich in producing works of art which are an important expression of the creative spirit. The existence of the main branches of national Turkish art, namely, halı, kilim, yazma, minyatür, tezhib, çini, etc. is a conspicuous evidence for that reality. Carpet-webbing, being our proper subject in this article, is the symbol of a great civilisation and a gift from us, the Turks, to the other countries in the world.

Konya, to which the Obruk district is dependent, and its environment is one of the carpet-webbing centers of Middle Anatolia with its deep-rooted and firm tradition of high-quality carpet-webbing. The colour, motive, design and composition schemes of the carpets webbed in such districts and villages of Konya as Karapınar, Karaman, Ladik, Taşpınar, Saray, İncice, Kavak, Kışımuhşine, and Sille have developed in a framework rather peculiar to themselves. This peculiarity is to the point that one can not notice any impact of any one of carpet-webbing traditions in the regions mentioned above on the other ones. The distance between those regions are in fact not very far. Nonetheless regions are in fact not very far. If the carpet-webbing tradition in each of the said regions displays nonetheless a rather different character than the others, this is due to the rather peculiar life-styles of the Turkoman Oymaks which have created these traditions.

A quality carpet is an example to and reflects the ideal, classical and original carpet type of the region where it was webbed. It represents its region successfully by combining in itself all the characteristical elements of its region such as the material used, technic, colour, motives and style. This is also valid for Obruk carpets on which I study as the subject of my post-graduate thesis.

The village where Obruk carpets are webbed and its environment was ruined during the first world-war. The inhabitants of the region were forced to abandon their homes as a consequence. Taking this into consideration, we may assume that carpet-webbing in that region is non-existent for approximately hundred years. For that reason, our acquaintance with the Obruk carpets stems only from its examples webbed in the neighbouring district, and villages rather than in Obruk itself. Obruk carpets, which are our subject proper had come into being during the period beginning from the XIX. century and extending to our age.

As it is generally known yapağı is the main raw material widely used in the manufacture of carpets. Konya, on the other hand, is the most prominent sheep-breeding region in Turkey and one of the most important sheep-breeding regions in the world at the same time.

Obruk plateau, in its turn is one of Konya's most developed sheep-breeding sites. The yapağı of the sheep bred in this region forms the main material out of which Obruk carpets are made. Obruk carpets have a world of colours rather peculiar to itself. These colours are partially extracted from root dyes in our day. The villages of Konya are rather rich from the point of view of dye-producing plants. This means that the region provides raw materials for dyeing from its own sources.

When we examine closely the scheme of motives, design and composition of this region we notice that these schemes, which immediately let themselves be recognized as belonging to Obruk, have been webbed continuously and regularly for a long time. The motives peculiar to these carpets have succeeded in surviving until our age with very minor changes by being handed over from generations to generations.

The mechanical world outlook of today and the changing social and economical structures have damaged people's understanding of tradition to a considerable extent. Serious measures must be taken in order to make the Turkish carpet-webbing turn back again to its traditional understanding in a time when it has lost much of its artistic values by giving priority to profit-making. What is to be first done is to determine the classical colours peculiar to each region and to search the original, traditional dyeing elements extracted from the plants in each region. Moreover, regional carpet museums should be set up with the purpose of preserving the regional carpets before they are scattered in the neighbouring towns. In this way, the peculiarities of the carpets of the region with respect to material, colour and motives can be protected from being degenerated.



VII. B I B L I Y O G R A F Y A

- AÇIKGÖZ, Halil : "Türkçe'de halı ve halıcılık terimleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s. 137-188.
- ARIK, Rüçhan : "Manzaralı halılar", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.V, Ankara, 1983, s. 23-30.
- ASLANAPA, Oktay : Türk Halı Sanatı. İstanbul, 1972.
- ASLANAPA, Oktay - DURUL, Yusuf : Selçuklu Halıları (Başlangıcından Onaltıncı yüzyıl ortalarına kadar Türk Halı Sanatı). İstanbul, 1973.
- ASLANAPA, Oktay : "Konya Selçuklu Halıları"nın menşei ve gelişmesi", Türk Edebiyatı Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 15-16.
- ASLANAPA, Oktay : "Türk halı sanatı", Konya, Ankara, 1984, s. 23-33.
- ASLANAPA, Oktay : Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı. İstanbul, 1987.
- ATALAY, Besim : Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları. Ankara, 1967.

- AYDOĞ, Tamer : Halıcılık ve Halı Hammaddesini Boyamada Kullanılan Bitkisel Boyalar ile Bunlardan Elde Olunan Renklerin Çeşitli Müessirlere Karşı Haslık Dereceleri. Ankara, 1977.
- BAYLAV, Naşid : "Türkiye'nin boya bitkileri ile Türkiye'de kullanılmış olan yabancı memleket boya bitkileri ve boyaları", Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C. I, İstanbul, 1963, s. 732-744.
- BOYER, H. : Sınai ve Tezyini Boyacılık. İstanbul, 1963.
- BRÜGGEMANN, W.- BÖHMER, H. : Rugs of the Peasants and Nomads of Anatolia. München, 1983.
- ÇETİNTÜRK, Bige : "İstanbul'da XVI. Asır sonuna kadar Hâssa halı san'atkârları", Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C.I, (Ayrı Basım), İstanbul, 1973, s. 1-19.
- DİMAND, M.-MAILEY, J. : Oriental Rugs in the Metropolitan Museum of Art. New York, 1973.
- DİRİK, Kazım : Eski ve Yeni Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması. İstanbul, 1938.

- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "Türk sanatının kaynaklarına doğru", Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C. II, İstanbul, 1969, s. 112-204.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : Hun Sanatı. İstanbul, 1972.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : İslamiyetten Önce Türk Sanatı (Hunlar-Göktürkler-Uygurlar). Ankara, 1977.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "New light on the Pazyryk Carpet, Halı, I/3, London, 1978, s. 216-221.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "Türk el sanatlarının değeri I", Milli Kültür, C. 2, S. 3-4-5, Ankara, 1980, s. 47-53.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "Türk el sanatlarının değeri II", Milli Kültür; C. 2, S. 6-7-8, Ankara, 1980-81, s. 49-56.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "Türklerde halıcılık", Türk Edebiyatı Dergisi", S. 132, İstanbul, 1984, s. 44-49.
- DİYARBEKİRLİ, Nejat : "Pazırık Halısı", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 132, İstanbul, 1984, s. 1-8.
- DURUL, Yusuf : "Halılarda küfiye benzer bordürler", Türk Etnografya Dergisi, S. VII-VIII, (Ayrı Basım), İstanbul, 1966, s. 1-4.

- DURUL, Yusuf : "El dokuma halıcılığının içinde bulunduğu sorunlar ve çözüm yolları", Türk El Dokuma Halıcılığı Semineri, Ankara, 1979, s. 72-80.
- DURUL, Yusuf : "Kilim motifleri üzerinde araştırma", Sanat Dünyamız, S. 24, İstanbul, 1982, s. 26-30.
- DURUL, Yusuf : "Afşarlar ve dokuma sanatları", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. V, Ankara, 1983, s. 75-79.
- DURUL, Yusuf : Anadolu Kilimlerinden Örnekler: 2. İstanbul, 1987.
- ERDMANN, Kurt : Seven Hundred Years of Oriental Carpets, London, 1970.
- EREN, Naci : "Türk Halılarında motif ve renk değışimi", Türk El Dokuma Halıcılığı Semineri, Ankara, 1979, s. 52-63.
- ERKAL, Mustafa : "Halıda müşahhaslaşan kültür", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 31, İstanbul, 1984, s. 161-170.
- ERSOYLU, Halil : "Hatlı Türk halıları", Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S. III, İzmir, 1984, s. 11-19.



- EYÜBOĞLU, Üner- OKAYGÜN, İtir- YARAŞ, Füsün : Doğal Boyalarla Yün Boyama (Uygulamalı ve Geleneksel Yöntemler). İstanbul, 1983.
- GÖNÜL, Macide : "Türk halı ve kilimlerinin teknik hususiyetleri", Türk Etnografya Dergisi, S. II, Ankara, 1957, s. 69-85.
- GÖRGÜNAY, Neriman : Doğu Yöresi Halıları. Ankara, [1976].
- HOŞGÖREN, Yıldız : Jeomorfoloji'nin Ana Çizgileri. İstanbul, 1983.
- KAFALILAR, Ayla : Halıcılık ve Teknolojisi. Ankara, 1982.
- KAFESOĞLU, İbrahim : Türk Bozkır Kültürü. Ankara, 1987.
- KONYALI, Hakkı İbrahim : Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Konya, 1964.
- MÜLAYİM, Selçuk : "Kök boyalar üzerine birkaç not", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 32, İstanbul, 1984, s. 134-136.
- ORHONLU, Cengiz : "Osmanlı İmparatorluğu'nda aşiretlerin iskanı", Türk Kültürü Araştırmaları, C. XV, S. 1-2, Ankara, 1976, s. 269-288.

- ÖGEL, Bahaeddin : İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi.  
Ankara, 1984.
- ÖNDER, Mehmet : "Gazete halı", Türk Edebiyatı Dergisi,  
S. 132, İstanbul, 1984, s. 27-28.
- ÖZBEL, Kenan : "Anadolu halı seccadeleri", Kılavuz Kitap-  
lar:XXII, El Sanatları XI, Ankara, [1948],  
s. 1-13.
- ÖZBEL, Kenan : "Anadolu tefriş halıları", Kılavuz Kitaplar:  
XXIII, El Sanatları XII, Ankara, 1949,  
s. 1-20.
- RASONYI, Lydia : "Türkler'de halıcılık terimleri ve halıcılı-  
ğın menşei", (Çev.: Öksel Göçmen), Türk  
Kültürü, S. IX/103, Ankara, 1971, s. 46-59.
- RASONYI, Lászlo : Tarihte Türklük. Ankara, 1988.
- SÜMER, Faruk : Oğuzlar (Türkmenler, Tarihleri-Boy Teşkilatı-  
Destanları). Ankara, 1972.
- SÜMER, Faruk : "Anadolu'daki Türk halıcılık tarihine dair  
en eski bilgiler", Türk Dünyası Araştırmaları,  
S. 32, İstanbul, 1984, s. 44-51.

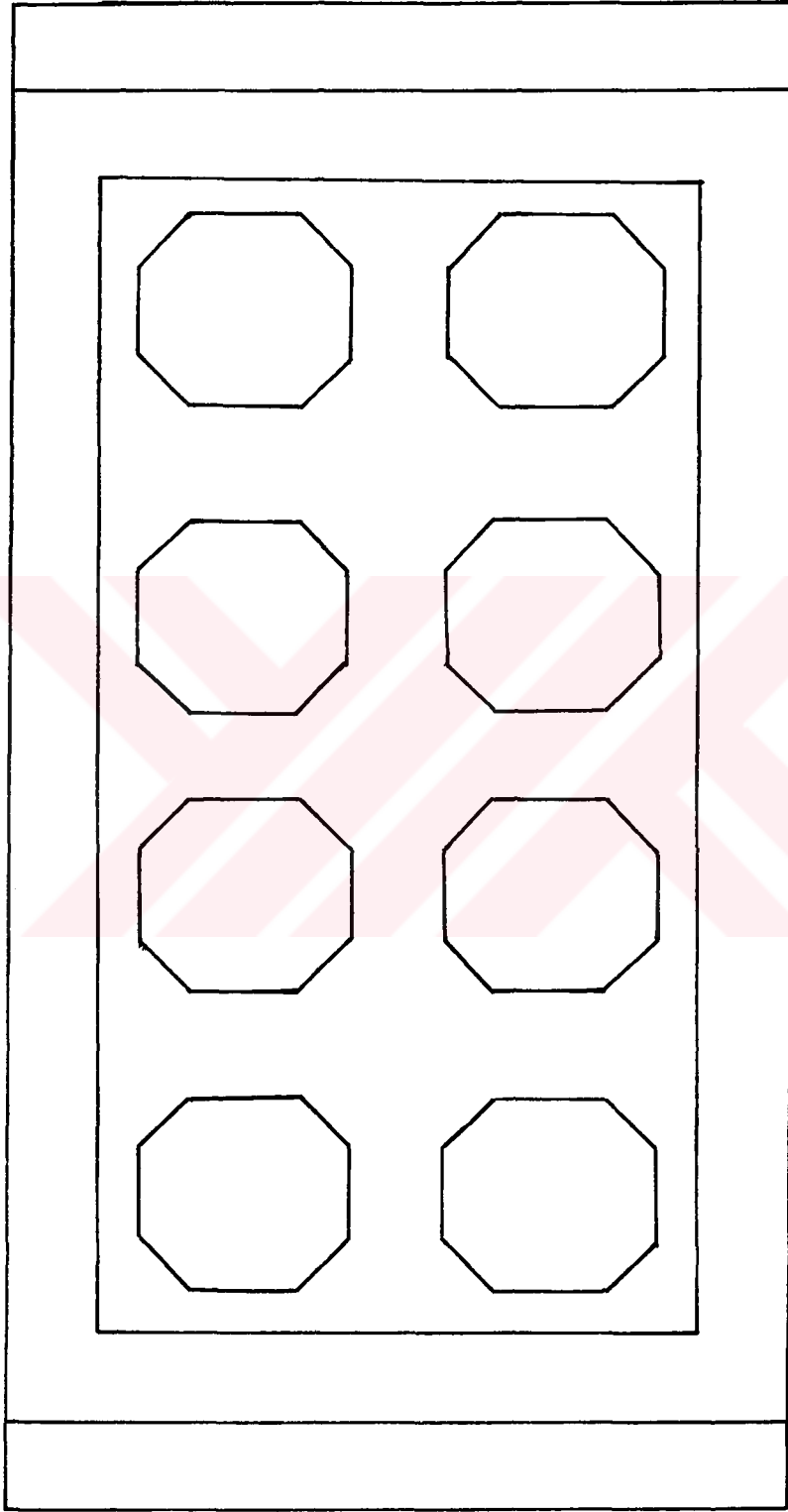
- SÜMER, Faruk : "Orta Asya halıcılık tarihinin eski devirlerine dair bazı notlar", Türk Edebiyatı Dergisi, S. 132, İstanbul, 1984, s. 20.
- SÜMER, Faruk : Yabanlu Pazarı (Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar). İstanbul, 1985.
- STRZYGOWSKI, J. - GLÜCK, H. - KÖPRÜLÜ, F.  
: Eski Türk Sanatı ve Avrupaya Etkisi, (Çev.: A. Cemal Köprülü), [Ankara] , (1975), s. 158.
- YETKİN, Şerare : "İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan bazı halılar ve Rönesans ressamlarının eserleri", Türk Kültürü Araştırmaları 2, Ankara, 1964, s. 208-222.
- YETKİN, Şerare : Türk Halı Sanatı. İstanbul, 1974.
- YETKİN, Şerare : "Osmanlı Saray Halıları'ndan yeni örnekler", Sanat Tarihi Yıllığı, VII, İstanbul, 1977, s. 143-164.
- YETKİN, Şerare : Historical Turkish Carpets. İstanbul, 1981.
- YETKİN, Şerare : "Türk halı sanatında bir teknik özellik", Vakıflar Dergisi, S. XIV, Ankara, 1982, s. 119-123.

YETKİN, Şerare : "Selçuklu Halıları ile ilgili yeni buluntular",  
Konya, Ankara, 1984, s. 65-68.

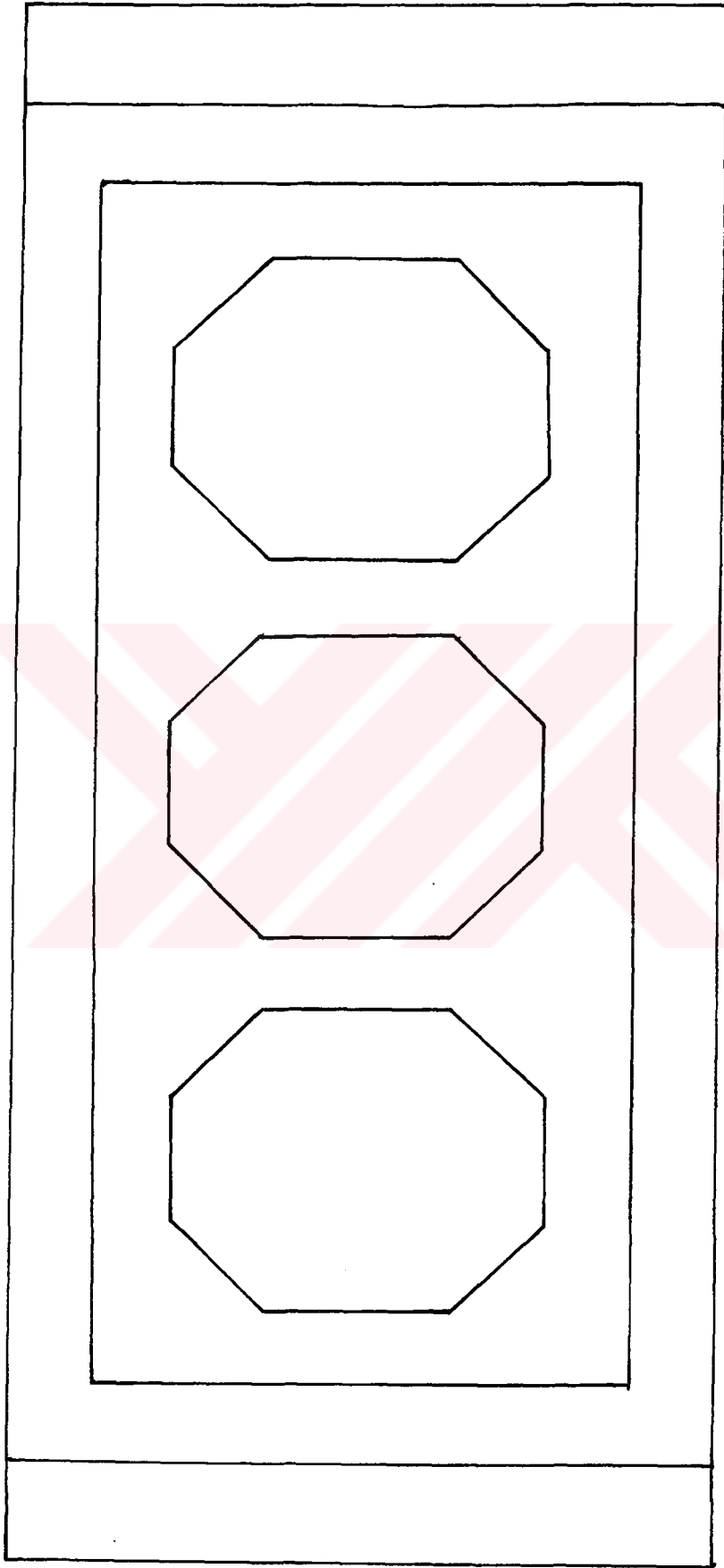




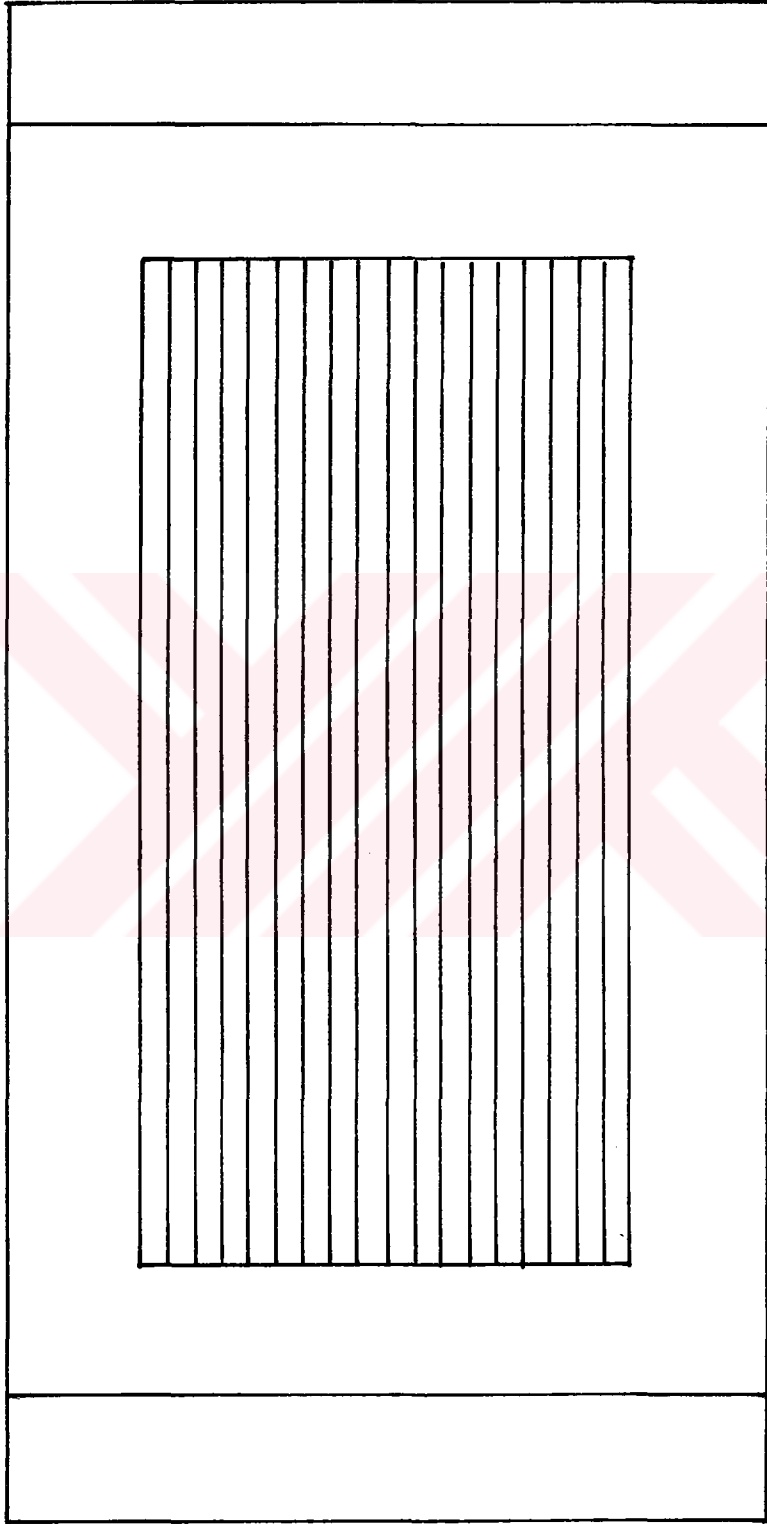
VIII. ÇİZİM LİSTESİ



ÇİZİM 1 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEKLERİNİN ŞEMATİK ÇİZİMİ.

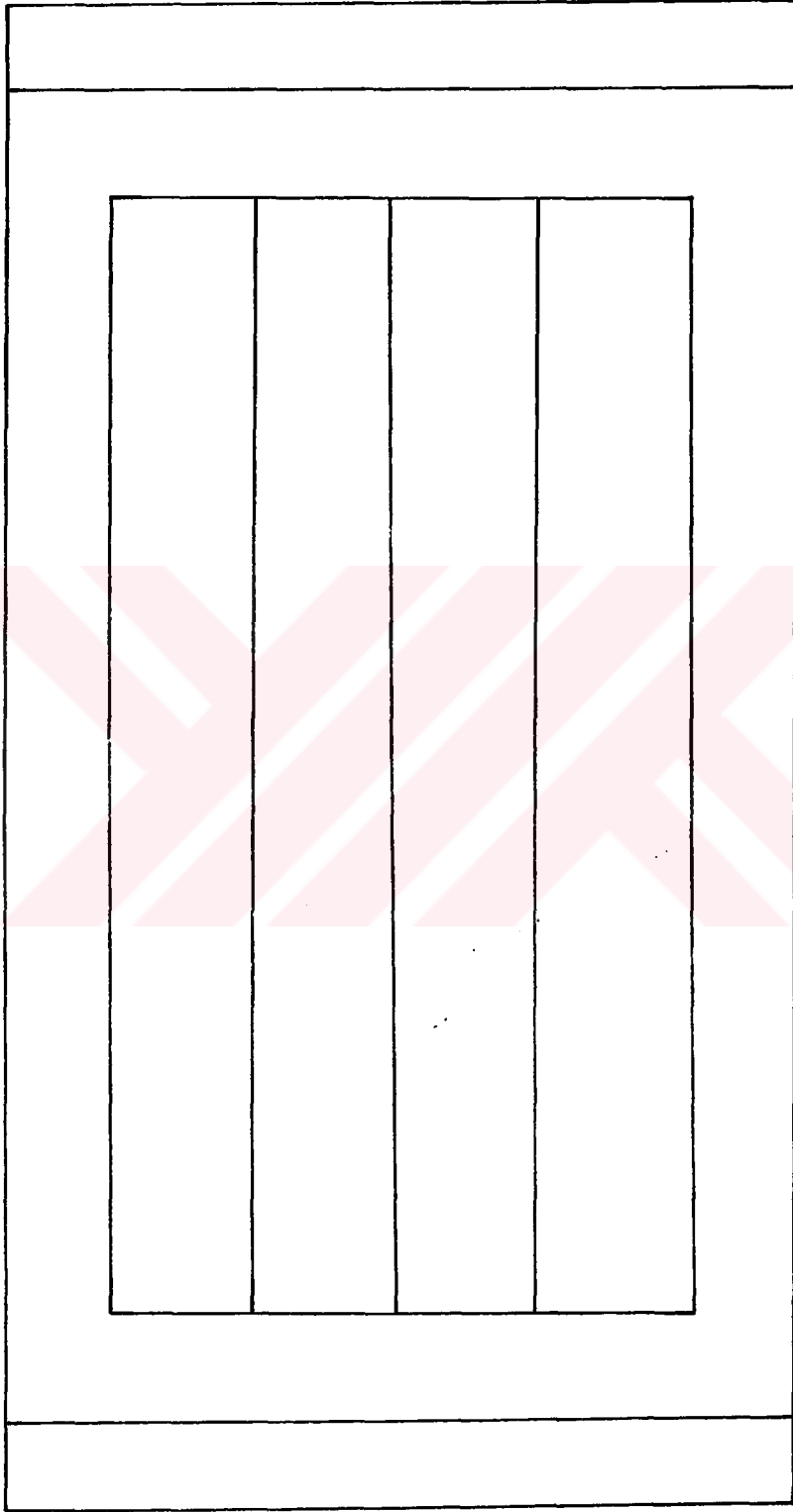


ÇİZİM 2 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEKLERİNİN ŞEMATİK ÇİZİMİ.

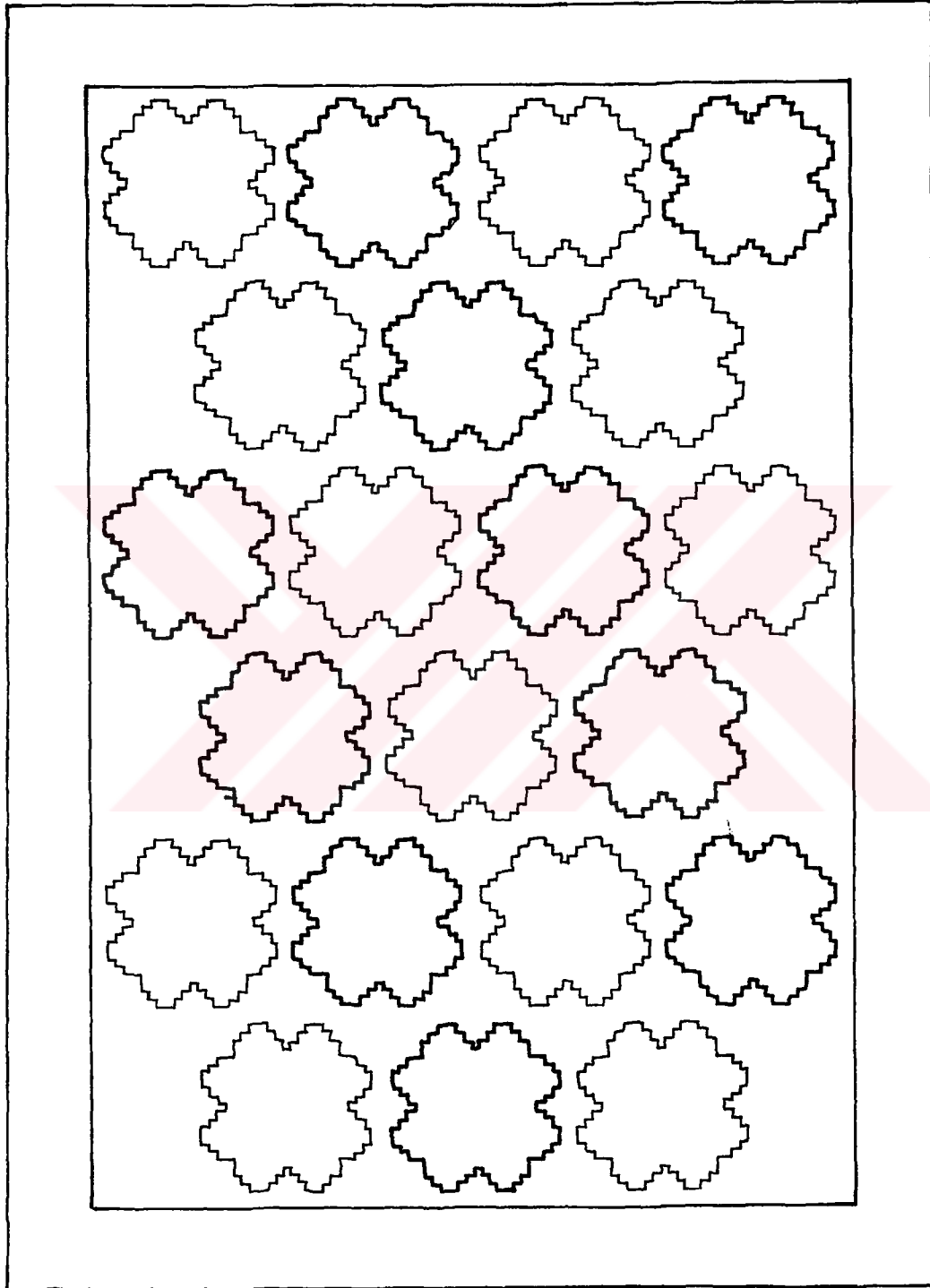


ÇİZİM 3 - ÇUBUKLU HALI ÖRNEKLERİNİN ŞEMATİK ÇİZİMİ.

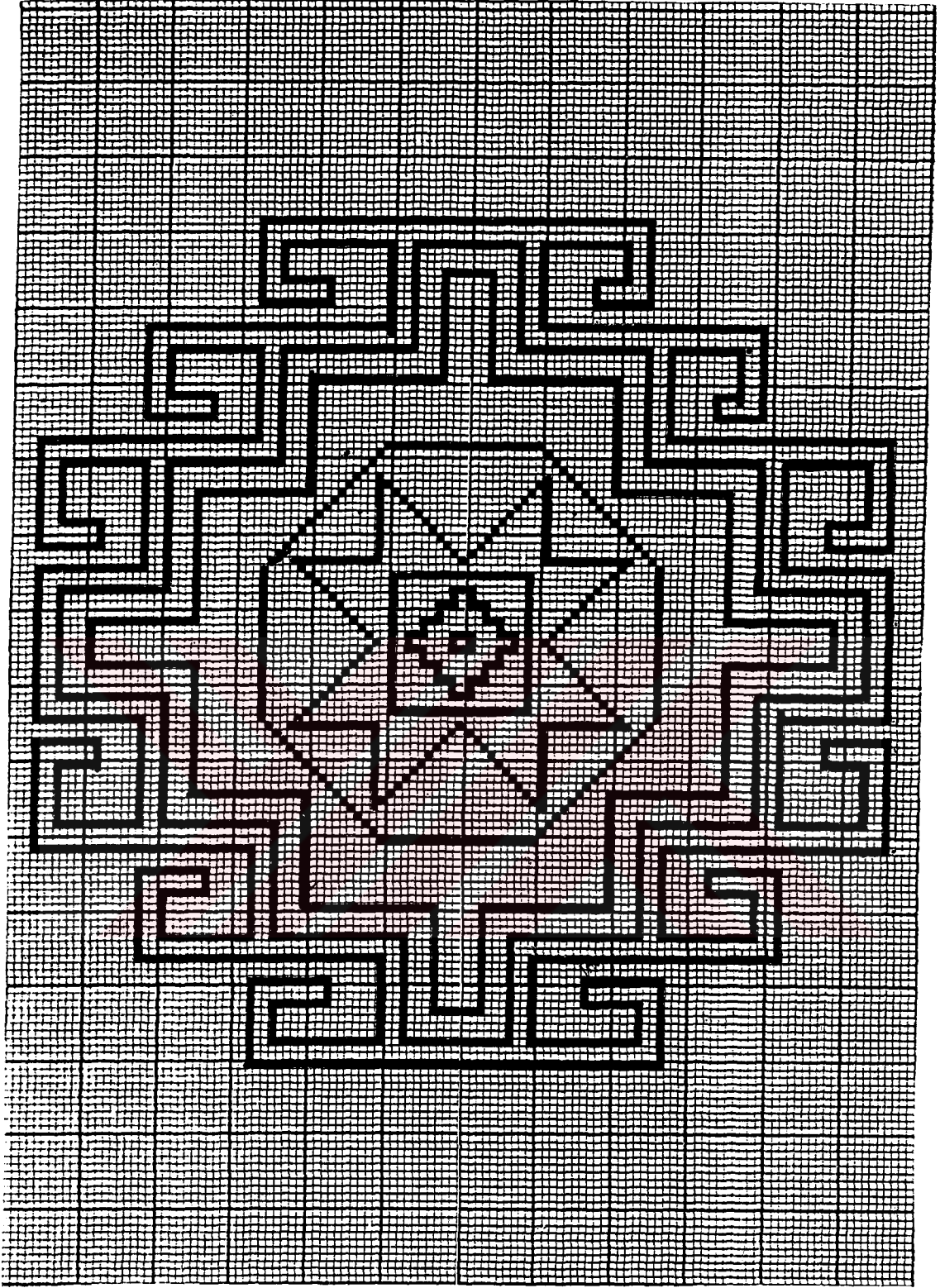




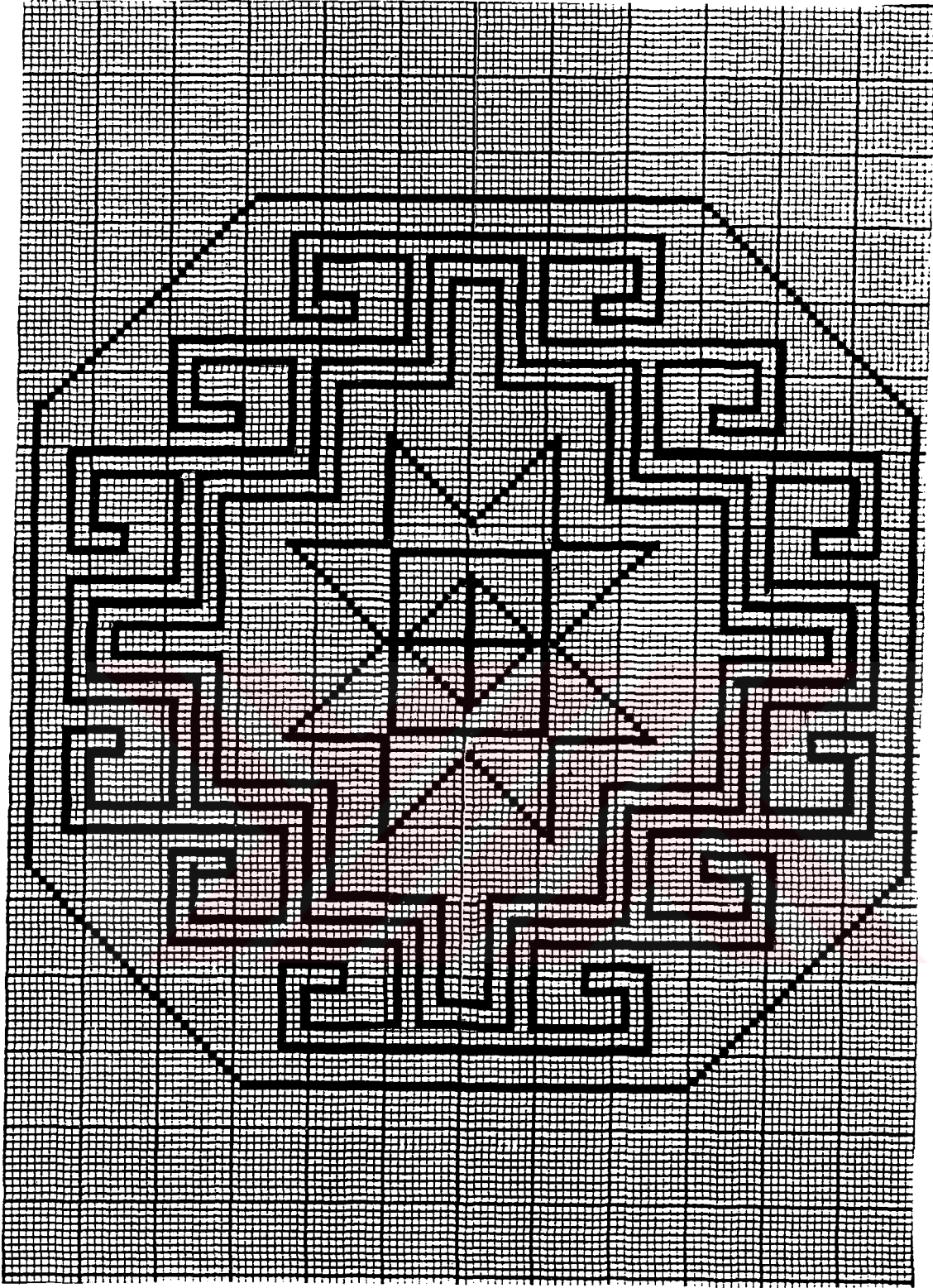
ÇİZİM 4 - KOLONLU HALI ÖRNEKLERİNİN ŞEMATİK ÇİZİMİ .



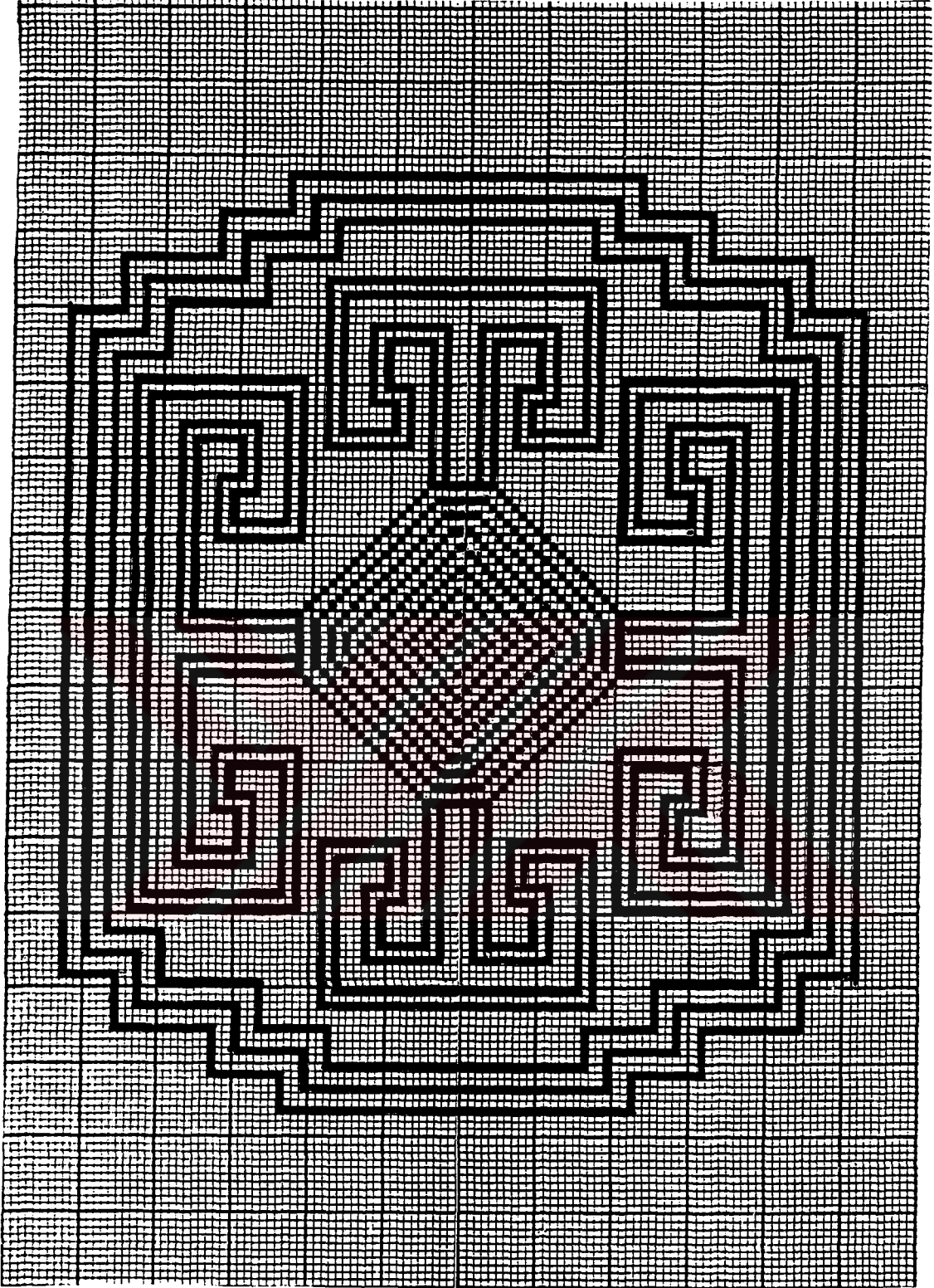
ÇİZİM 5 - ROZET ŞEKLİNDE ÜSLUPLAŞMIŞ KIR ÇİÇEKLERİNİN ZEMİNE YERLEŞTİRİLMESİNDEN OLUŞAN HALI ÖRNEKLERİNİN ŞEMATİK ÇİZİMİ.



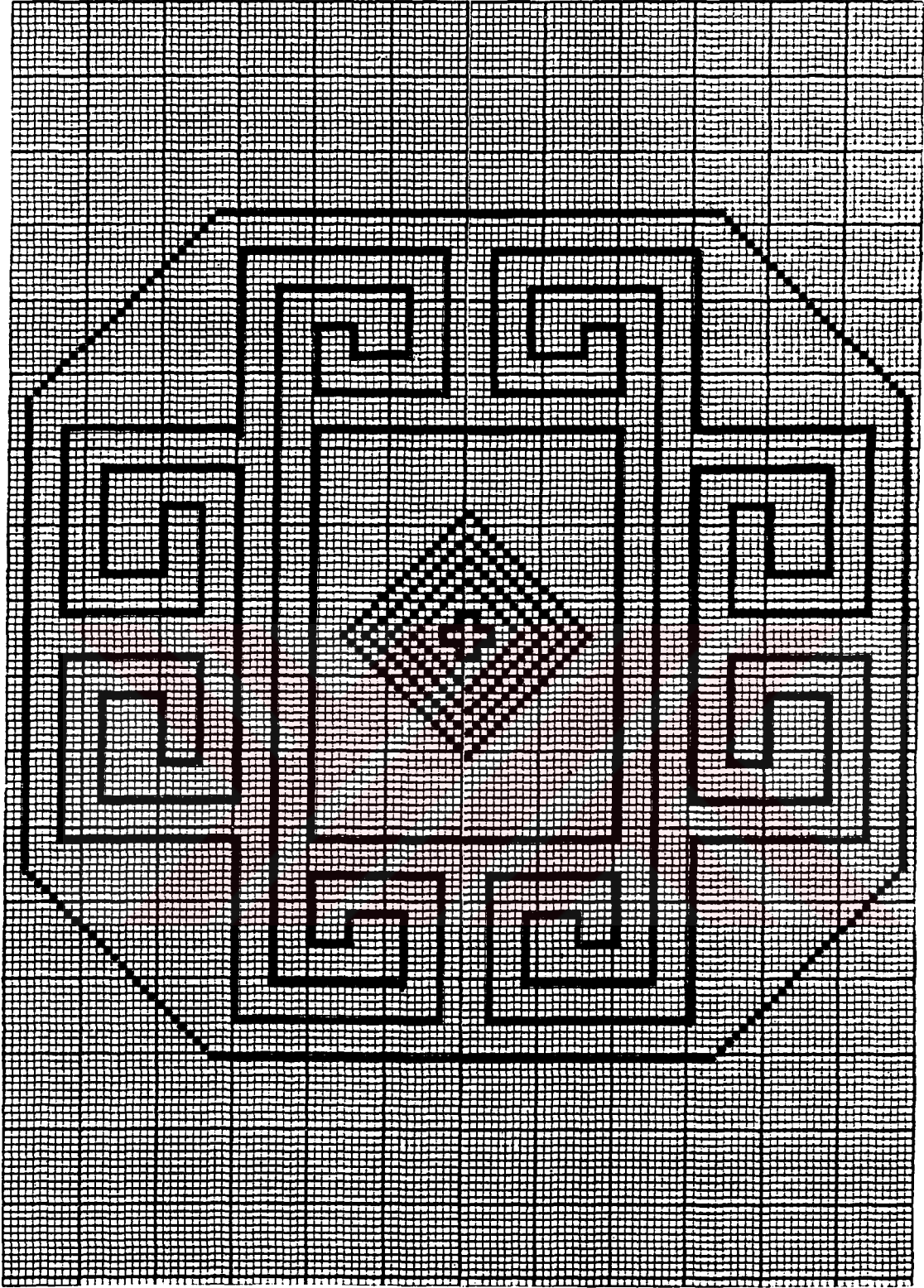
ÇİZİM 6 - "TÜRKMEN GÜLÜ" MOTİFİ.



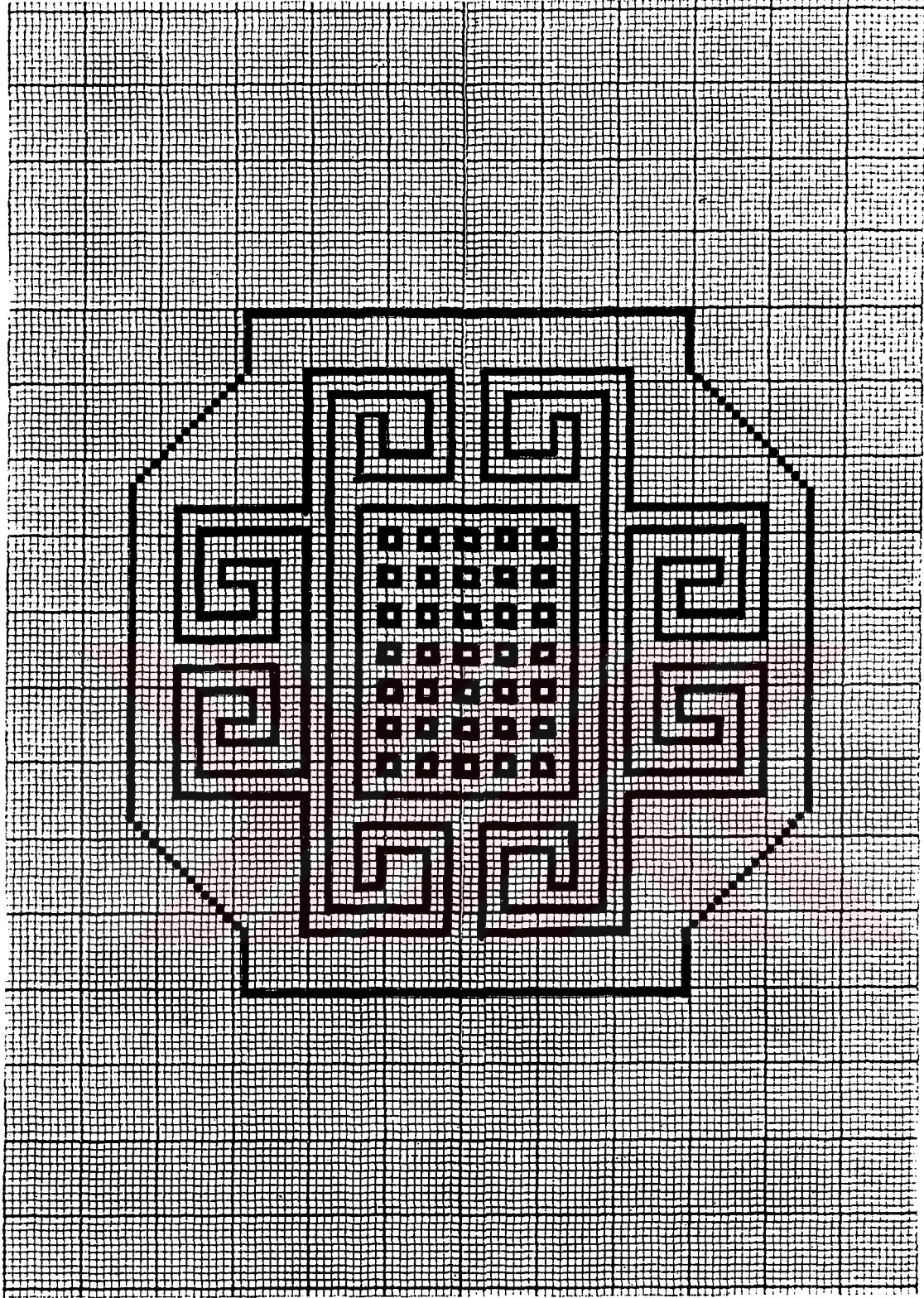
ÇİZİM 7 - SEKİZGENLE SINIRLANDIRILMIŞ  
"TÜRKMEN GÜLÜ" MOTİFİ.



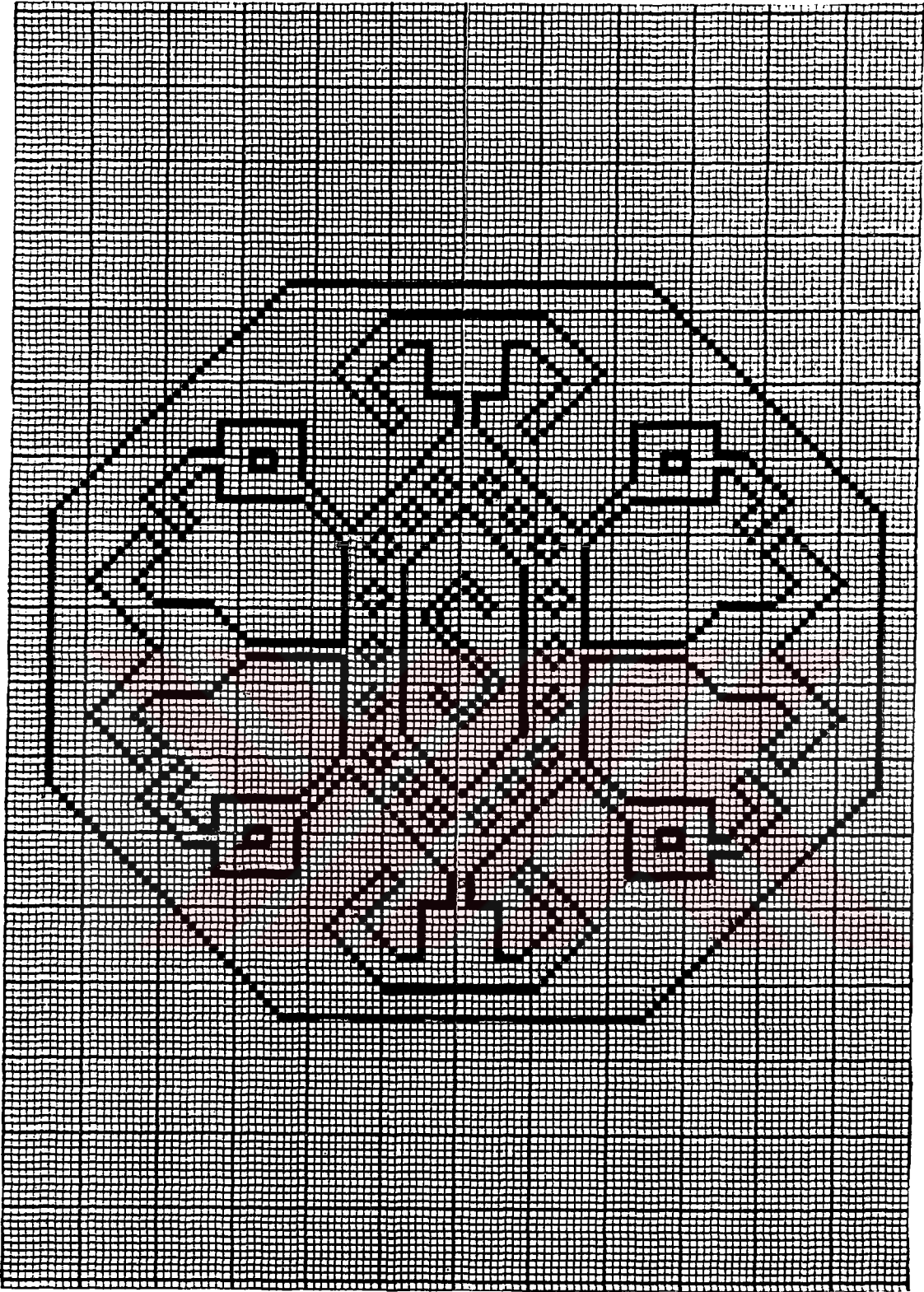
ÇİZİM 8 - ZEMİNE YERLEŞTİRİLEN BİR GÖL VERSİYONU .



ÇİZİM 9 - ZEMİNE YERLEŞTİRİLEN BİR GÖL VERSİYONU.

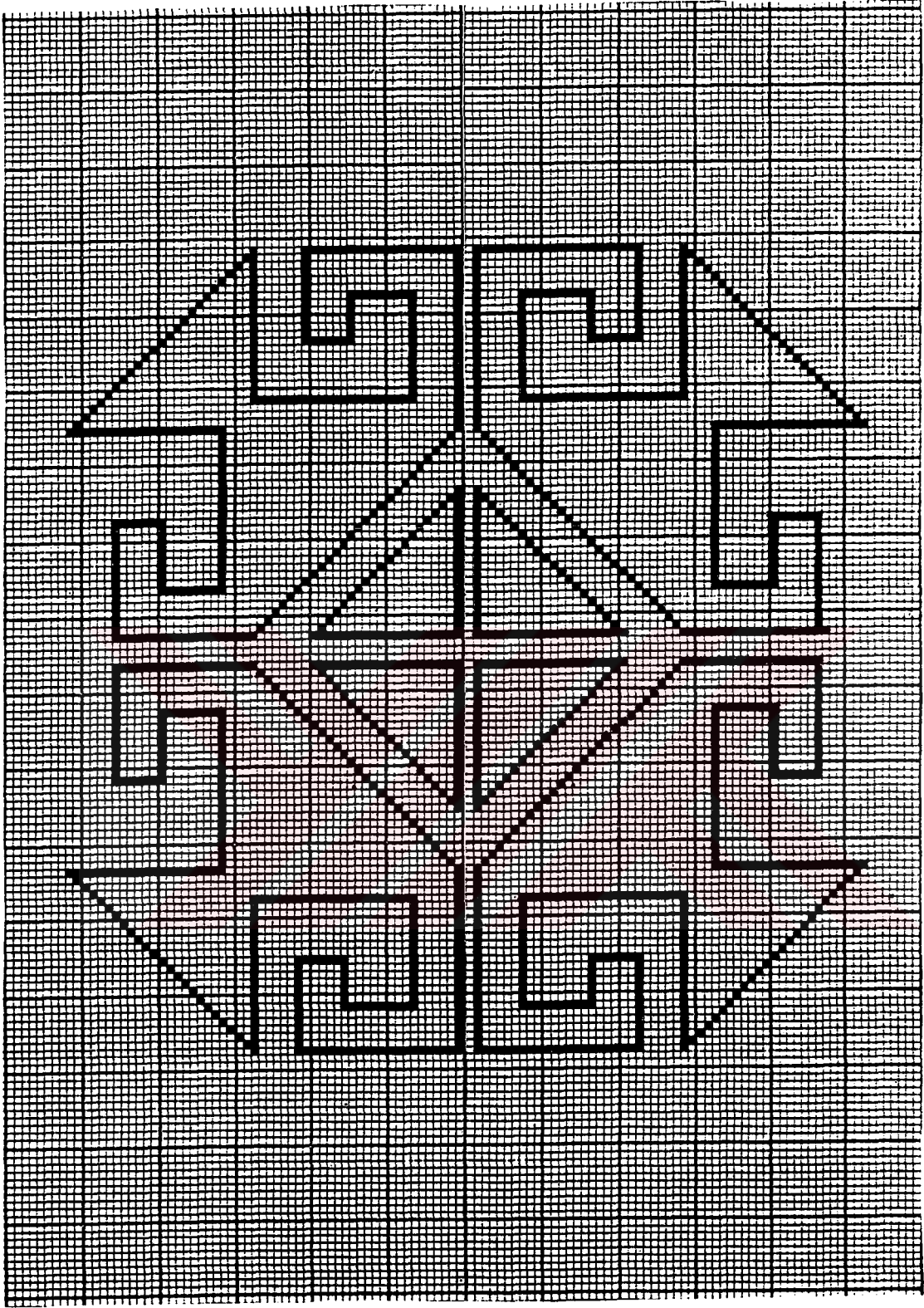


ÇİZİM 10 - ZEMİNE YERLEŞTİRİLEN BİR GÖL VERSİYONU .

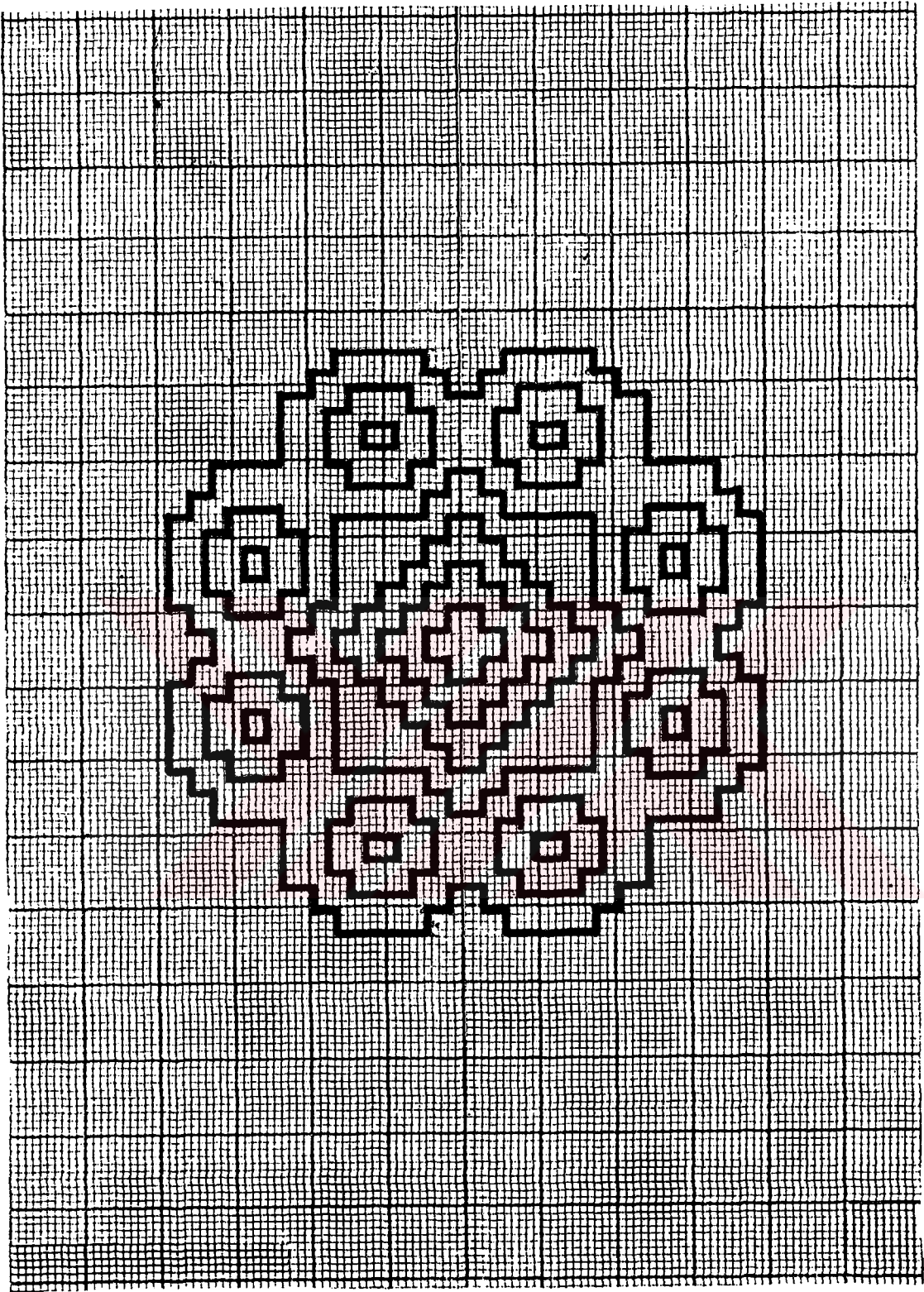


ÇİZİM 11 - ZEMİNE YERLEŞTİRİLEN BİR GÖL VERSİYONU.

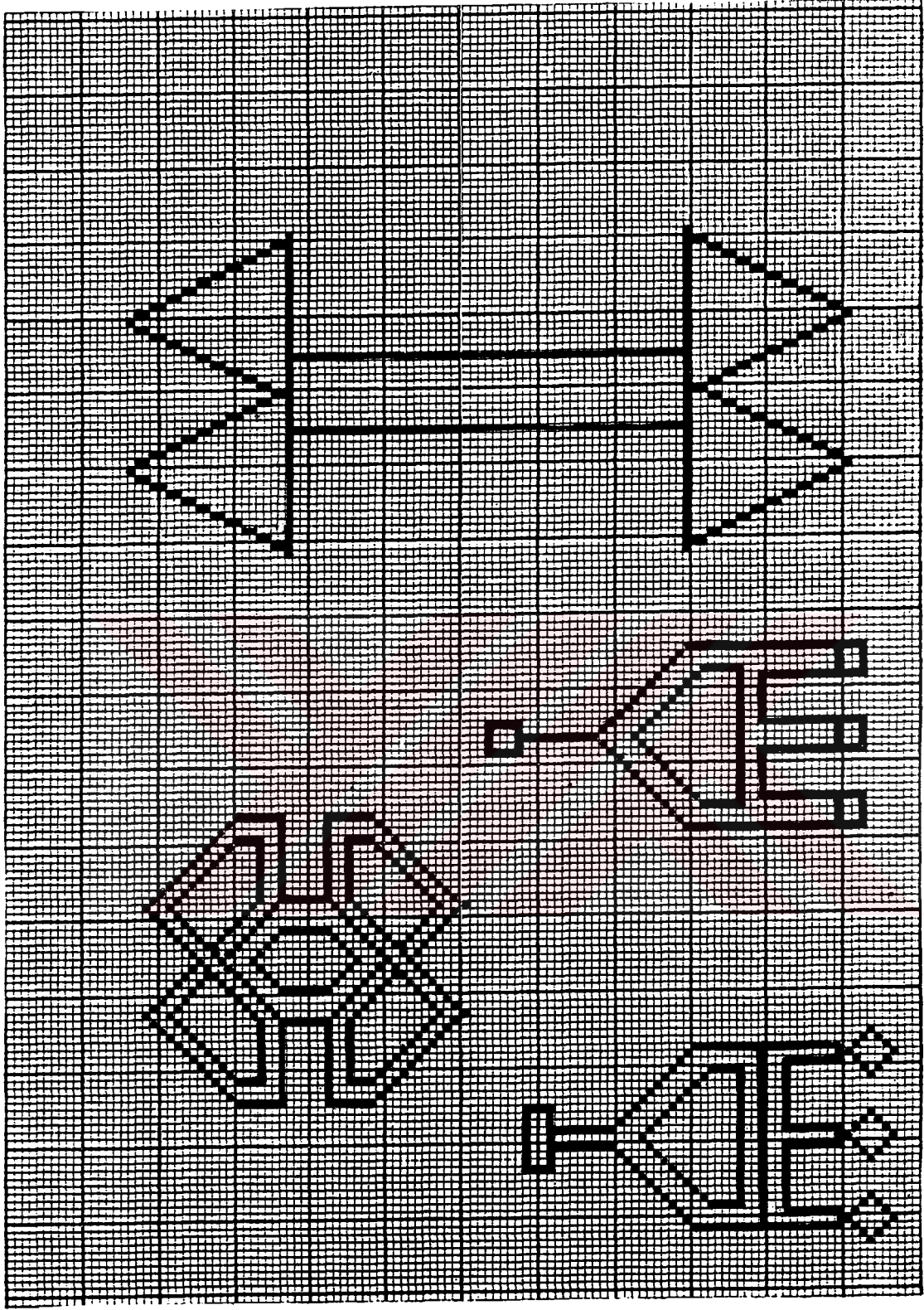




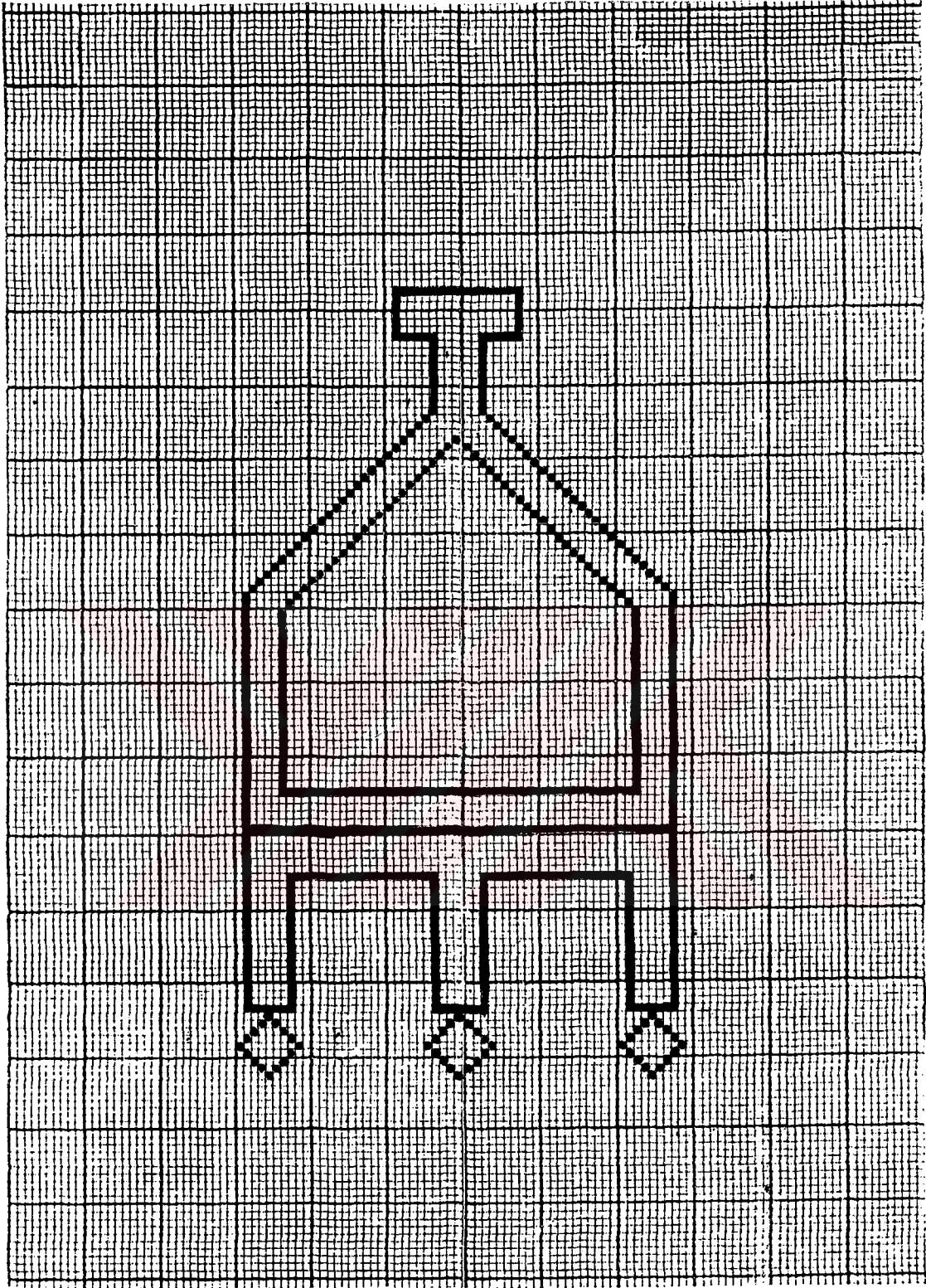
ÇİZİM 12 - ZEMİNE YERLEŞTİRİLEN BİR GÖL VERSİYONU.



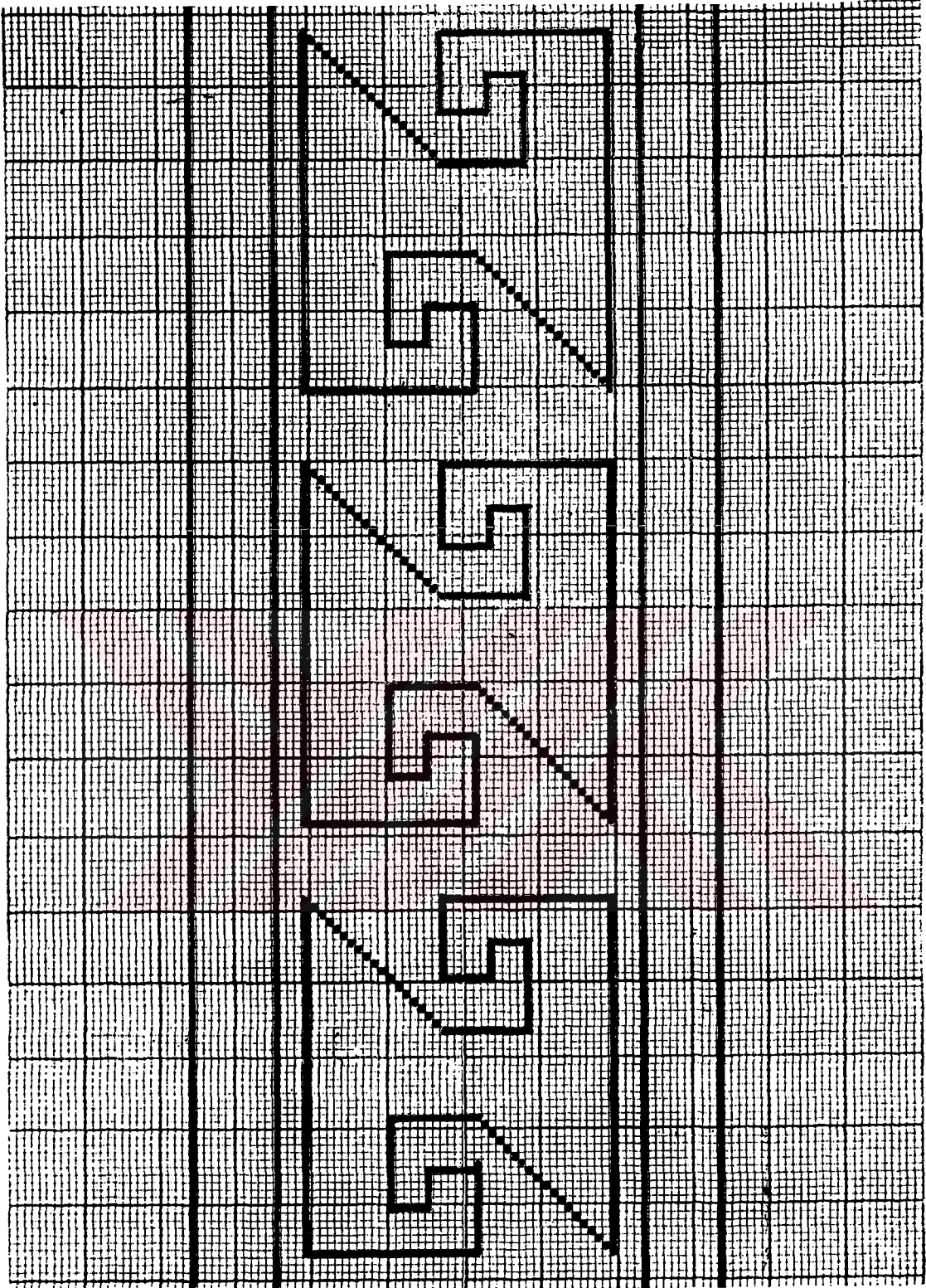
ÇİZİM 13 - ROZET ŞEKLİNDE ÜSLUPLAŞMIŞ KIR ÇİÇEĞİ.



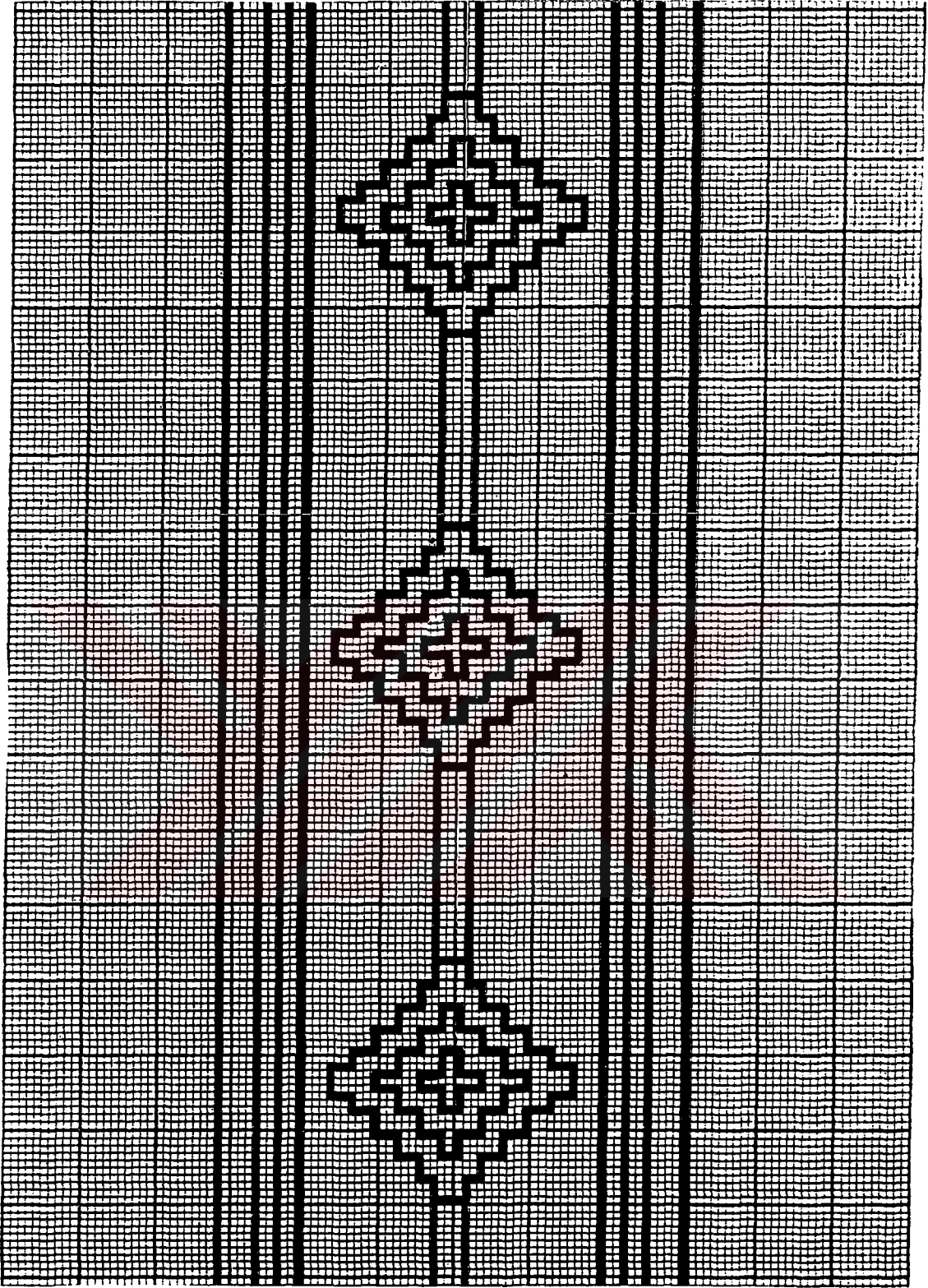
ÇİZİM 14 - ZEMİNE SERPİŞTİRİLEN BAZI MOTİFLER.



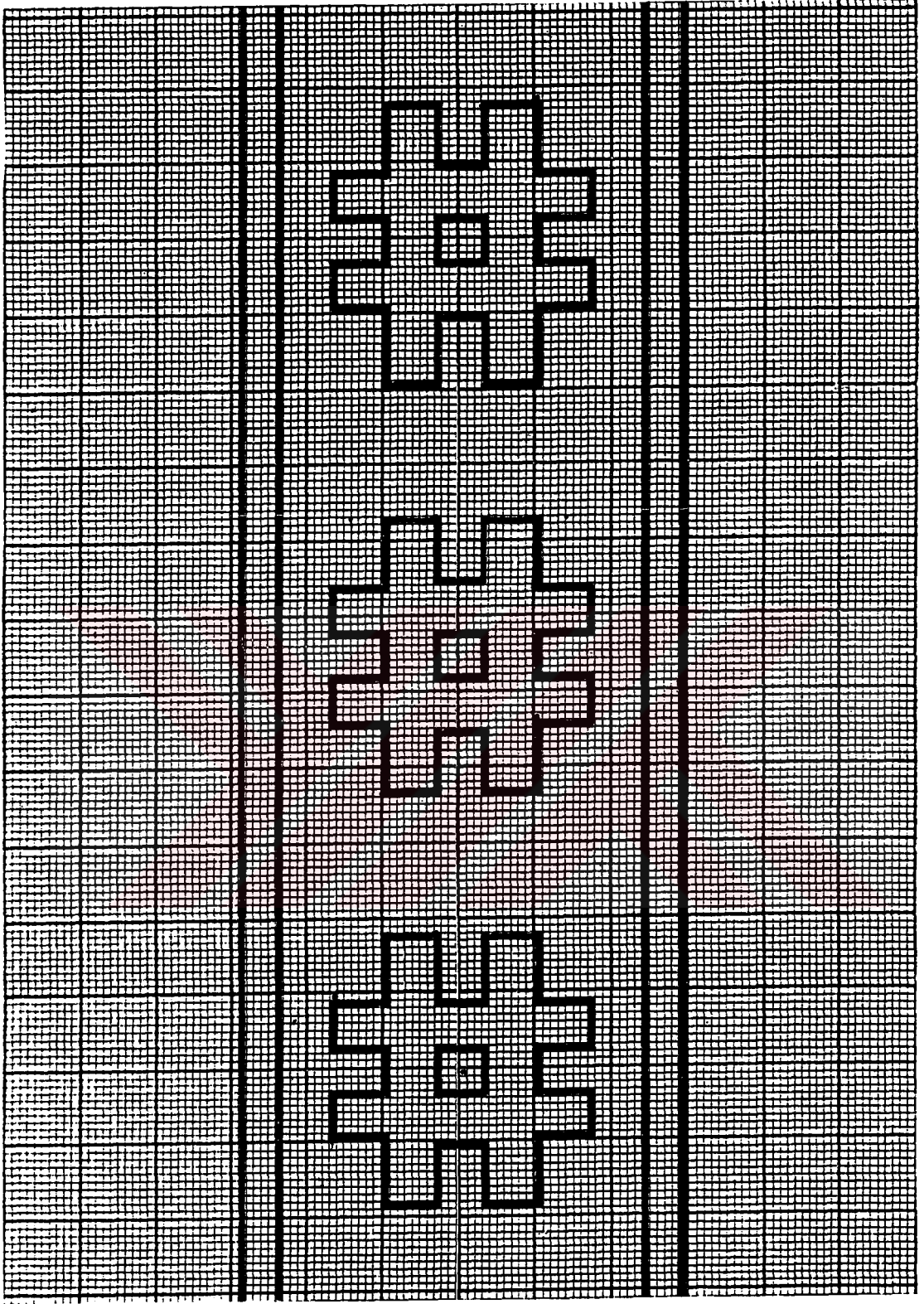
ÇİZİM 15 - ZEMİNE SERPİŞTİRİLEN "ÜZERLİK" MOTİFİ.



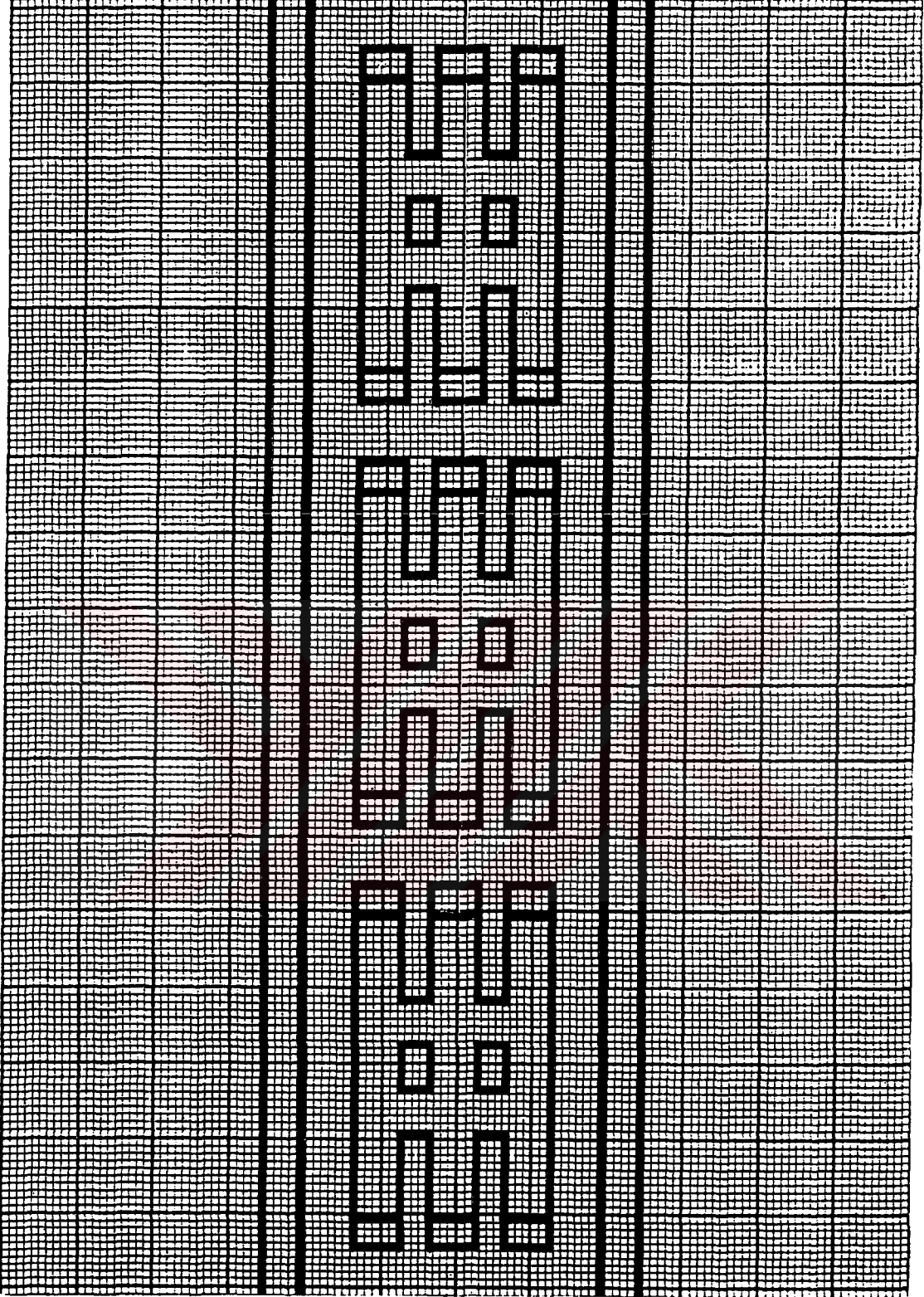
ÇİZİM 16 - KÜFİ YAZI BORDÜRÜ.



ÇİZİM 17- KOLLARI BİRBİRİNE BAĞLI KADEMELİ  
BAKLAVA DİZİLERİNDEN OLUŞAN BORDÜR.

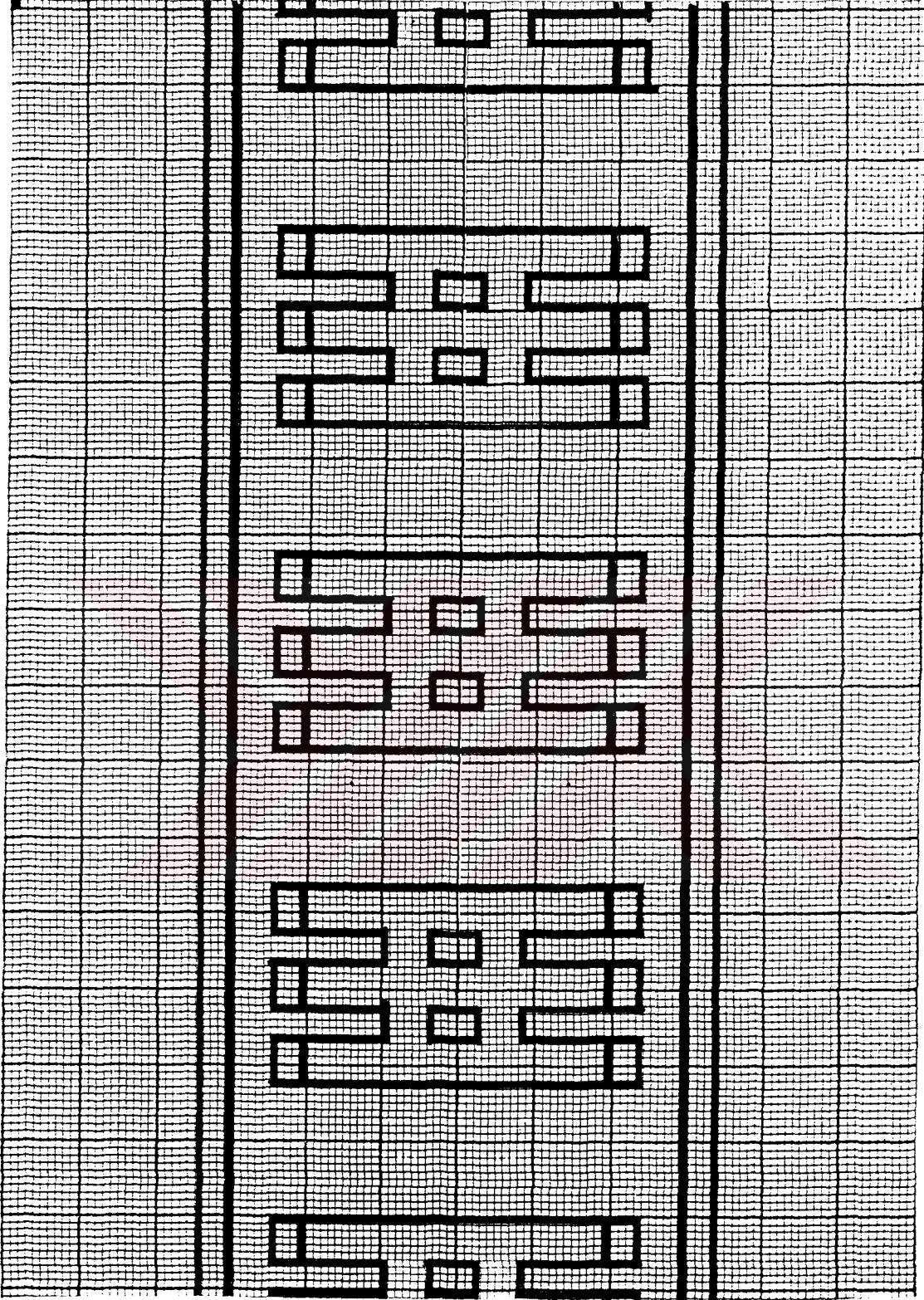


ÇİZİM 18 - "PİTİRAK" MOTİFLERİNDEN OLUŞAN BORDÜR.

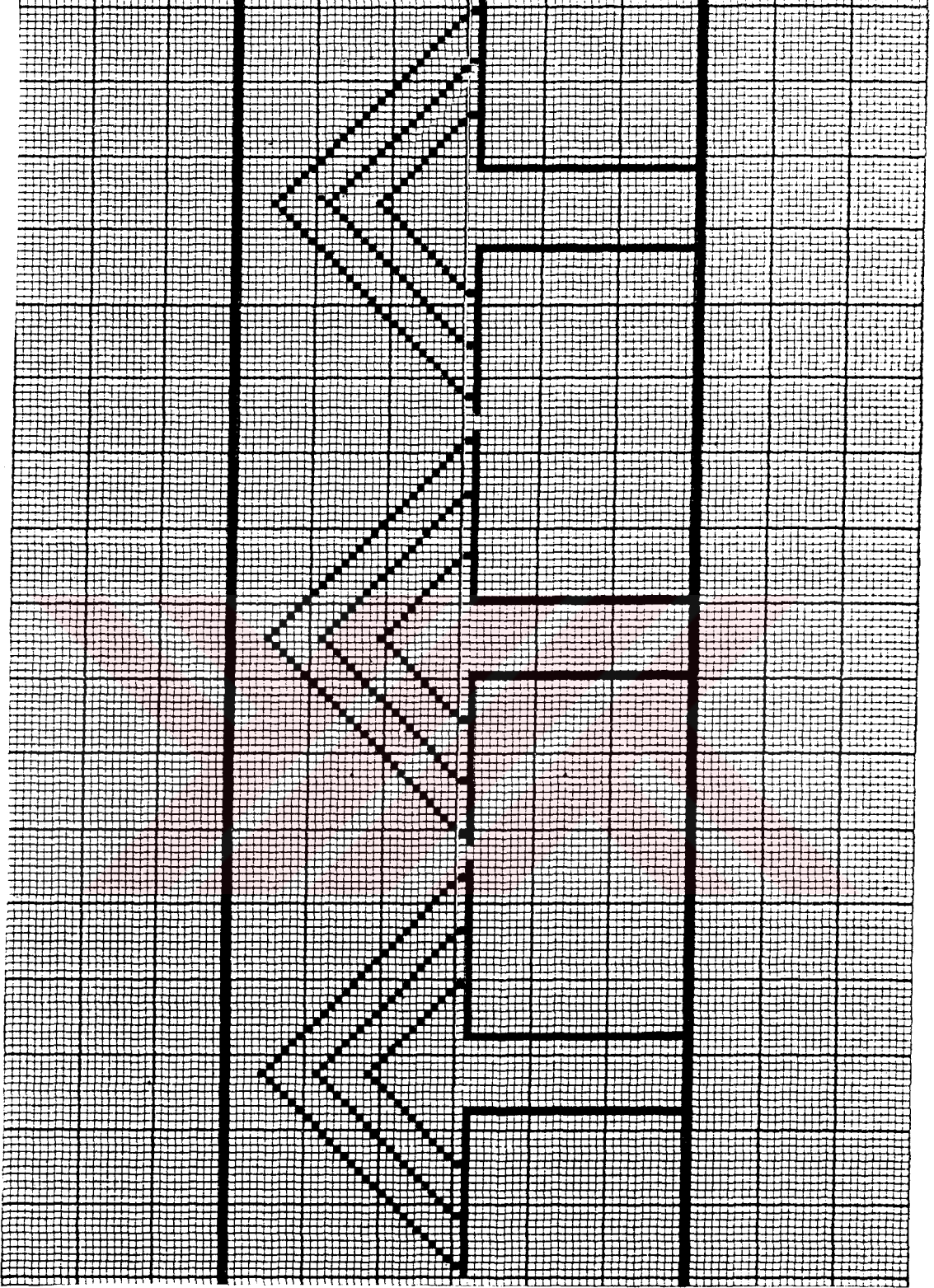


ÇİZİM 19 - "ÇİFT YÖNLÜ TARAK" MOTİFLERİNDEN  
OLUŞAN BORDÜR.

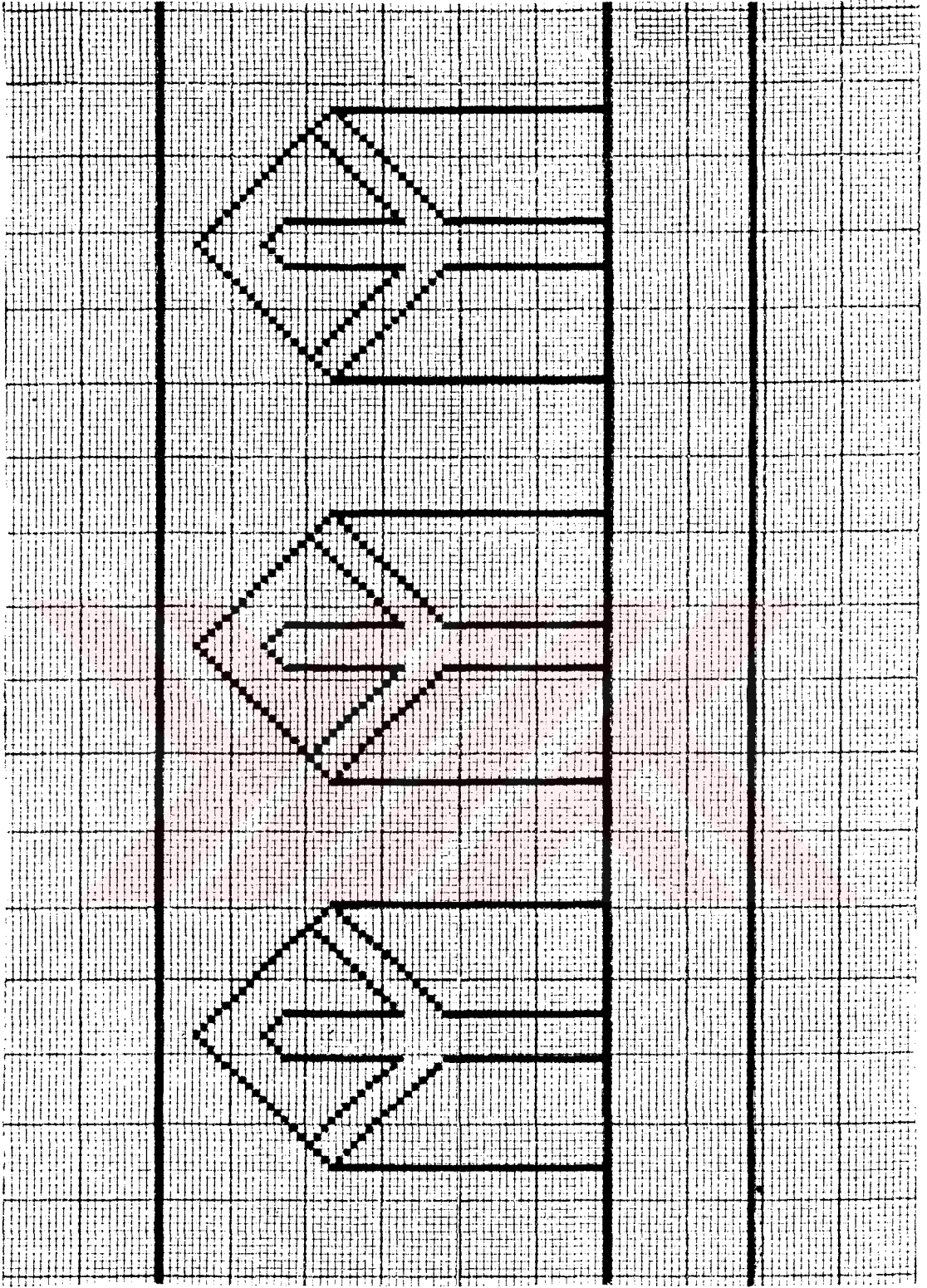




ÇİZİM 20 - "ÇİFT YÖNLÜ TARAK" MOTİFLERİNDEN  
OLUŞAN BORDÜR.



ÇİZİM 21 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUYA YERLEŞTİRİLEN  
OK BAŞLARI MOTİFLERİ.



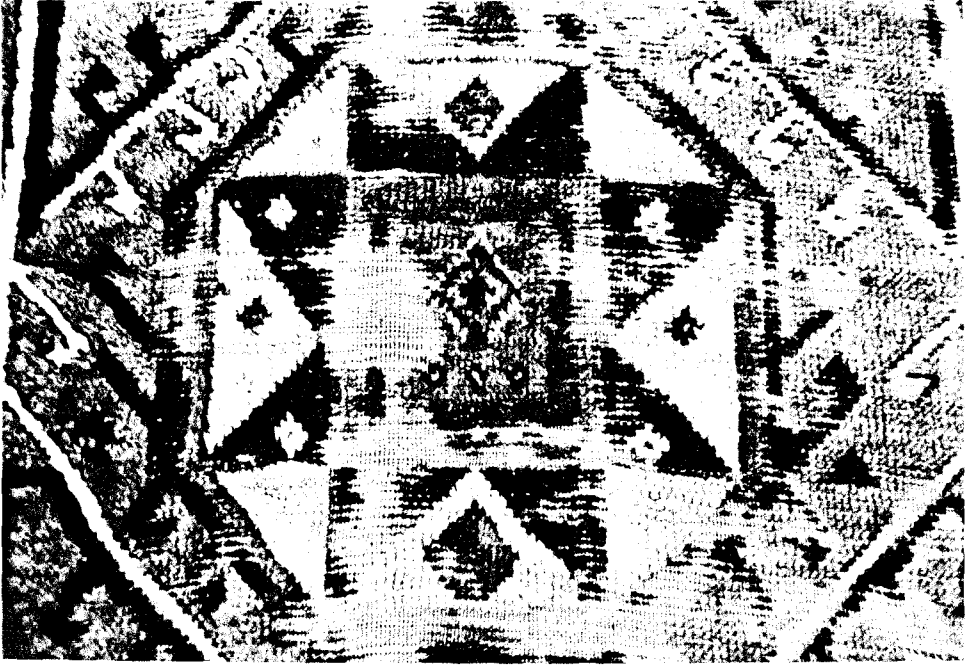
ÇİZİM 22 - ÖKSÜZ SUYA YERLEŞTİRİLEN "KEÇEVE" MOTİFLERİ.



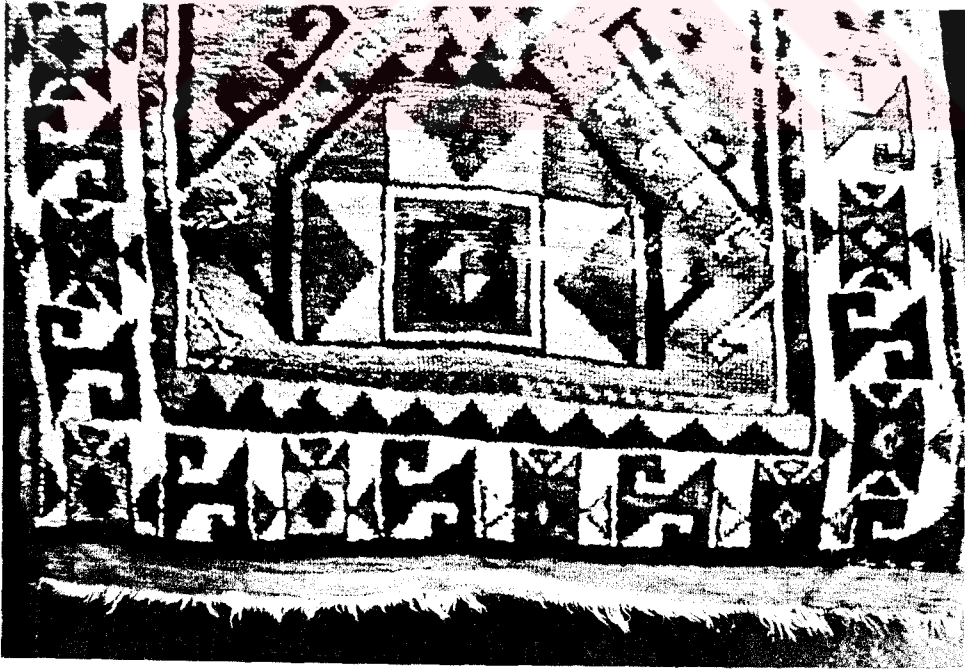
IX. RESİM LİSTESİ



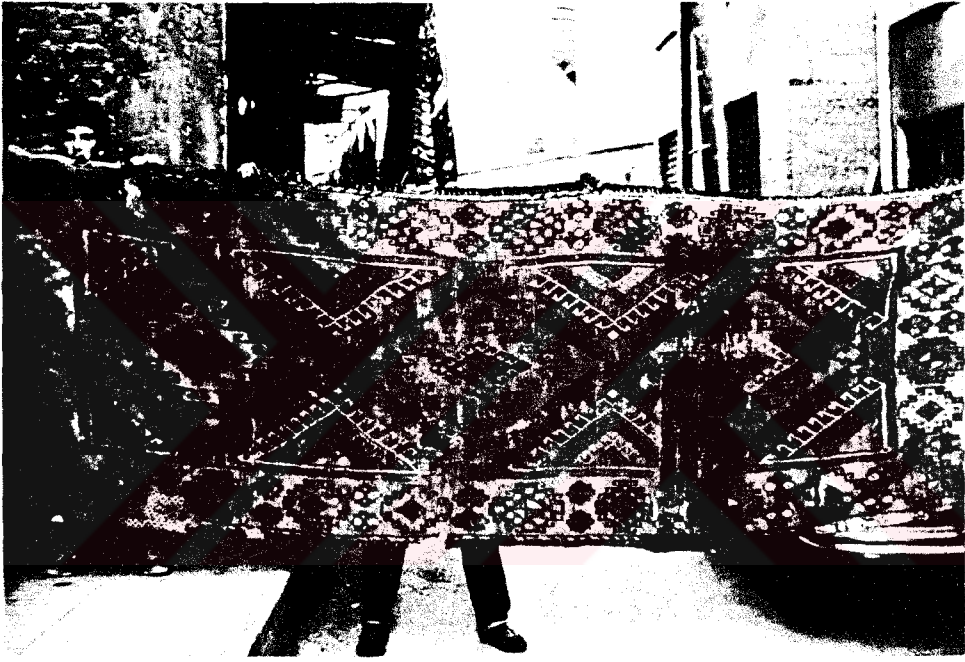
RESİM 1- İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ.



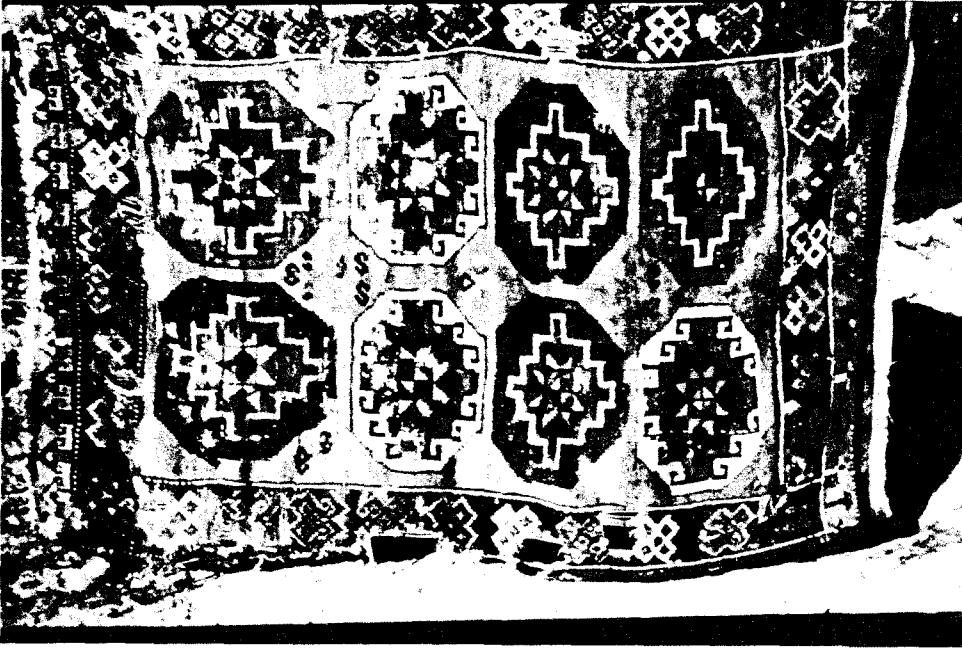
RESİM 2 - ZEMİNDEN DETAY. "TÜRKMEN YILDIZI" MOTİFİ.



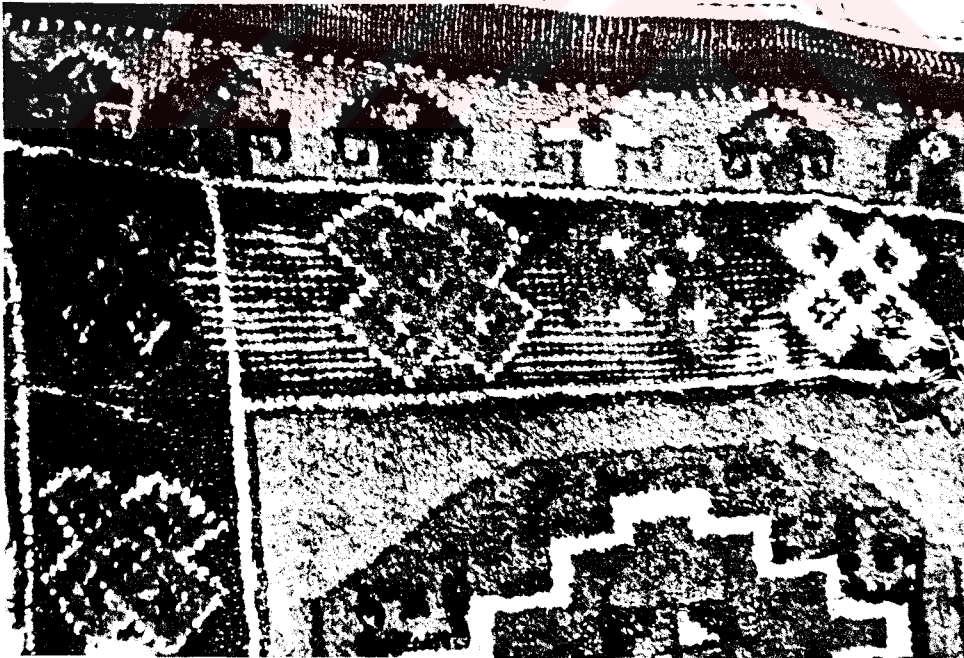
RESİM 3 - ZEMİN VE BORDÜRDEN DETAY .



RESİM 4 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 5 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.

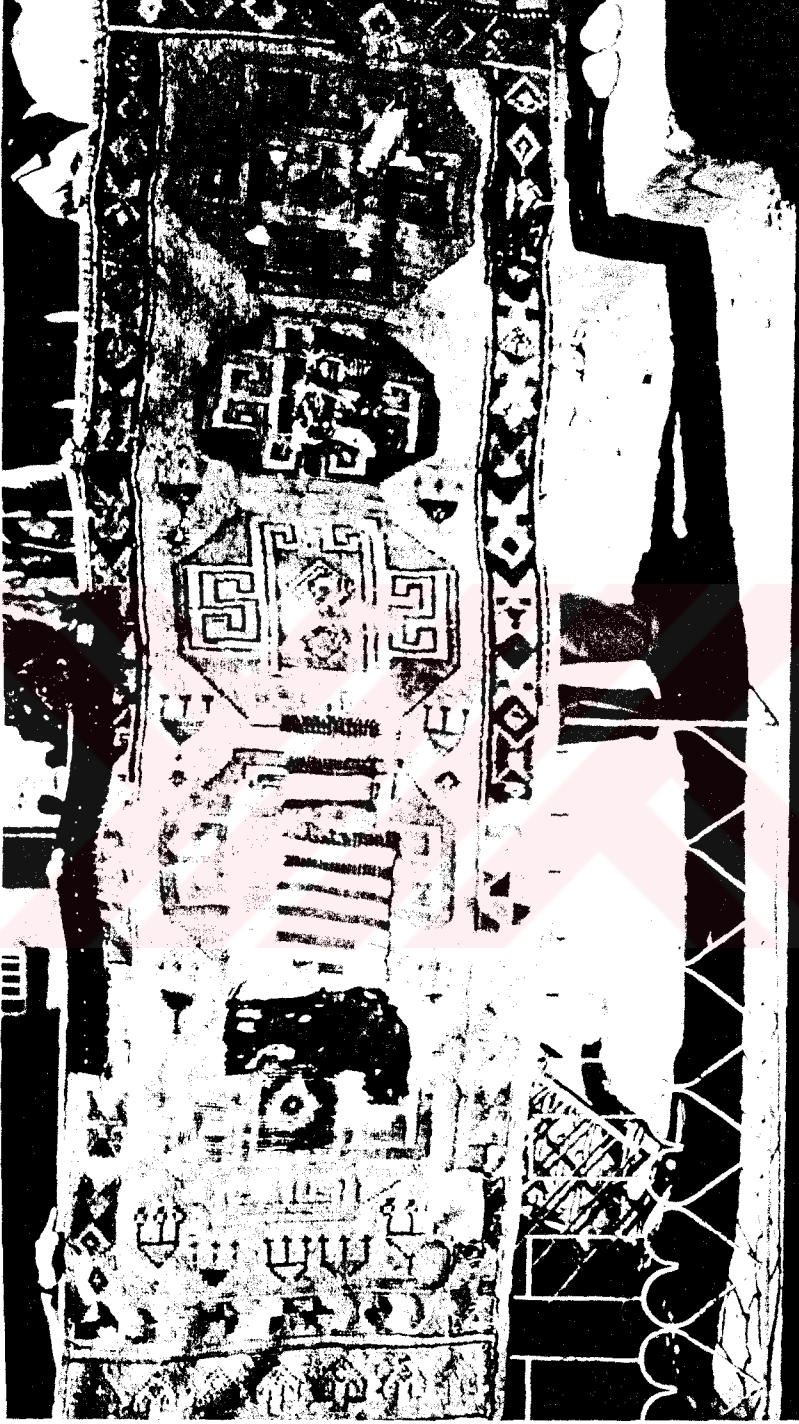


RESİM 6 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY. "OK BAŞLARI VE ÇAPRAZ PITIRAK" MOTİFLERİ.

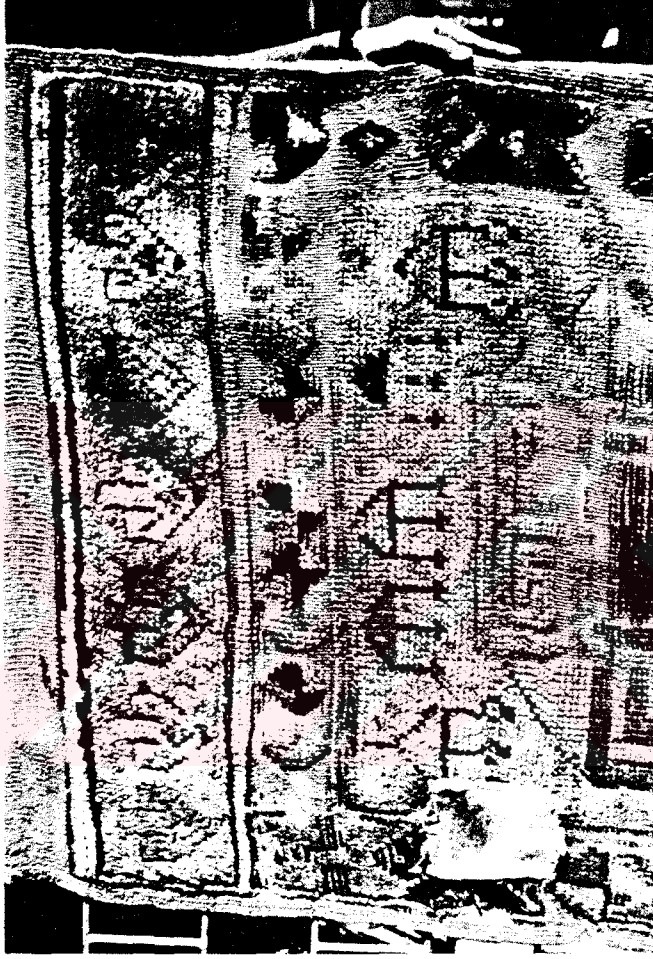




RESİM 7 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



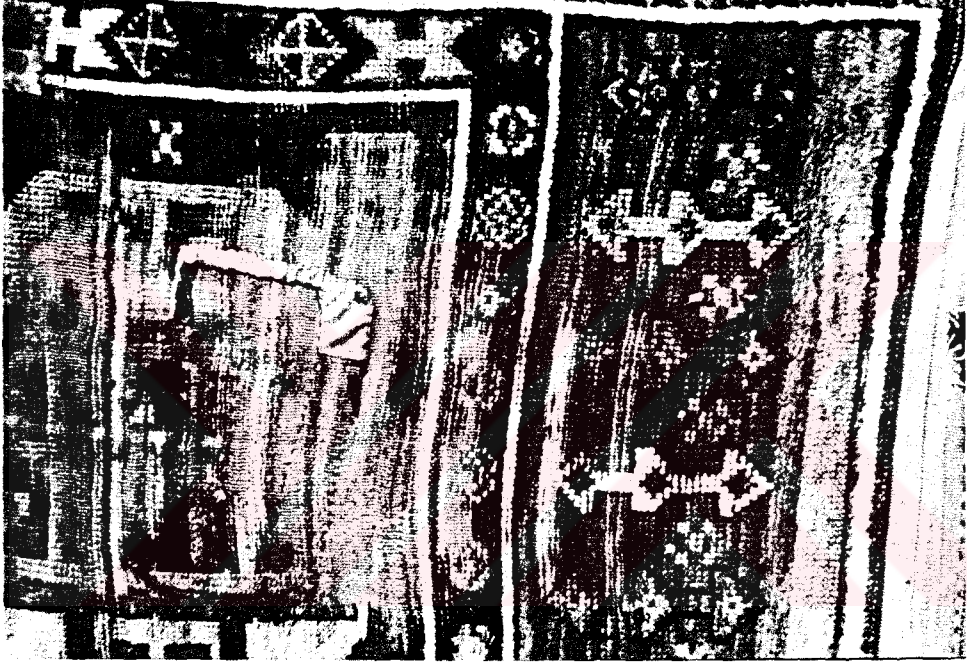
RESİM 8 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



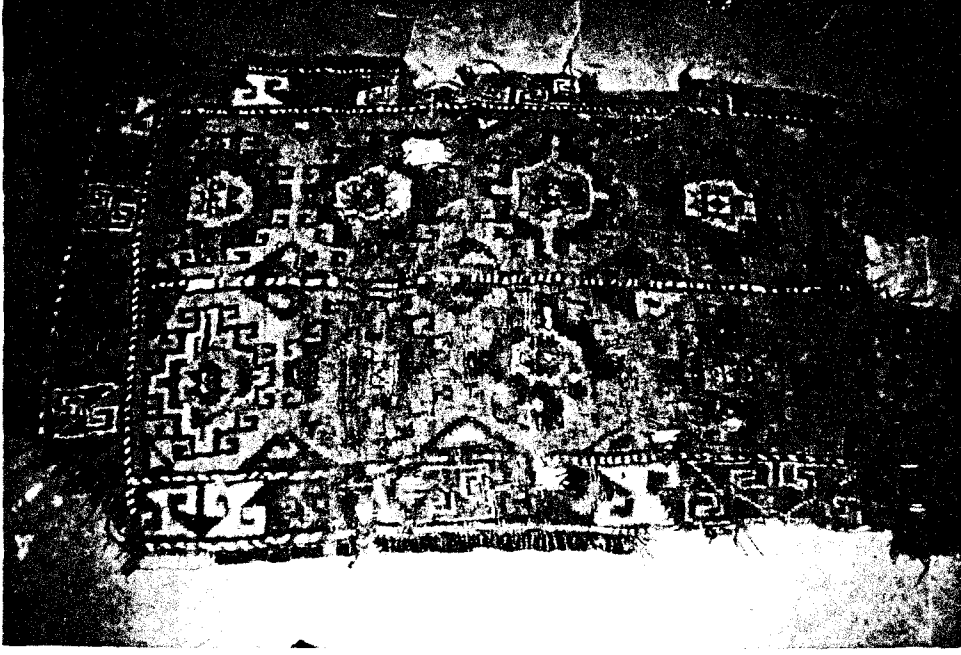
RESİM 9 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.  
OK BAŞLARI-BAKLAVALAR-ÖĞÜZ BOYLARININ  
DAMGALARINDAN GELİŞTİRİLMİŞ MOTİFLER.



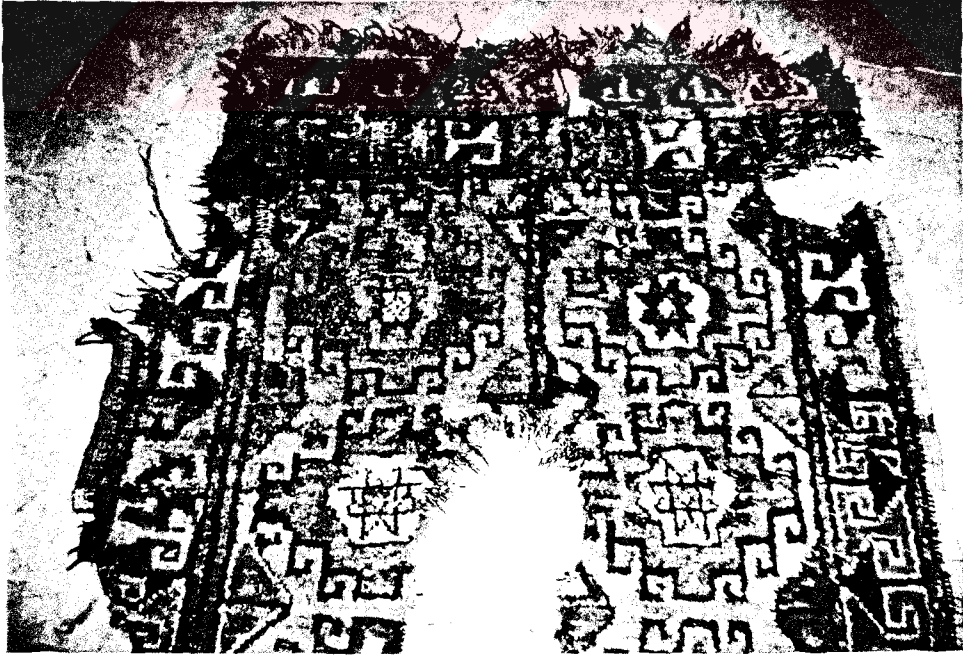
RESİM 10 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 11- ZEMİN, BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY .



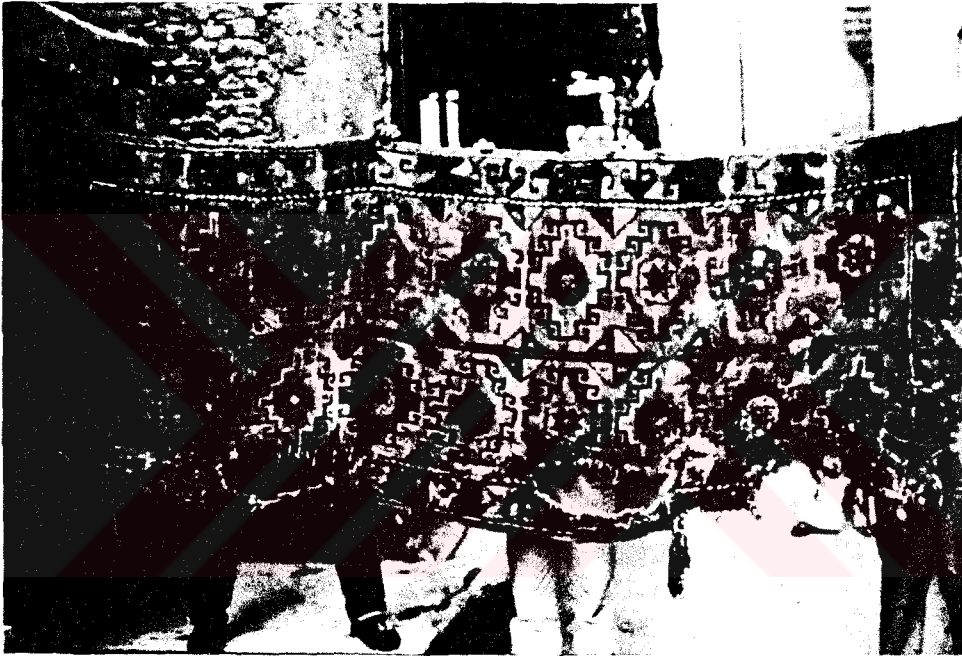
RESİM 12 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 13 - KUFİ YAZI BORDÜRÜ VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.

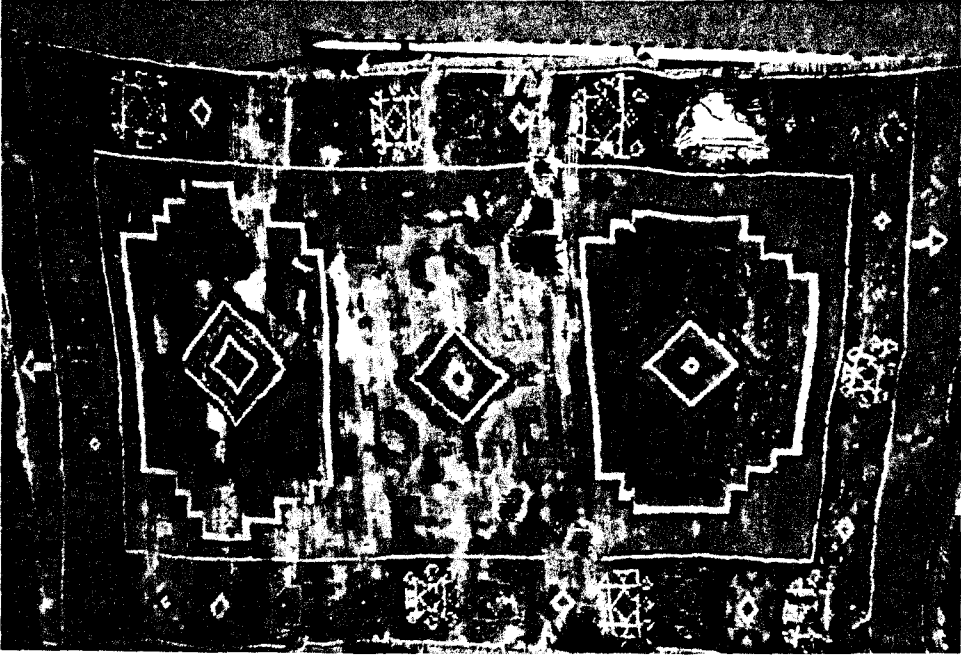


RESİM 14 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 15 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.

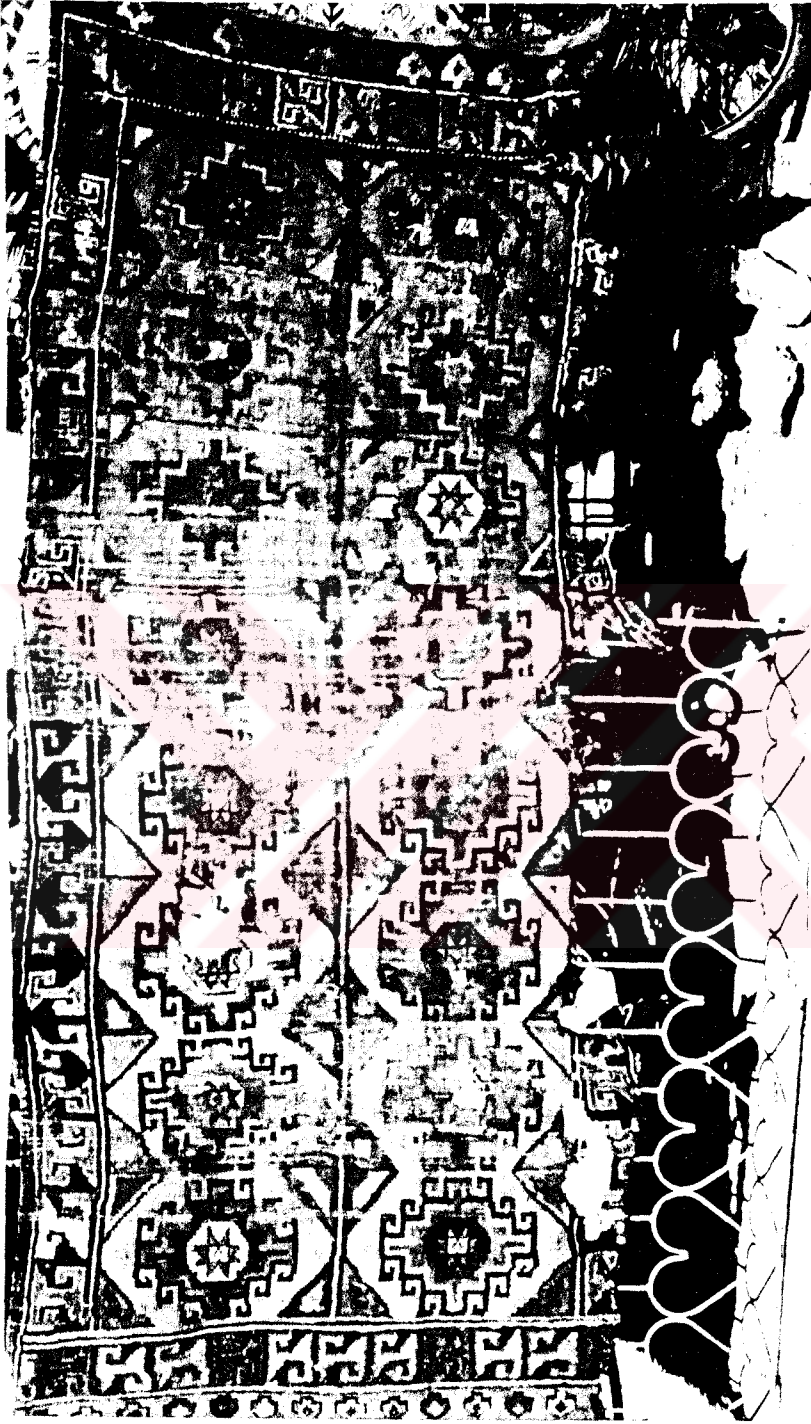




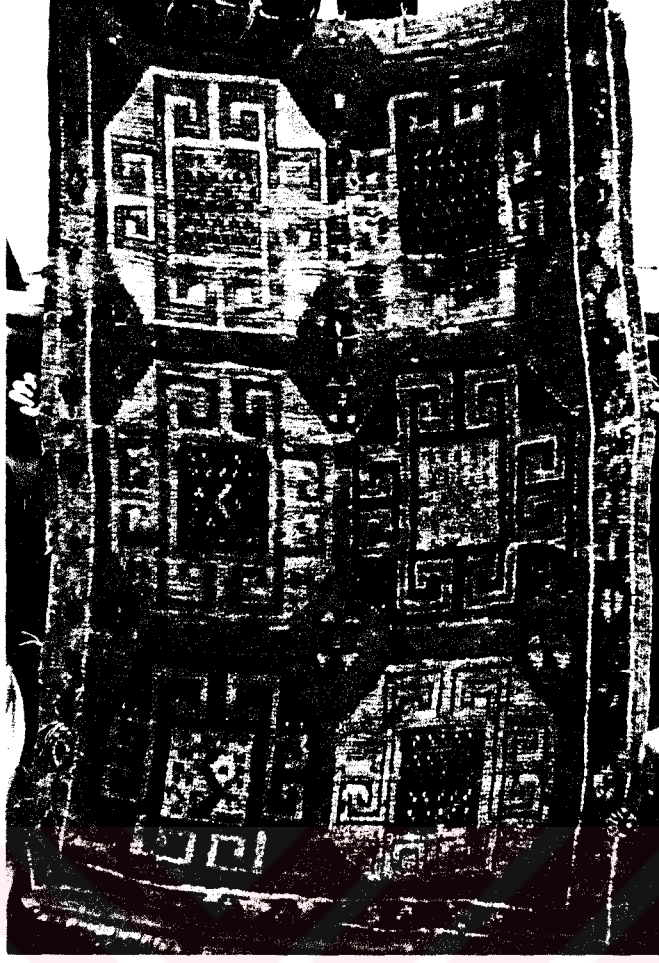
RESİM 16 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



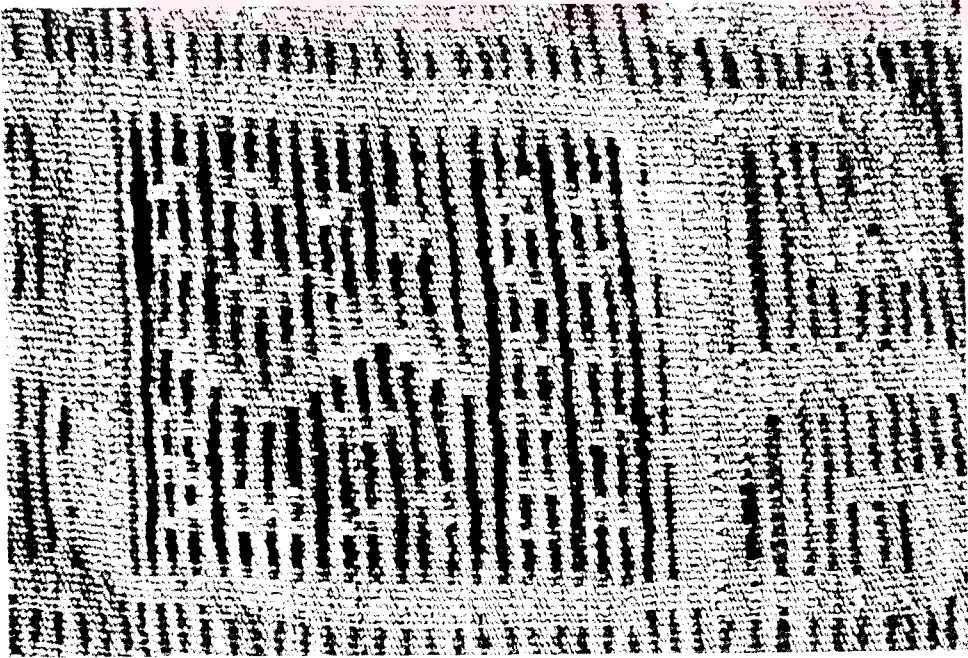
RESİM 17 - ZEMİNDEKİ GÖLDEN DETAY.



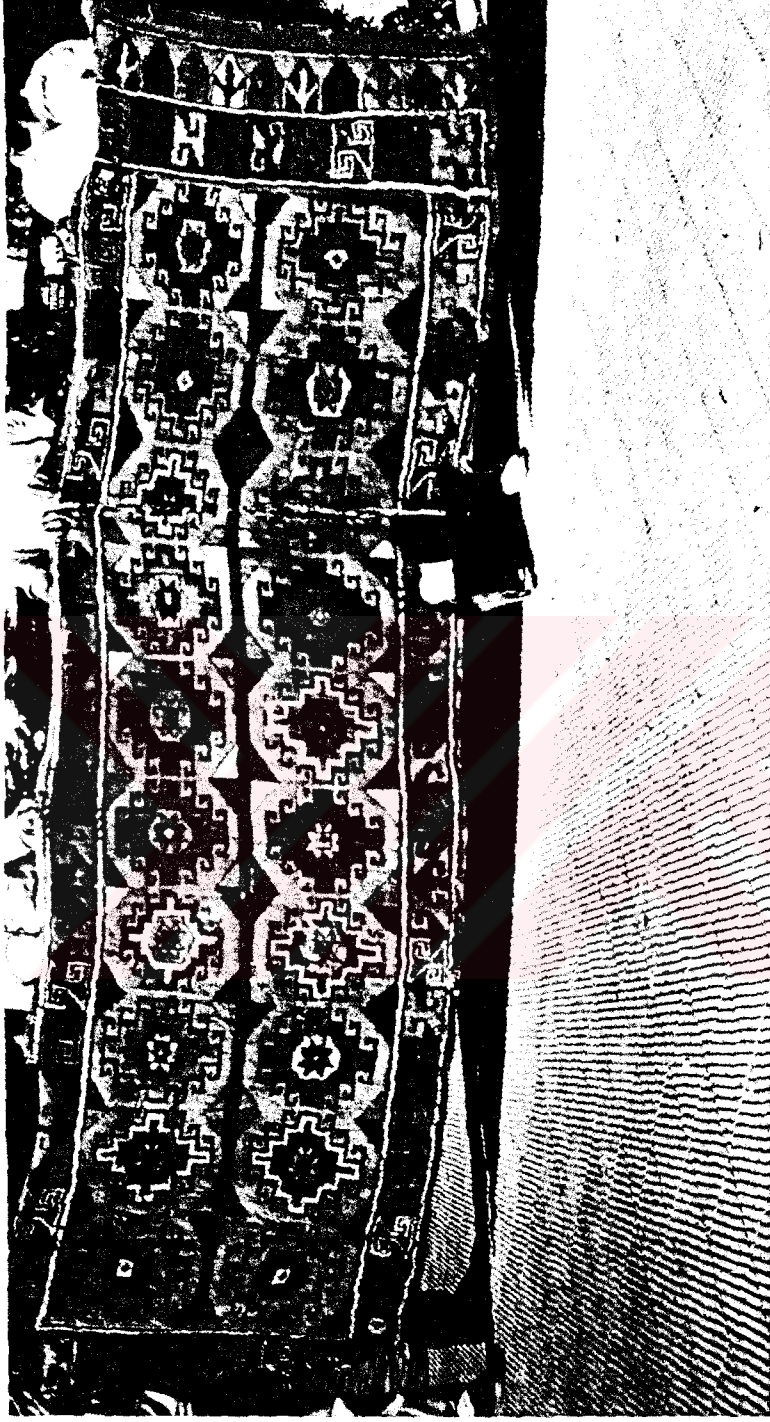
RESİM 18 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



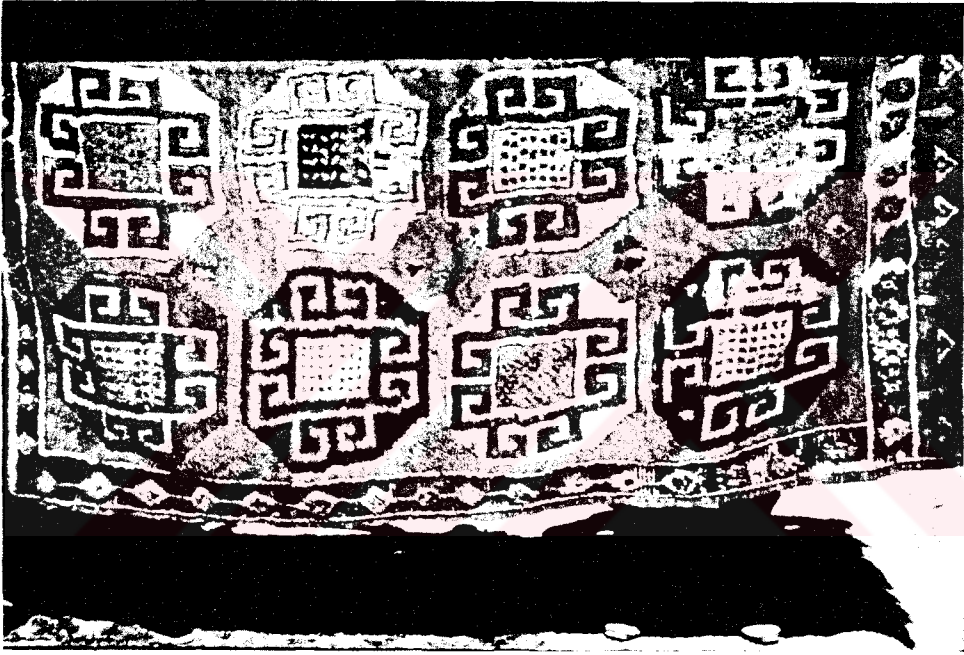
RESİM 19 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ



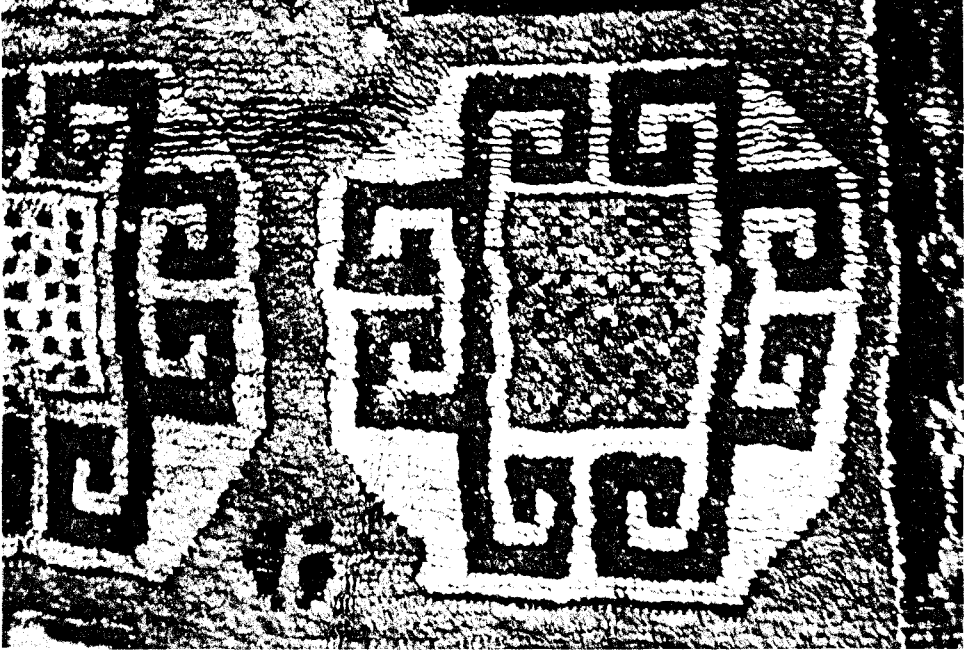
RESİM 20 - HALI ZEMİNİNİN TERSİNDEN GÖRÜNÜŞÜ.



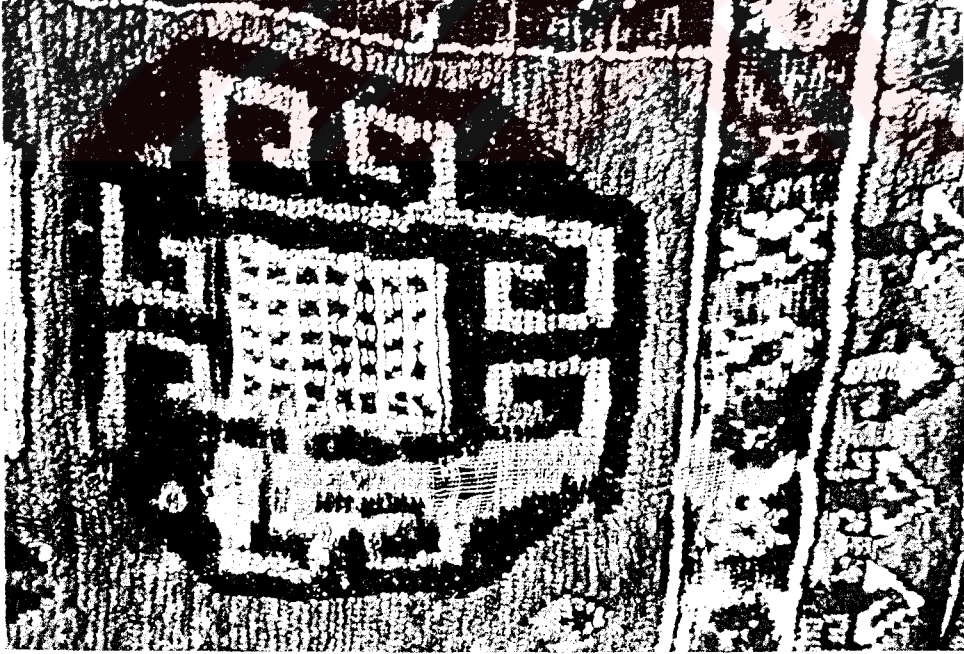
RESİM 21 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 22 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.

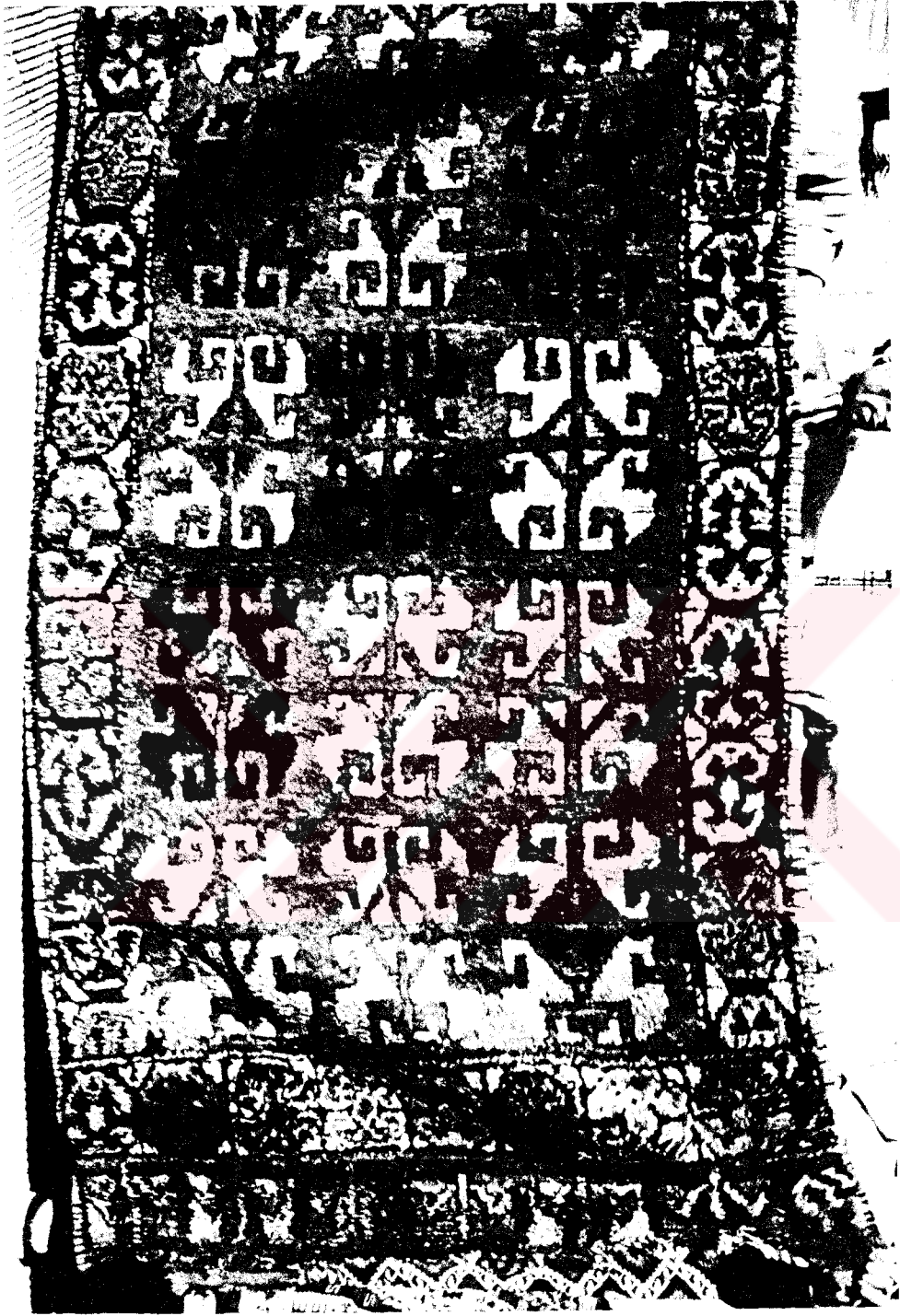


RESİM 23 - ZEMİNDEKİ GÖLDEN DETAY.

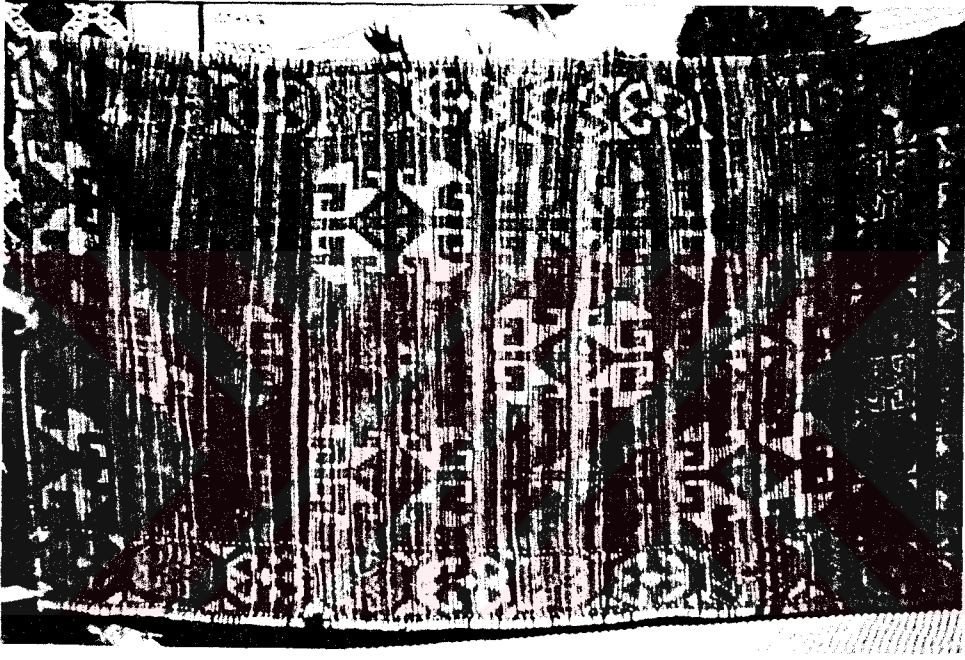


RESİM 24 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.

USLUPLAŞMIŞ KIR ÇİÇEKLERİ VE UÇLARI  
KIVRILMIŞ OK BAŞLARI.

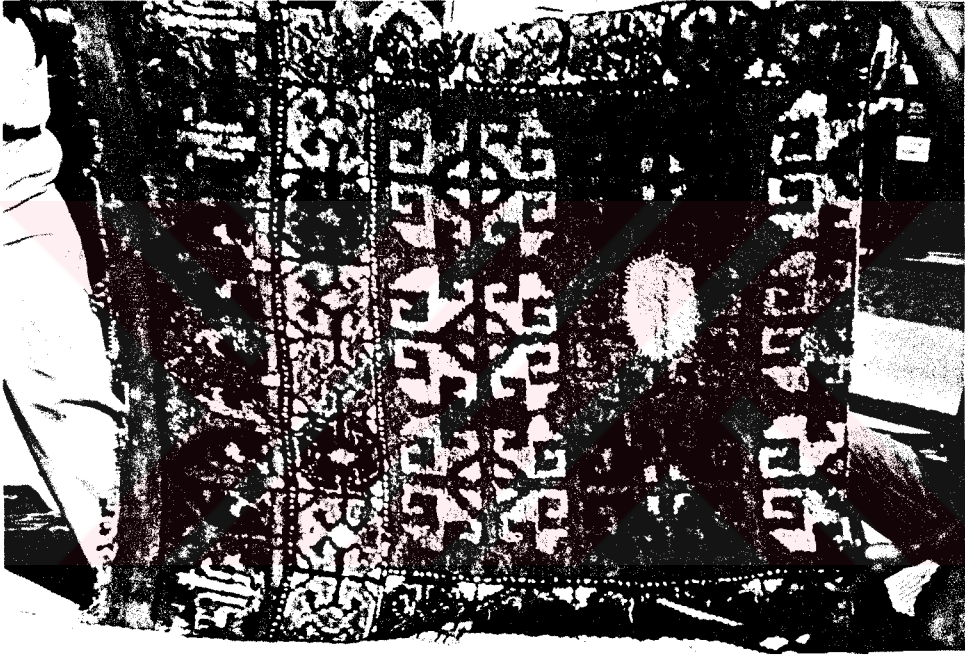


RESİM 25 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ (BİRİNCİ PARÇA).

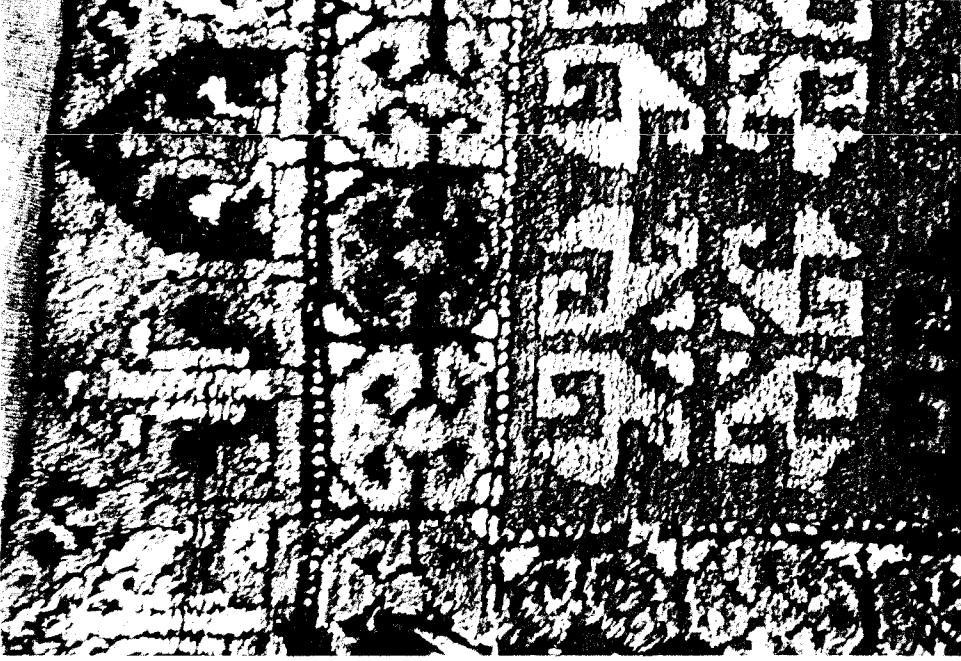


RESİM 26 - HALININ TERSİNDEN GÖRÜNÜŞÜ.





RESİM 27 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ (İKİNCİ PARÇA).



RESİM 28 - ZEMİN, BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.

"ÇİFT YÖNLÜ KOÇ BOYNUZU VE KEÇEVE" MOTİFLERİ.



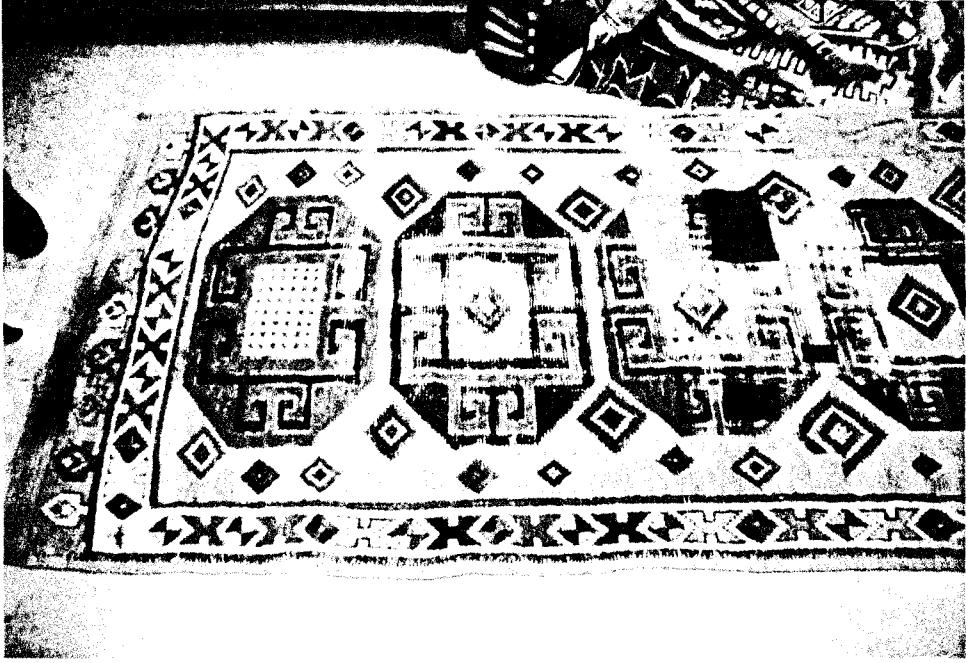
RESİM 29 - ÖKSÜZ SUYA YERLEŞTİRİLMİŞ "KEÇEVE" MOTİFİNİN  
İÇİNE DOLGULANMIŞ LALE MOTİFİ.



RESİM 30 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



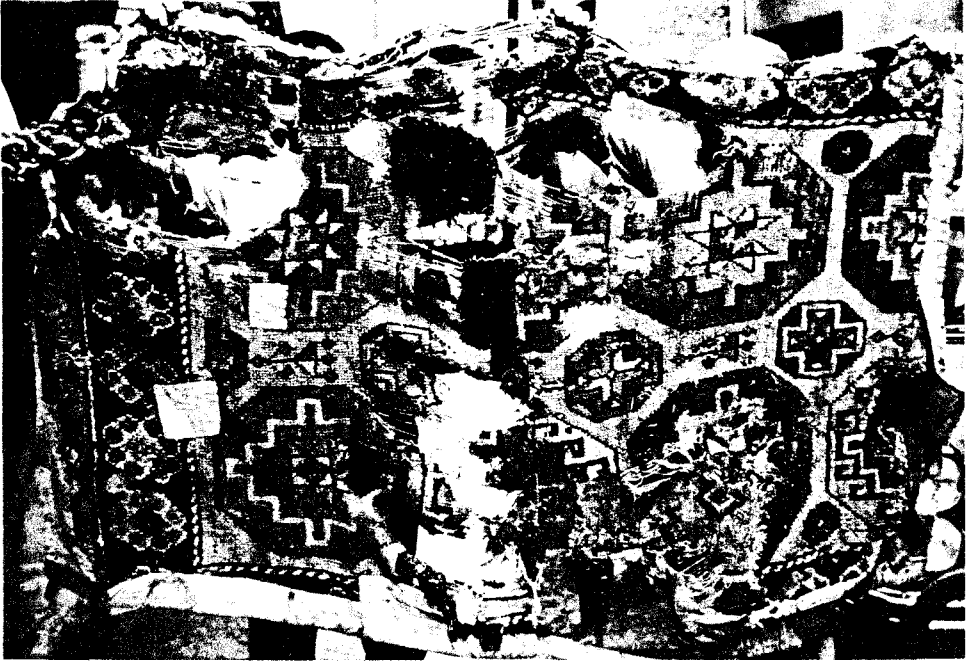
RESİM 31 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



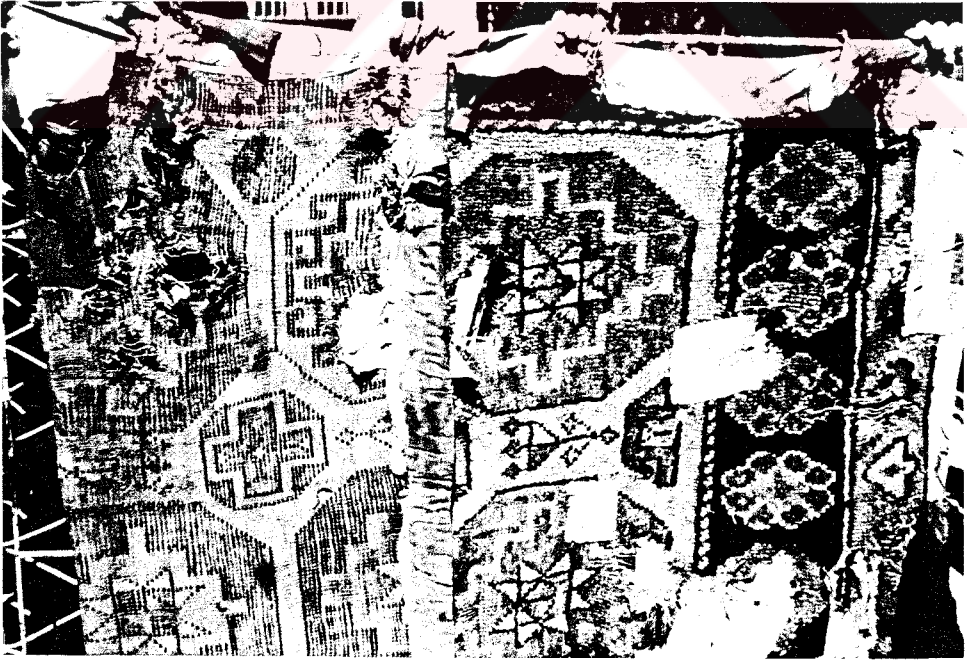
RESİM 32 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI DÜZENİ.



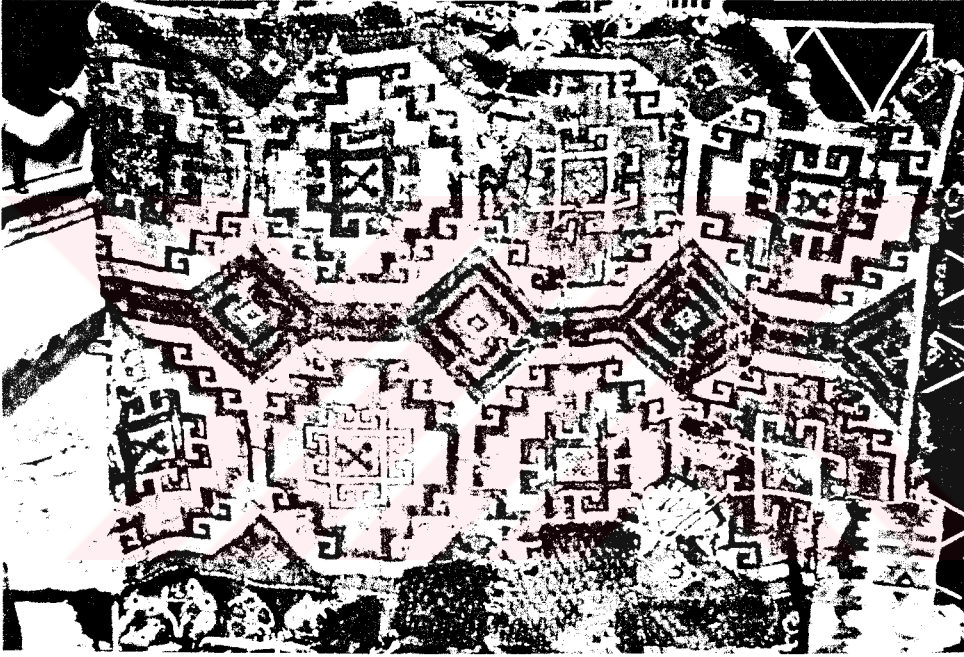
RESİM 33 - ZEMİN, BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.



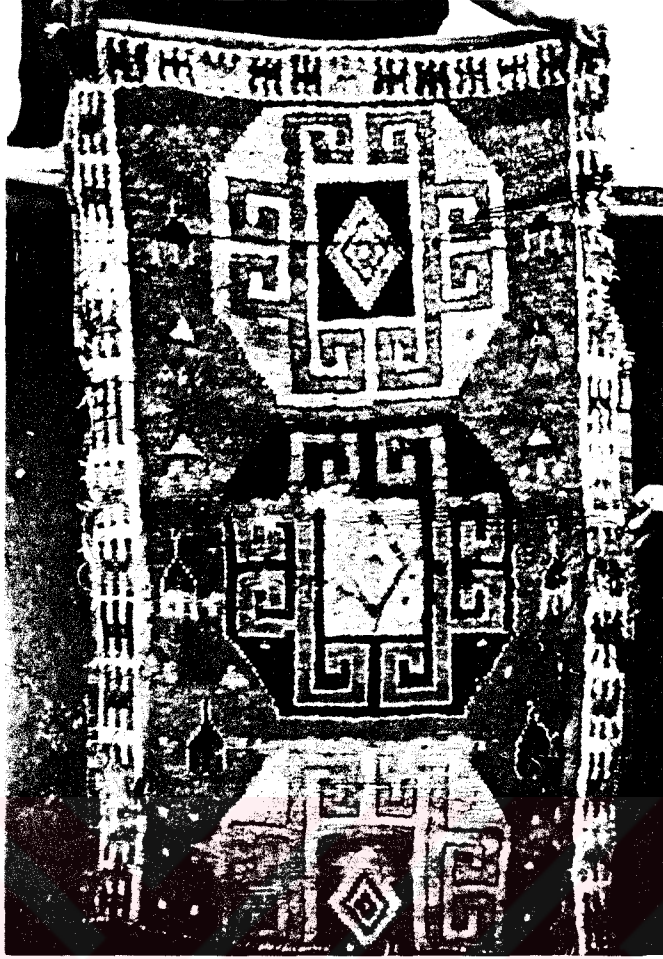
RESİM 34 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ.



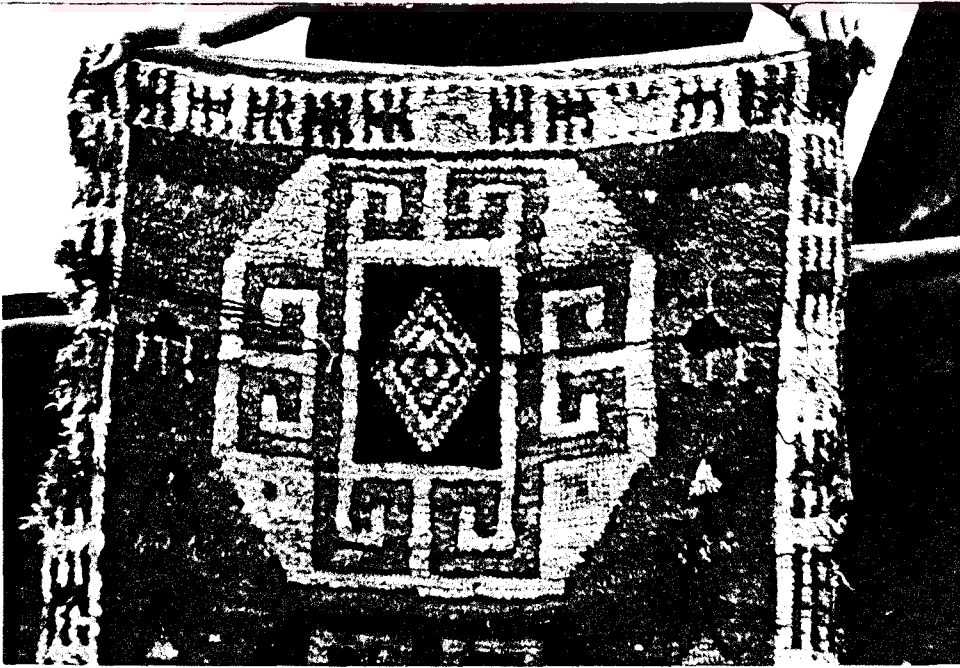
RESİM 35 - ZEMİN, BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.  
TÜRKMEN YILDIZLARI -ROZET ŞEKLİNDE ÜSLUPLASMIS  
ÇİÇEKLER- OK BAŞLARI.



RESİM 36 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ



RESİM 37- İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.

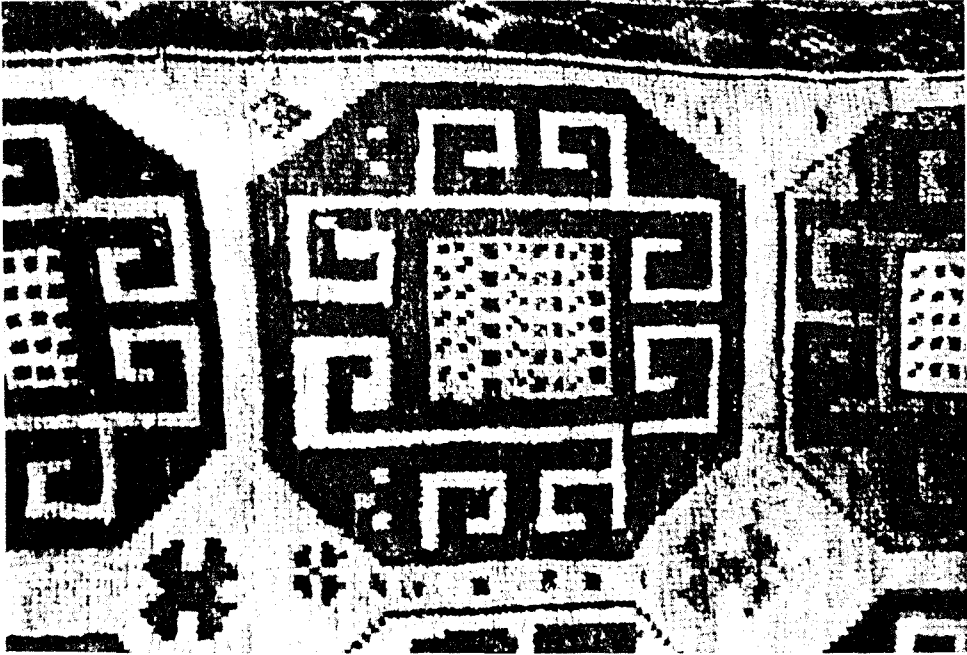


RESİM 38 - ZEMİN VE BORDÜRDEN DETAY. "ÇİFT YÖNLÜ TARAK  
VE ÜZERLİK" MOTİFLERİ.

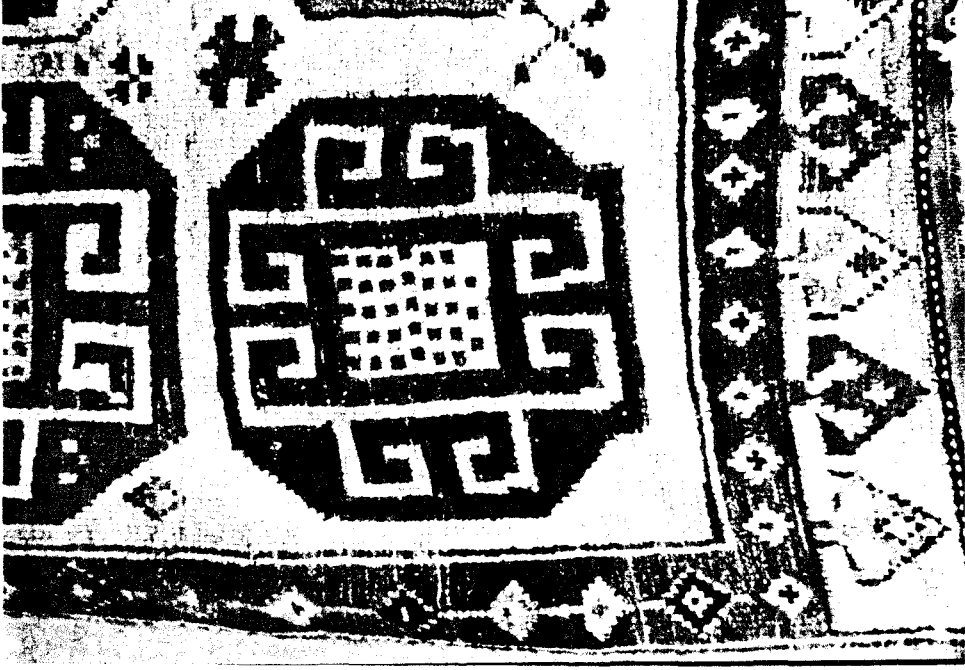




RESİM 39 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN  
DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 40 - ZEMİNDEN DETAY.



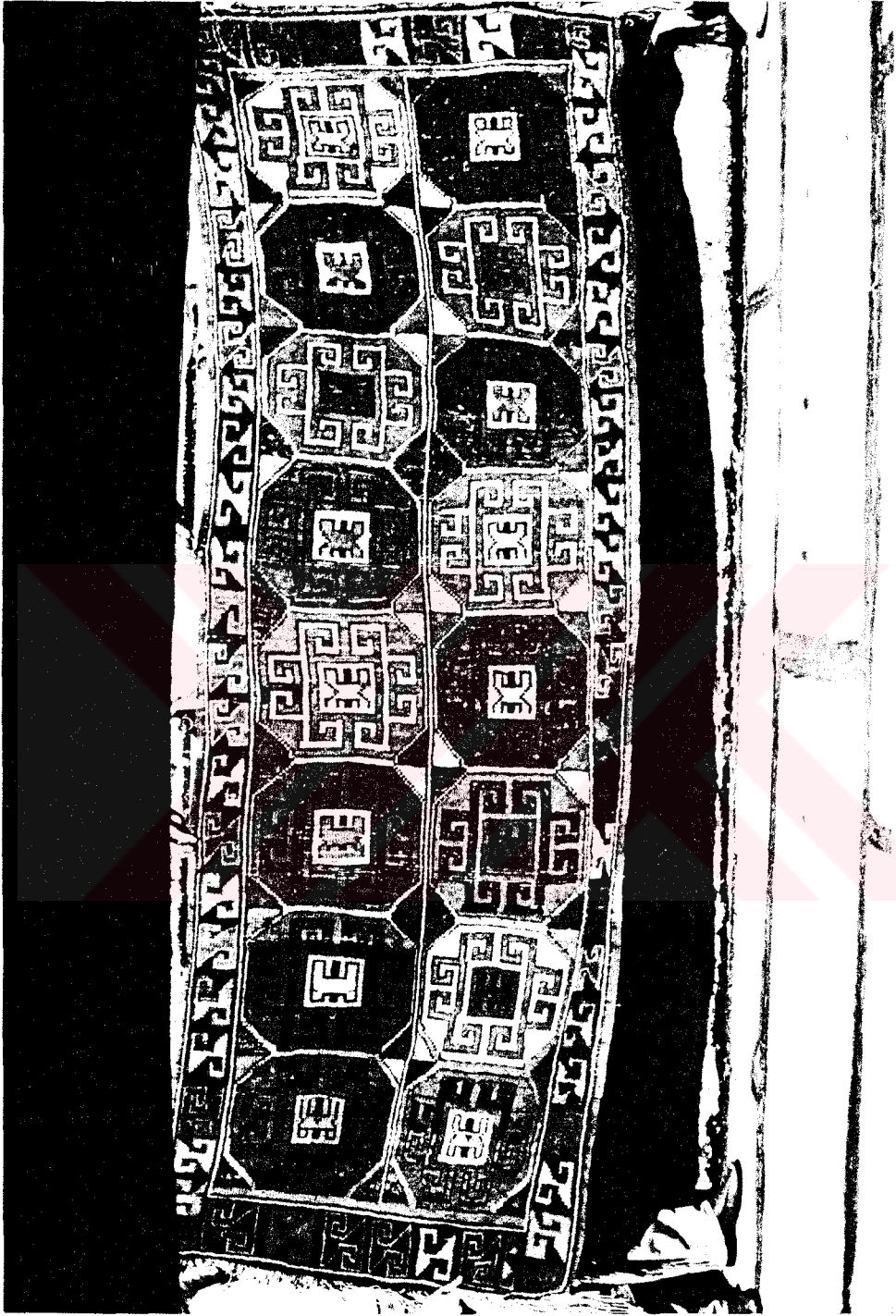
RESİM 41 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY.



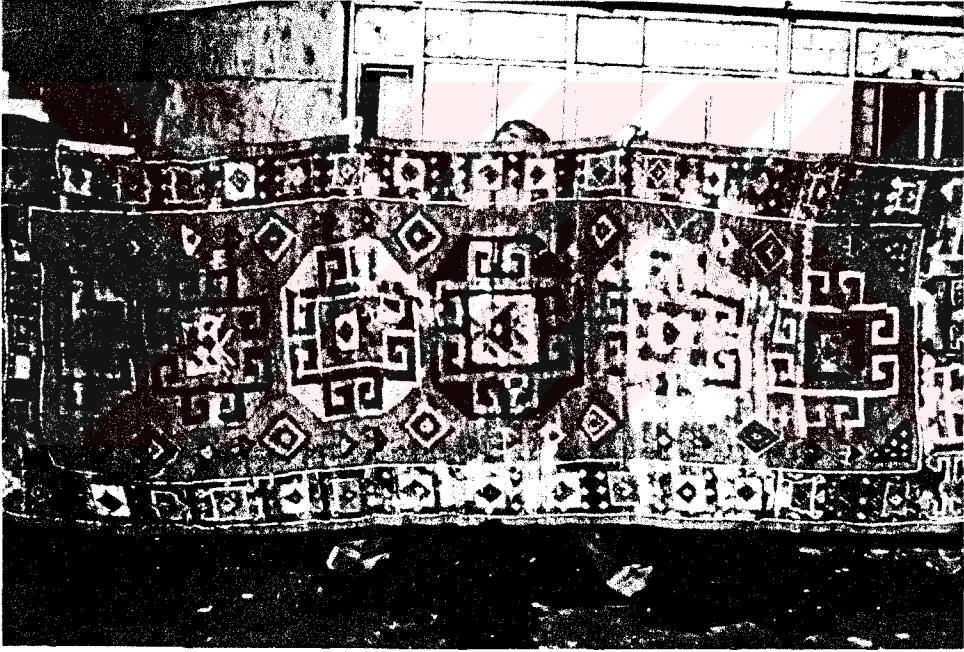
RESİM 42 - KOLLARI BİRBİRİNE BAĞLI KADEMELİ BAKLAVA DİZİLERİNDEN OLUŞAN BORDÜR.



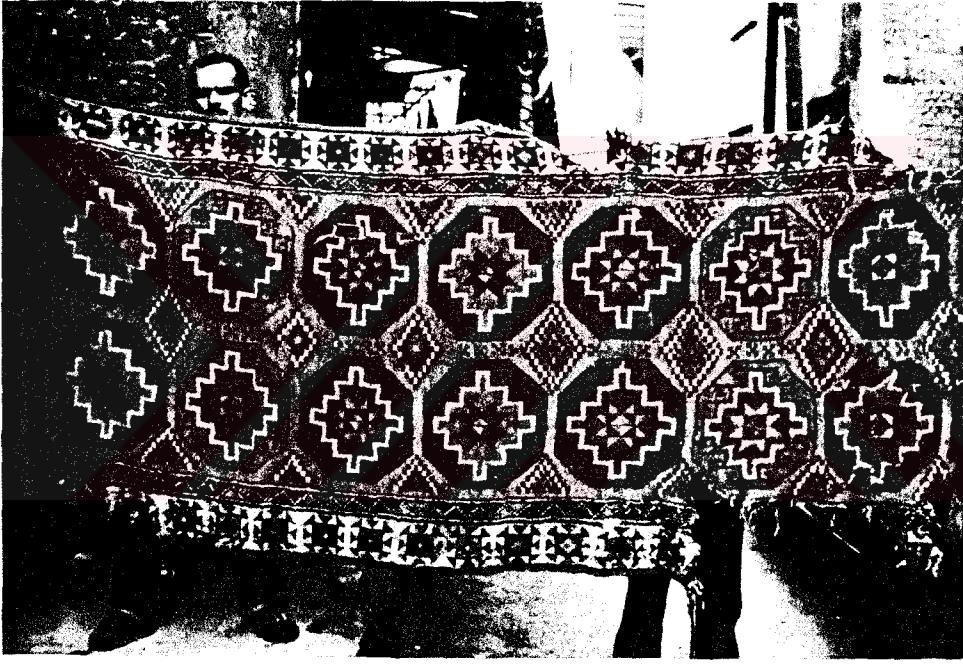
RESİM 43 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ .



RESİM 44 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



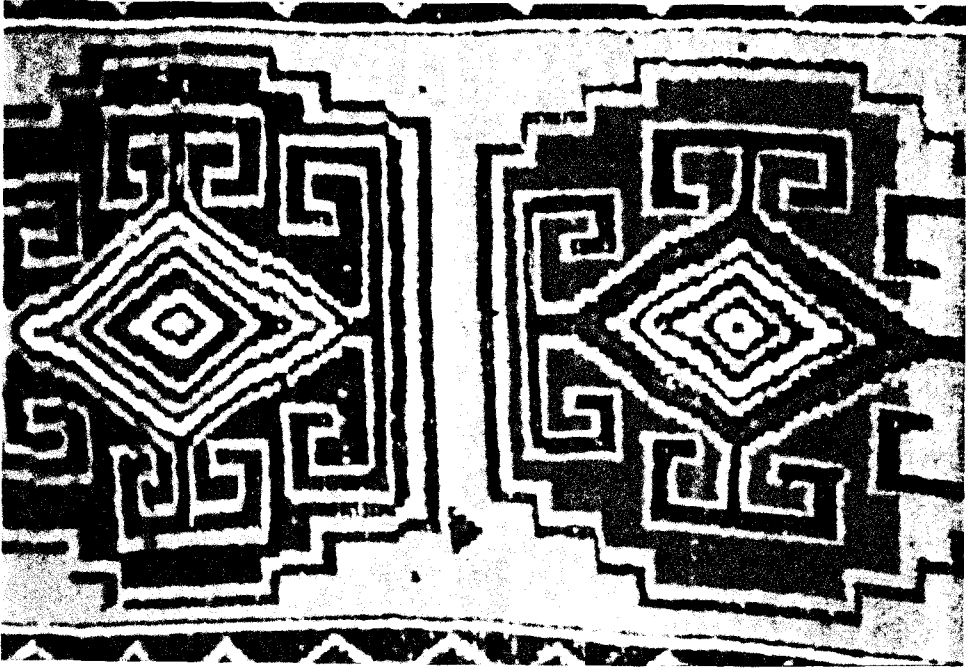
RESİM 45 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



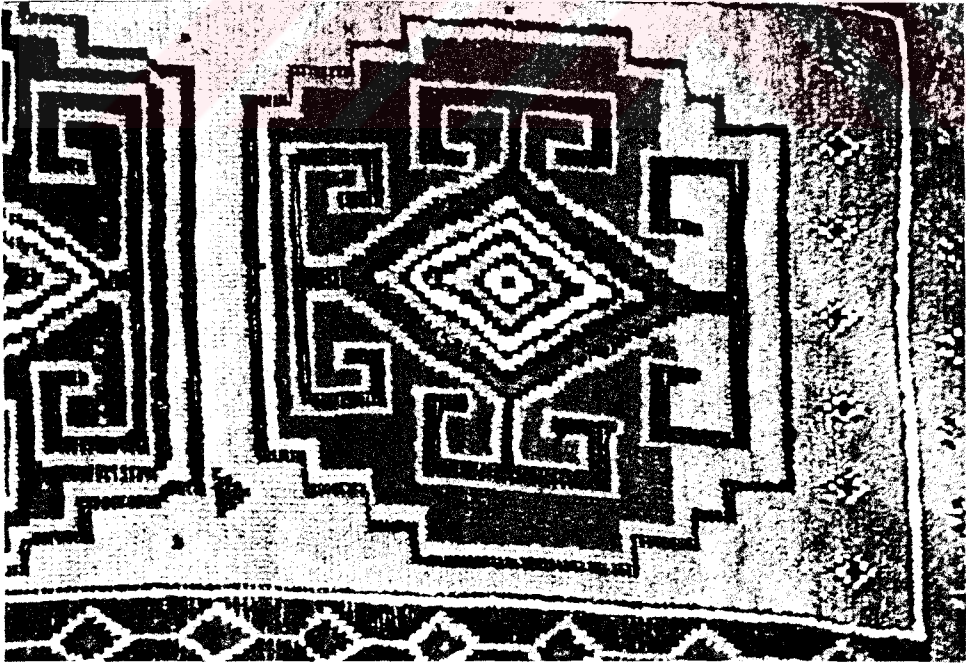
RESİM 46 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 47 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ.

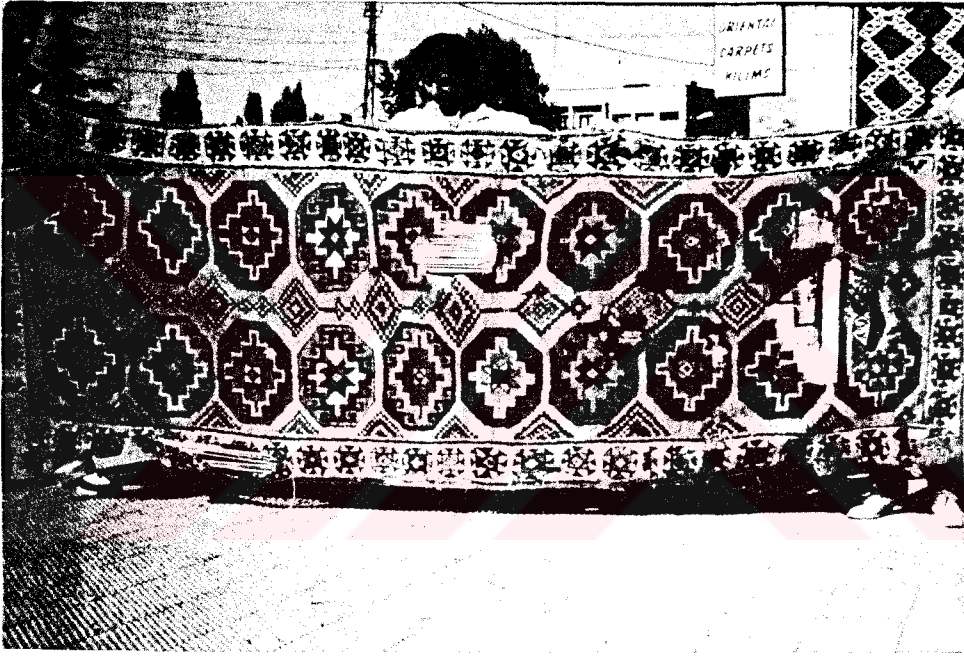


RESİM 48 - ZEMİNDEN DETAY.



RESİM 49 - ZEMİNDEKİ GÖL VE BORDÜRE YERLEŞTİRİLMİŞ, KOLLARI BİRBİRİNE BAĞLI KADEMELİ BAKLAVA DİZİLERİNDEN DETAY.





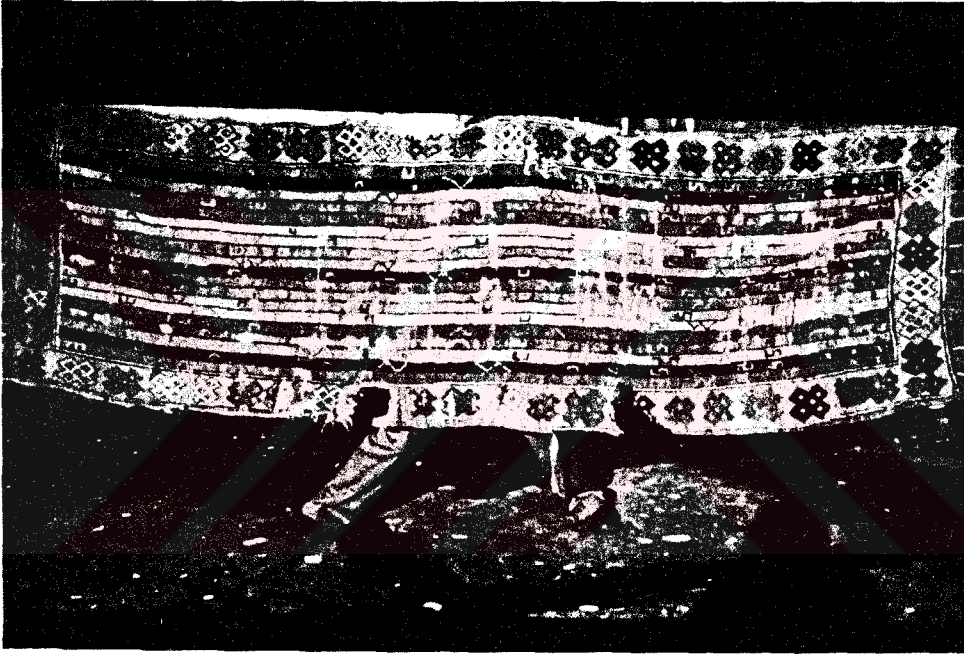
RESİM 50 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



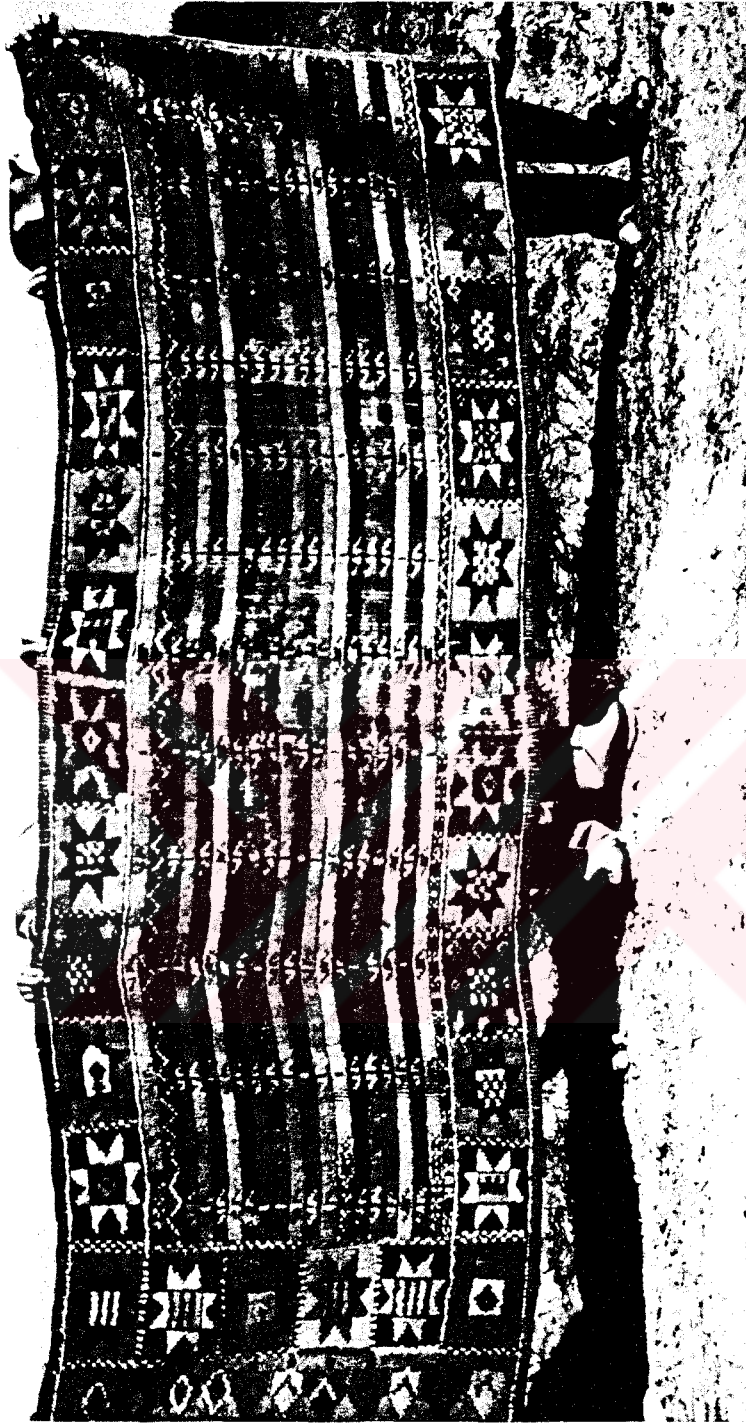
RESİM 51 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ HALI ÖRNEĞİ.



RESİM 52 - İRİ GÖLLERDEN OLUŞAN KOMPARTIMAN DÜZENLİ  
HALI ÖRNEĞİ.



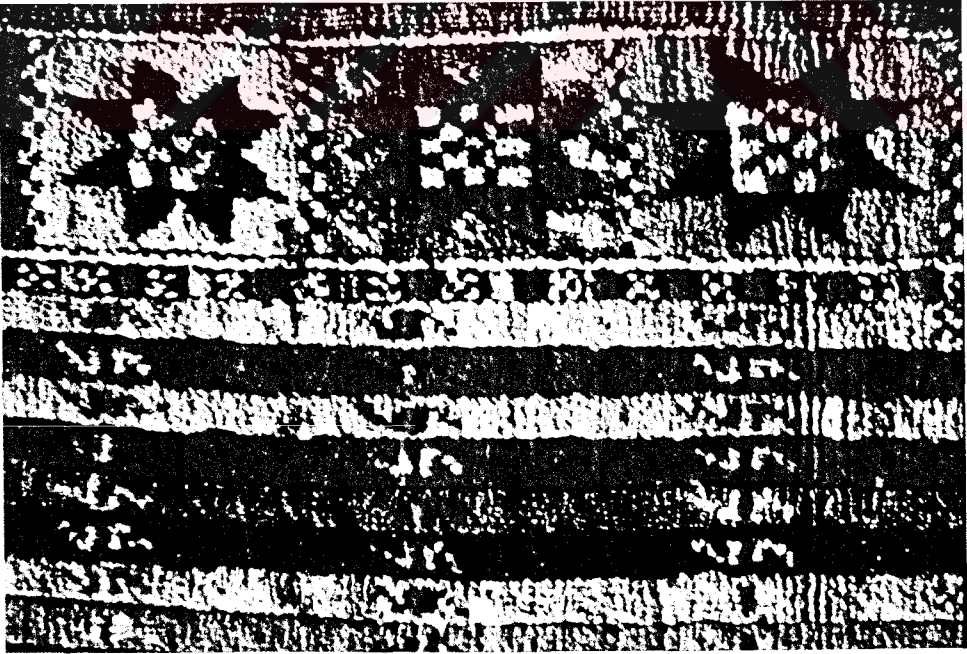
RESİM 53 - ÇUBUKLU HALI ÖRNEĞİ.



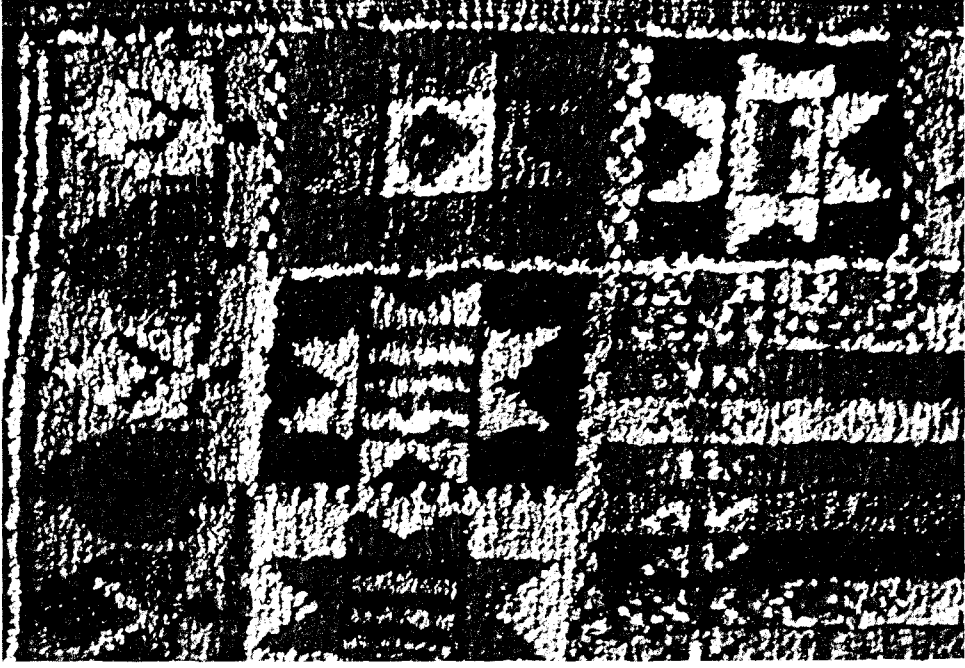
RESİM 54 - ÇUBUKLU HALI ÖRNEĞİ.



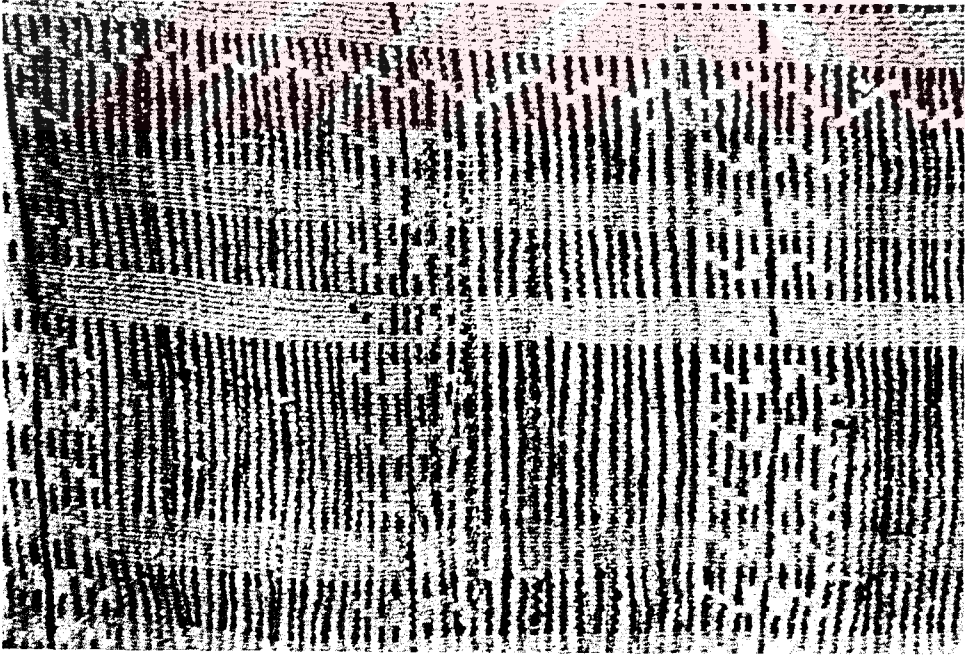
RESİM 55 - ÇUBUKLU ZEMİNDEN DETAY.



RESİM 56 - BORDÜRE YERLEŞTİRİLMİŞ TÜRKMEN YILDIZLARINDAN DETAY.



RESİM 57 - BORDÜR VE ÖKSÜZ SUDAN DETAY. TÜRKMEN YILDIZI-  
KEÇEVE MOTİFLERİ.

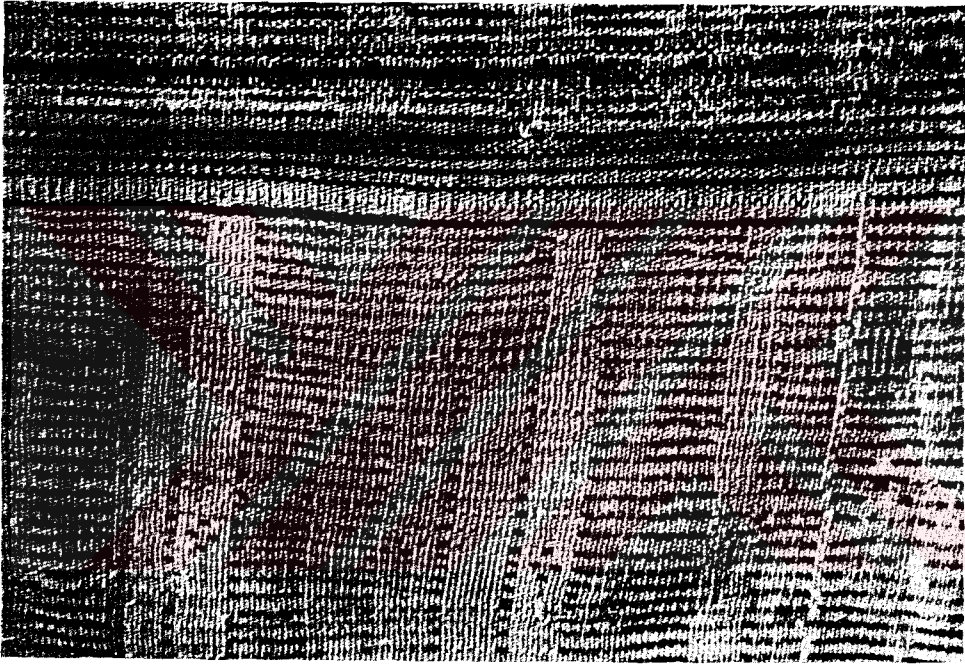


RESİM 58 - HALININ TERSİNDEN GÖRÜNÜŞÜ.

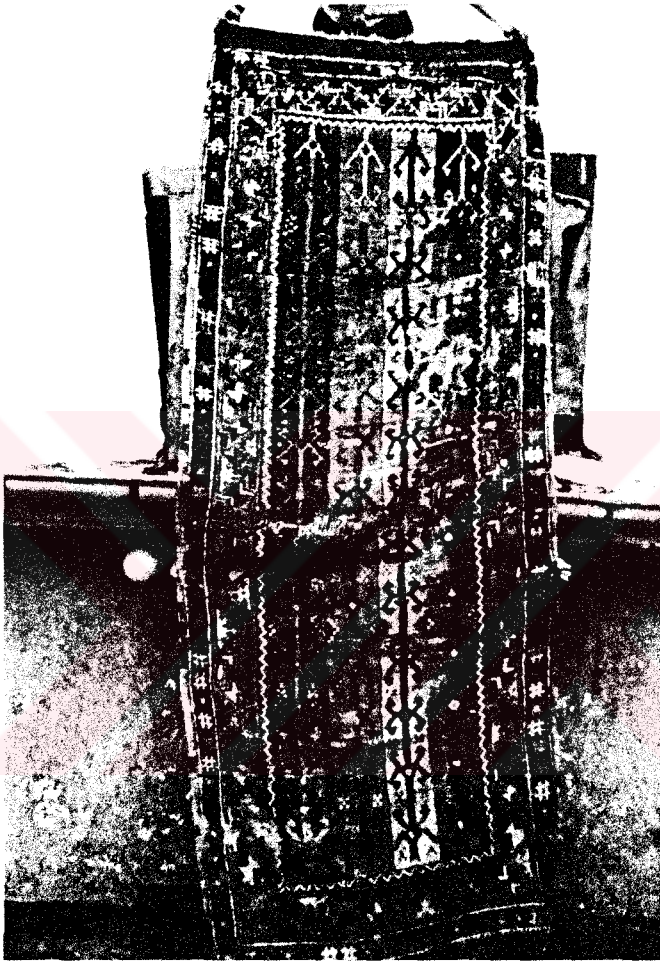


RESİM 59 - ÇUBUKLU HALI ÖRNEĞİ.





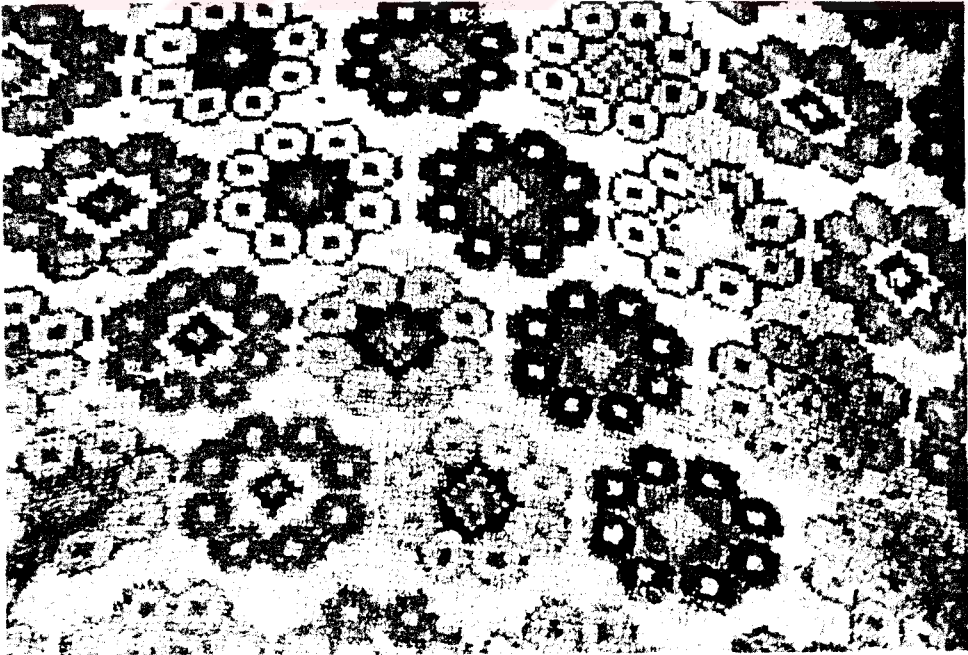
RESİM 60 - HALININ TERSİNDEN GÖRÜNÜŞÜ.



RESİM 61 - KOLONLU HALI ÖRNEĞİ.



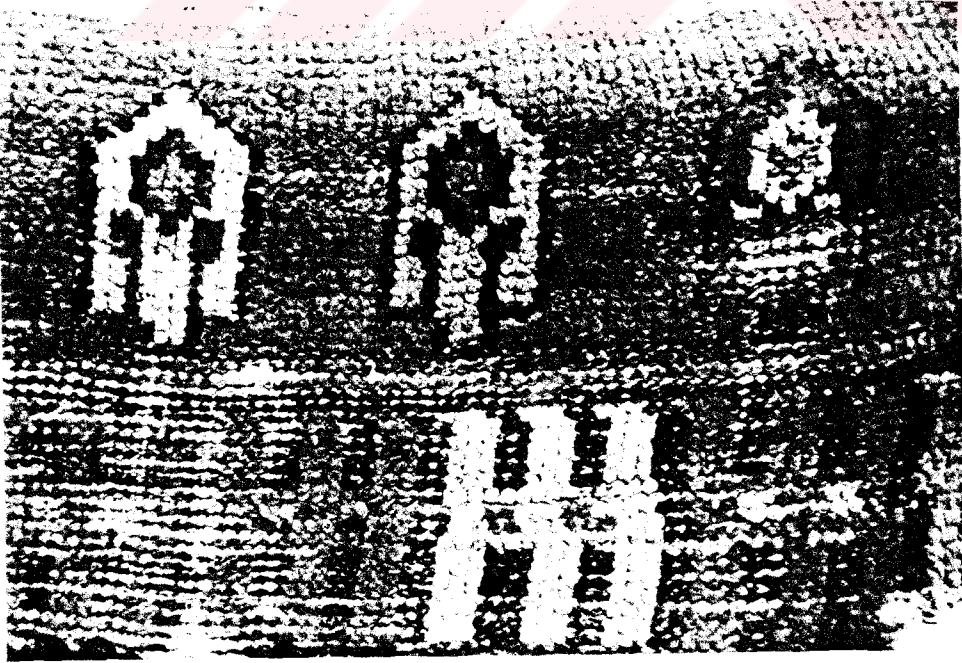
RESİM 62 - ROZET ŞEKLİNDE ÜSLUPLAŞMIS KIR ÇİÇEKLERİNİN  
ZEMİNĖ YERLESTİRİLMESİNDEN OLUŞAN HALI ÖRNEĞİ



RESİM 63 - ZEMİNDEN DETAY.



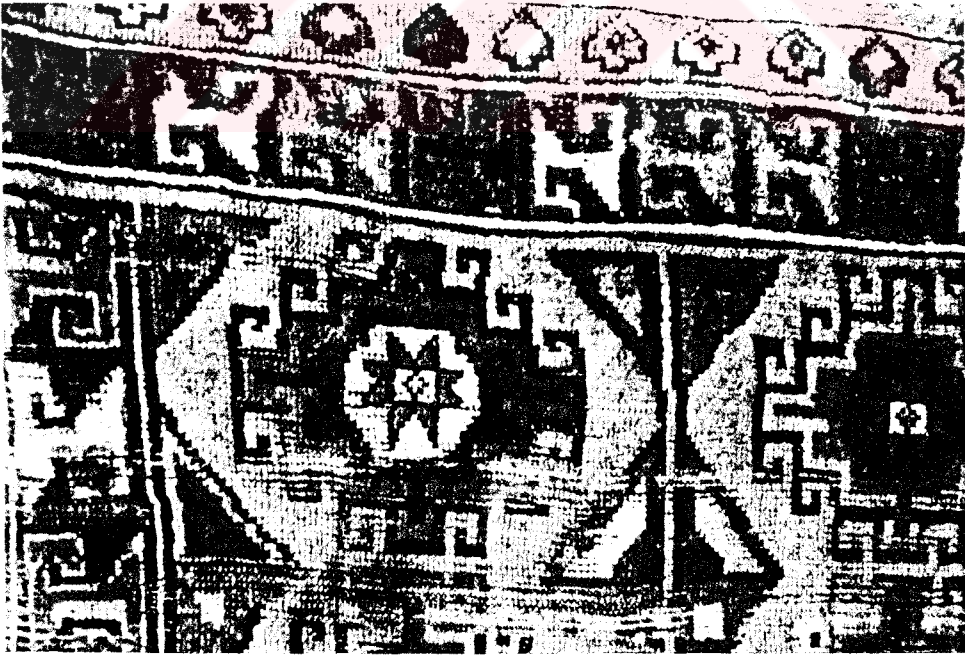
RESİM 64 - ZEMİNE SERPİŞTİRİLEN "ÜZERLİK"  
MOTİFİ.



RESİM 65 - ÇİFT YÖNLÜ TARAK MOTİFLERİ VE KEÇEVEYE DÖNÜSMÜŞ  
OK BAŞLARI.



RESİM 66 - ÇİFT YÖNLÜ TARAK MOTİFLERİ VE OK BAŞLARI.



RESİM 67 - KÛFÎ YAZI BORDÜRÜ.